

**HOTUBA YA WAZIRI WA UCHUKUZI
MHESHIMIWA PROF. MAKAME MNYAA
MBARAWA (MB.), AKIWASILISHA BUNGENI
MPANGO NA MAKADIRIO YA MAPATO
NA MATUMIZI YA FEDHA KWA
MWAKA WA FEDHA 2024/25**

VIONGOZI WA WIZARA YA UCHUKUZI

MHE. PROF. MAKAME M. MBARAWA (Mb.)
Waziri wa Uchukuzi

MHE. DAVID M. KIHENZILE (Mb.)
Naibu Waziri wa Uchukuzi

PROF. GODIUS W. KAHYARARA
Katibu Mkuu, Wizara ya Uchukuzi

DKT. ALLY S. POSSI
Naibu Katibu Mkuu, Wizara ya Uchukuzi

**HOTUBA YA WAZIRI WA UCHUKUZI
MHESHIMIWA PROF. MAKAME MNYAA
MBARAWA (MB.), AKIWASILISHA BUNGENI
MPANGO NA MAKADIRIO YA MAPATO
NA MATUMIZI YA FEDHA KWA
MWAKA WA FEDHA 2024/25**

A: UTANGULIZI

1. **Mheshimiwa Spika**, baada ya kupokea taarifa iliyowasilishwa hapa Bungeni na Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu iliyochambua utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Uchukuzi kwa mwaka wa fedha 2023/24 pamoja na Mpango na Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa mwaka wa fedha 2024/25, ninaomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu sasa likubali kupokea, kujadili na kuidhinisha Mpango na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya fedha ya Wizara ya Uchukuzi kwa mwaka wa fedha 2024/25.

2. **Mheshimiwa Spika**, kwanza kabisa naomba nitumie fursa hii kumshukuru Mwenyezi Mungu muumba mbingu na ardhi, kwa kutujalia afya njema, usalama na amani

katika Taifa letu na kutuwezesha kukutana tena siku hii ya leo. Ninamuomba Mwenyezi Mungu atuongoze vyema katika kujadili Hotuba hii ya Wizara ya Uchukuzi na Bajeti ya Serikali kwa ujumla ili tuweze kuendelea kuwahudumia Watanzania.

3. **Mheshimiwa Spika**, utakumbuka kuwa, tarehe 30 Agosti, 2023 Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan aliunda Wizara ya Uchukuzi baada ya kugawanywa kwa iliyokuwa Wizara ya Ujenzi na Uchukuzi. Tangu kuundwa kwake, Wizara ya Uchukuzi imeendelea kutekeleza kazi zake kulingana na Hati ya Mgawanyo wa Majukumu iliyotolewa. Kwa heshima kubwa, ninaomba nimshukuru Mheshimiwa Rais kwa kuendelea kuniamini na kunitewa kuwa Waziri wa Uchukuzi. Ninaomba kumhakikishia Mhe. Rais na Bunge lako Tukufu kuwa nitaendelea kutekeleza majukumu yangu kwa uwezo na uaminifu mkubwa ili kuliletea Taifa letu maendeleo. Kwa muktadha huo, naomba kutoa Hotuba yangu ya kwanza ya Wizara ya Uchukuzi ambayo imejikita katika

masuala ya usimamizi na uwezeshaji wa maendeleo ya miundombinu, huduma za uchukuzi na hali ya hewa kwa lengo la kuleta maendeleo endelevu kwa wananchi. Aidha, napenda kumpongeza Mheshimiwa Innocent Lugha Bashungwa (Mb.) kwa kuteuliwa kuwa Waziri wa Ujenzi baada ya iliyokuwa Wizara ya Ujenzi na Uchukuzi kugawanywa.

4. **Mheshimiwa Spika**, kwa namna ya kipekee, niruhusu nitumie fursa hii kuungana na Bunge lako Tukufu katika kumpongeza kwa dhati Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan kwa kuendelea kuliongoza Taifa letu na kutimiza miaka mitatu (3) katika uongozi wake mahiri ulioleta mafanikio makubwa. Pamoja na juhudi nyingine, Mheshimiwa Rais ameendelea kuweka mkazo na kipaumbele katika kuboresha na kuendeleza miundombinu na huduma za uchukuzi ikiwemo: ujenzi wa reli ya *Standard Gauge Railway* (SGR); uboreshaji wa bandari; ukarabati na ujenzi wa meli; ujenzi wa boti za utafutaji na uokoaji katika Maziwa Makuu; uendelezaji wa viwanja vya ndege;

ununuzi wa mitambo ya kuongozea ndege; ununuzi wa ndege; ununuzi wa rada za hali ya hewa; uendelezaji wa miundombinu; na ununuzi wa vifaa vya kufundishia katika vyuo vinavyosimamiwa na Wizara.

5. **Mheshimiwa Spika**, kwa ujumla miradi hiyo imeendelea kutekelezwa kwa kasi kubwa na hivyo kuchochea ukuaji wa maendeleo ya kiuchumi na kijamii nchini. Vilevile, kutokana na umahiri wake katika utendaji, tunu za nchi yetu za Amani, Umoja wa Kitaifa na Diplomasia ya Uchumi vimeendelea kuimarika na kuifanya nchi yetu kuwa mfano kwa Mataifa mengine.

6. **Mheshimiwa Spika**, naomba kutoa pongezi na shukrani za dhati kwa Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mheshimiwa Dkt. Philip Isdory Mpango kwa namna anavyoendelea kumsaidia Mheshimiwa Rais katika utendaji na kuongoza nchi yetu kwa ajili ya kuwaletea maendeleo wananchi na Taifa kwa ujumla. Ni dhahiri kuwa, utendaji wake umeleta chachu kubwa katika utendaji wa Serikali ya Awamu ya Sita.

7. **Mheshimiwa Spika**, vilevile nimpongeze Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Kiongozi wa shughuli za Serikali Bungeni, Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), kwa uongozi wake makini. Kwa hakika kazi anazozifanya katika utekelezaji wa majukumu yake ndani na nje ya Bunge zimekuwa na ufanisi mkubwa katika kusimamia utekelezaji wa shughuli za Serikali. Aidha, sote ni mashuhuda kuwa Mheshimiwa Waziri Mkuu amekuwa kiungo muhimu kati ya Bunge na Serikali.

8. **Mheshimiwa Spika**, pia nimpongeze Naibu Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Waziri wa Nishati, Mheshimiwa Dkt. Doto Mashaka Biteko (Mb.) kwa kuaminiwa na kuteuliwa na Mheshimiwa Rais katika nafasi hiyo. Kwa hakika Naibu Waziri Mkuu ameonesha umakini mkubwa katika kutekeleza majukumu yake.

9. **Mheshimiwa Spika**, nitumie nafasi hii kukupongeza wewe binafsi kwa kazi kubwa unayoifanya ya kuliongoza Bunge letu Tukufu kwa weledi mkubwa na pia kwa heshima

kubwa nakupongeza kwa kuchaguliwa kuwa Rais wa Umoja wa Mabunge Duniani (IPU), nafasi ambayo ni heshima kubwa kwako na kwa nchi yetu. Tunakuombea Mungu aendelee kukupa afya njema ya kutekeleza majukumu yako ya kitaifa na kimataifa kwa ufanisi.

10. **Mheshimiwa Spika**, aidha, nimpongeze Naibu Spika Mheshimiwa Mussa Azzan Zungu (Mb.), kwa kuendelea kutekeleza vyema majukumu yake katika kumsaidia Spika kuliongoza Bunge. Vilevile, nitumie fursa hii kumpongeza Mwenyekiti wa Bunge, Mheshimiwa Najma Murtaza Giga (Mb.), kwa kuendelea kuaminiwa na Waheshimiwa Wabunge kuwa Mwenyekiti wa Bunge letu.

11. **Mheshimiwa Spika**, vilevile nawapongeza Mheshimiwa **Dkt. Joseph Kizito Mhagama**, Mbunge wa Jimbo la Madaba na Mheshimiwa **Deodatus Philip Mwanyika**, Mbunge wa Jimbo la Njombe Mjini kwa kuteuliwa kushika nyadhifa za uenyekiti wa Bunge hili. Pia niwapongeze Mheshimiwa David Mwakiposa Kihenzile (Mb.) na Mheshimiwa Daniel Baran Sillo (Mb.) waliokuwa Wenyeviti wa Bunge lako Tukufu

kwa kuaminiwa na kuteuliwa kuwa Naibu Mawaziri wa Wizara za: Uchukuzi na Mambo ya Ndani ya Nchi, mtawalia.

12. **Mheshimiwa Spika**, kwa dhati kabisa naomba kuishukuru na kuipongeza Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu inayoongozwa na Mwenyekiti wa Kamati Mheshimiwa Selemani Moshi Kakoso (Mb.) na Makamu Mwenyekiti wa Kamati Mheshimiwa Anne Kilango Malecela (Mb.). Sambamba na viongozi hao wa Kamati, niwashukuru Wajumbe wote wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu. Kamati hii imeendelea kutoa maelekezo na ushauri wenye tija kwa Wizara. Nikiri kuwa, Kamati hii imekuwa chachu ya kuongeza ufanisi katika utendaji wa Wizara. Napenda pia kuishukuru Kamati kwa uchambuzi makini iliyoufanya kwenye Taarifa ya Utekelezaji kwa mwaka wa fedha 2023/24 na Mpango wa makadirio ya mapato na matumizi kwa mwaka wa fedha 2024/25. Maoni na ushauri wa Kamati uliotolewa umeiwezesha Wizara kukamilisha maandalizi ya Mpango wa makadirio ya mapato na matumizi tunaouwasilisha leo mbele ya Bunge lako Tukufu.

13. **Mheshimiwa Spika**, kwa simanzi kubwa nichukue fursa hii kutoa pole nyingi kwa Bunge lako Tukufu na Taifa kwa ujumla kufuatia kifo cha Hayati **Ali Hassan Mwinyi**, aliyekuwa Rais wa Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Awamu ya Pili kilichotokea tarehe 29 Februari, 2024 na kifo cha Hayati **Edward Ngoyai Lowassa**, aliyekuwa Waziri Mkuu wa Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Awamu ya Nne kilichotokea tarehe 10 Februari, 2024. Hakika tutaendelea kujifunza kutokana na utumishi wao katika kulitumikia Taifa. Aidha, nitoe pole kwa Bunge lako Tukufu kufuatia kifo cha **Francis Leonard Mtega** aliyekuwa Mbunge wa Jimbo la Mbarali, kupitia Chama cha Mapinduzi kilichotokea tarehe 1 Julai, 2023 na kifo cha **Ahmed Yahya Abdulwakil** aliyekuwa Mbunge Jimbo la Kwahani kupitia Chama cha Mapinduzi kilichotokea tarehe 8 Aprili, 2024. Tutaendelea kuthamini na kuenzi michango yao katika Bunge hili na Taifa kwa ujumla.

14. **Mheshimiwa Spika**, napenda kuwapongeza watoa hoja wote waliowasilisha hotuba zao kabla yangu. Kipekee nimshukuru Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa hotuba yake ambayo imetoa hali ya utekelezaji wa ujumla katika utendaji wa Serikali kwa mwaka 2023/24 pamoja na kuonesha dira na mwelekeo wa Taifa letu kwa mwaka 2024/25 katika sekta mbalimbali ikiwemo Sekta ya Uchukuzi.

15. **Mheshimiwa Spika**, baada ya kutoa maelezo hayo ya utangulizi, naomba sasa uniruhusu nitoe taarifa ya mapitio ya Utekelezaji wa Mpango na Bajeti ya Wizara ya Uchukuzi kwa mwaka wa fedha 2023/24 pamoja na Mpango na Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa mwaka wa fedha 2024/25.

**B: MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA
MPANGO NA BAJETI YA WIZARA NA
TAASISI ZAKE KWA MWAKA WA
FEDHA 2023/24**

16. *Mheshimiwa Spika*, Sekta ya Uchukuzi imeendelea kutoa mchango mkubwa wa ukuaji wa Uchumi kwa Taifa kwa kuwa ni sekta wezeshi katika kuchagiza ukuaji wa sekta nyingine za uzalishaji zikiwemo sekta za kilimo, madini, utalii, viwanda na biashara. Mathalan, katika mwaka 2022 Sekta ya Uchukuzi ilikua kwa asilimia 3.80 na kuchangia katika Pato la Taifa kwa asilimia 6.70. Hivyo, utendaji wa sekta hii una mchango mkubwa katika kuwezesha utendaji wa sekta nyingine. Sekta hii ni ya tatu kwa kuchangia fedha za kigeni kupitia mauzo ya huduma (Trade in Services). Kwa mujibu wa Taarifa za Benki Kuu ya Tanzania (BoT) kwa kipindi cha kuishia mwezi Februari, 2024, Sekta ya Uchukuzi ilichangia mauzo ya kiasi cha Dola za Marekani bilioni 2.4 ya fedha za kigeni ikiwa nyuma ya mauzo ya dhahabu na biashara za utalii. Pia katika utalii, mchango

wa usafirishaji ni mkubwa na umejumuishwa katika mapato hayo (Travel and Tourism), hususan watalii wanaofika nchini kupitia usafiri wa anga pamoja na usafirishaji wa ndani kutoka eneo moja kwenda eneo jingine. Aidha, katika kipindi cha miaka mitatu, mchango wa sekta hii katika fedha za kigeni umeongezeka kwa kiasi kikubwa kutoka Dola za Marekani bilioni 1.6 mwaka 2022 hadi kufikia Dola za Marekani bilioni 2.4 mwaka 2024, sawa na ongezeko la asilimia 50 katika kipindi hicho.

17. **Mheshimiwa Spika**, pamoja na mchango wa fedha za kigeni, Sekta ya Uchukuzi imekuwa na mchango mkubwa katika uchumi ikiwemo: mchango mkubwa katika ushuru wa forodha, kodi ya ongezeko la thamani (VAT) na kodi nyingine, hususan inayotokana na mafuta ya petrol na dizeli; Ajira kwa mamilioni ya Watanzania walioajiriwa au kujiajiri katika biashara za bodaboda, bajaji, taxi, malori ya mizigo, uendeshaji wa bandari, reli na ndege; Ufungamanishaji wa uchumi kwani sekta zote zinategemea huduma ya

usafirishaji katika kuunganishwa kwa namna tofauti; na Urahisishaji biashara ndani ya nchi, nchi za jirani na biashara za kimataifa.

18. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2023/24, Wizara ya Uchukuzi (Fungu 62) iliidhinishiwa jumla ya **Shilingi 2,089,245,508,000** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 118,215,599,000** ni za Matumizi ya Kawaida ya Wizara na Taasisi zake na **Shilingi 1,971,029,909,000** ni za utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo. Hadi kufikia Machi, 2024 Wizara ilikuwa imepokea jumla ya Shilingi 1,827,759,579,008.65 sawa na asilimia 87.48 ya bajeti yote ya Wizara iliyoidhinishwa.

Bajeti ya Matumizi ya Kawaida

19. **Mheshimiwa Spika**, kati ya Shilingi 118,215,599,000 zilizoidhinishwa kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida, Shilingi 89,291,108,000 ni fedha za Mishahara na Shilingi 28,924,491,000 ni fedha za Matumizi Mengineyo (OC) kwa ajili ya Wizara na Taasisi zake. Hadi kufikia Machi,

2024 jumla ya Shilingi 71,125,937,092.65 sawa na asilimia 60.17 ya bajeti ya Matumizi ya Kawaida iliyoidhinishwa zilikuwa zimetolewa. Kati ya fedha hizo zilizotolewa, Shilingi 56,024,111,119.74 zilikuwa ni kwa ajili ya Mishahara ya Watumishi wa Wizara na Taasisi na Shilingi 15,101,825,972.91 zilikuwa ni kwa ajili ya Matumizi Mengineyo (OC) ya Wizara na Taasisi.

Bajeti ya Miradi ya Maendeleo

20. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2023/24, Wizara ya Uchukuzi ilitengewa jumla ya Shilingi 1,971,029,909,000 kwa ajili ya kutekeleza Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo, Shilingi 1,863,764,800,000 ni fedha za ndani na Shilingi 107,265,109,000 ni fedha za nje. Hadi kufikia Machi, 2024 jumla ya Shilingi 1,756,633,641,916 sawa na asilimia 89.12 ya bajeti ya Maendeleo iliyoidhinishwa zilitolewa.

21. **Mheshimiwa Spika**, baada ya kupokea fedha hizo, Wizara ya Uchukuzi ilitokeleza shughuli mbalimbali za utoaji wa huduma za uchukuzi pamoja na utekelezaji wa miradi ya

maendeleo ya kielelezo na kimkakati ambayo pindi itakapokamilika itaimarisha huduma za uchukuzi nchini kwa kuongeza usalama; uhakika na kuleta unafuu wa gharama katika huduma kwa Watanzania na wadau wengine wakiwemo wa nchi zinazotumia bandari zetu.

Udhibiti wa huduma za Usafiri wa Anga

22. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kupitia Mamlaka ya Usafiri wa Anga Tanzania (TCAA) imeendelea kutoa huduma za udhibiti wa usafiri wa anga, viwanja vya ndege, masuala ya kiusalama na kiuchumi katika huduma za usafiri wa anga pamoja na kutoa huduma za uongozaji ndege katika viwanja 15 vya Dar es Salaam, Zanzibar, Mwanza, Bukoba, Arusha, Pemba, Tabora, Kigoma, Dodoma, Iringa, Songwe, Mtwara, Tanga, Songea na Kilimanjaro. Aidha, TCAA imeendelea kudhibiti viwanja vya ndege vinavyomilikiwa na Wizara ya Maliasili na Utalii kupitia Mamlaka ya Hifadhi ya Taifa (TANAPA) na Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro (NCAA) pamoja na Sekta Binafsi.

23. **Mheshimiwa Spika**, katika kuendelea kudhibiti usafiri wa anga nchini tuliahidi kuendelea kusimamia ubora wa huduma za usafiri wa anga kulingana na viwango vya kimataifa. Naomba kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa, Serikali kupitia TCAA imeendelea kuhakikisha usalama wa usafiri wa anga kwa kutoa vyeti vya ubora kwa ndege zinazotoa huduma nchini ambapo hadi kufikia Machi, 2024 jumla ya ndege 15 zilisajiliwa na kufanyiwa ukaguzi na kupewa vyeti vya ubora (Certificate of Airworthiness). Aidha, jumla ya ndege mbili (2) ziliondolewa kwenye daftari la usajili baada ya kumalizika kwa mikataba ya ukodishaji. Ndege nyingine 91 zilikaguliwa na kupewa vyeti vya ubora ili kuendelea kutoa huduma nchini. Ukaguzi huo umewezesha daftari la usajili wa ndege kuwa na jumla ya ndege 419.

24. **Mheshimiwa Spika**, TCAA imeendelea kutoa huduma za uongozaji ndege zinazoruka na kupita katika anga la juu katika nchi ya Burundi. Anga la juu la Burundi limeendelea kukasimishwa kwa Tanzania na Shirika la Kimataifa la Usafiri wa Anga Duniani (ICAO).

Kupitia TCAA, nchi yetu imeendelea kuaminika katika usimamizi wa masuala ya anga kimataifa kutokana na ubora wa huduma zake inazoendelea kuzitoa. Vilevile, kutokana na ufanisi huo, Tanzania kupitia TCAA imeendelea kuwa Mwenyekiti wa Kamati ya Uratibu wa Usafiri wa Anga Barani Afrika (The African Flight Procedure Programme - AFPP) kwa kipindi cha miaka mitatu (3) kuanzia mwaka 2022/23 – 2024/25. Aidha, baada ya muhula huo kuisha nchi yetu kulingana na vigezo inaweza kutetea nafasi yake. Kamati hiyo ina jukumu la kujadili uendelezaji wa miundombinu ya njia za ndege angani. Kupitia nafasi hiyo, nchi yetu imeendelea kujijengea umahiri katika usafiri wa anga kimataifa.

25. **Mheshimiwa Spika**, katika kuongeza wigo wa soko la usafiri wa anga nchini kwa kuvutia mashirika ya ndege ya kimataifa kutoa huduma za usafiri wa anga pamoja na kuimarisha ushindani katika utoaji wa huduma, Serikali kupitia TCAA imeendelea kusaini mikataba mipya na kupitia mikataba iliyopo ya usafiri wa Anga (Bilateral Air Services

Agreements - BASA) baina ya Tanzania na nchi nyingine. Hadi kufikia Machi 2024, Serikali ilifanya majadiliano ya mikataba ya usafiri wa Anga na nchi 11 katika Mkutano wa Shirika la Usafiri wa Anga Duniani (ICAN2023) uliofanyika mwezi Disemba 2023 jijini Riyadh, Saudi Arabia na kufanikiwa kusaini Hati za Makubaliano tano (5) za nchi za Poland, Suriname, Algeria, Jamhuri ya Czech na Ivory Coast. Makubaliano hayo yaliyosainiwa yanaifanya Tanzania kuwa na Mikataba ya BASA na nchi 85 ikilinganishwa na nchi 80 iliyokuwa imeingiwa hadi kufikia mwaka wa fedha 2022/23. Mikataba ya BASA imewezesha mashirika 25 ya ndege za kimataifa kutoa huduma nchini.

26. **Mheshimiwa Spika**, kwa upande mwingine, TCAA iliratibu shughuli za usafirishaji wa abiria na mizigo ambapo hadi kufikia Machi, 2024 abiria waliosafiri kwa kutumia usafiri wa anga wameongezeka hadi abiria 5,080,920 ikilinganishwa na abiria 4,105,375 waliotumia usafiri wa anga katika kipindi kama hicho cha mwaka 2022/23,

ambayo ni sawa na ongezeko la asilimia 23.76. Kati ya abiria hao waliosafirishwa, abiria 2,769,192 walisafiri ndani ya nchi na abiria 2,311,728 walisafiri kimataifa. Ongezeko hilo limetokana na kuendelea kuimarika kwa biashara ya usafiri wa anga nchini kutokana na ongezeko la watalii pamoja na kuimarika kwa biashara ya usafiri wa anga duniani.

27. **Mheshimiwa Spika**, kwa upande wa mizigo iliyosafirishwa kupitia usafiri wa anga iliongezeka hadi kufikia tani 27,532 ikilinganishwa na tani 23,070.3 za mizigo zilizosafirishwa katika kipindi kama hicho mwaka 2022/23 sawa na ongezeko la asilimia 19.33. Ongezeko la mizigo iliyosafirishwa linatokana na jitihada za Serikali kuendelea kuboresha huduma za usafiri wa anga ikiwa ni pamoja ununuzi wa ndege ya mizigo ambayo ilianza kutoa huduma mwezi Juni, 2023.

28. **Mheshimiwa Spika**, TCAA imeendelea kuongoza ndege za mashirika ya ndani na kimataifa ambapo hadi kufikia Machi, 2024 miruko ya safari za ndege ilifikia 205,968 ikilinganishwa na miruko 109,308 iliyohudumiwa katika kipindi kama hicho kwa mwaka 2022/23 sawa na ongezeko la asilimia 88.43. Ongezeko hilo limetokana na juhudi za Serikali zinazoendelea kuchukuliwa zikiwemo za: ununuzi wa ndege mpya; mikakati ya kujitangaza zaidi kimataifa; na kuendelea kuingia makubaliano ya usafiri wa anga na nchi mbalimbali.

29. **Mheshimiwa Spika**, kutokana na miongozo ya udhibiti na usalama wa usafiri wa anga inayotolewa kitaifa na kimataifa inayosimamiwa na TCAA, uwezo wa uokoaji na udhibiti wa majanga ya ajali umeimarika nchini. Hadi kufikia Machi, 2024 ilitokea ajali ya ndege moja (1) ya EMB120 ya kampuni ya Unity Air katika kiwanja cha Ndege cha Mikumi National Park na watu wote 33 waliokuwa ndani ya ndege hiyo waliokolewa. Aidha, matukio mengine mawili (2) yanayohusisha kampuni ya Unity Air yalitokea

katika viwanja vya ndege vya Mikumi na Seronera ambapo katika matukio hayo yote watu wote waliokuwemo ndani ya ndege waliokolewa.

30. **Mheshimiwa Spika**, katika kuimarisha usalama wa usafiri wa anga, katika hotuba yangu ya mwaka jana tuliahidi kuendelea kutekeleza mradi wa ununuzi wa mitambo na vifaa vya kuongozea ndege (VHF). Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa Serikali imeendelea kuboresha mawasiliano ya sauti baina ya Mwongoza Ndege na Rubani ambapo ufungaji wa mitambo ya mawasiliano ya sauti unaendelea kufanyika katika viwanja vya ndege 13 ambavyo ni Pemba, Abeid Amani Karume International Airport (AAKIA), Kilimanjaro (KIA), Tanga, Dodoma, Arusha, Tabora, Kigoma, Mtwara, Iringa, Mwanza, Songea na Songwe. Utekelezaji huu umefikia asilimia 80.

31. **Mheshimiwa Spika**, halikadhalika, ufungaji wa mitambo umeendelea kwenye vituo 18 (VHF relay stations) kwa ajili ya mawasiliano ya anga la juu ambavyo ni Gairo (Morogoro), Matogoro (Songea), Michakaini

(Pemba), Nambungu (Newala-Mtwara), Lolkisale (Arusha), Kwenjugo (Handeni - Tanga), Mwaseni (Rufiji - Pwani), Kitulo (Njombe), Kaluwe (Mbeya), Mwisi (Igunga - Tabora), Kasulu (Kigoma), Nyamanyama (Biharamulo - Kagera), Ndisso - Sitalike (Katavi), Muganza (Butiama - Mara), Mugumu (Serengeti), Oldean Malanja (Ngorongoro - Arusha), Lubuli (Dodoma) na Ngoli (Dodoma). Utekelezaji wake umefikia asilimia 80.

32. **Mheshimiwa Spika**, katika kuendelea kuboresha utoaji wa huduma za usafiri wa anga, Wizara kupitia TCAA imeanza taratibu za kuanza uboreshaji wa Chuo cha Usafiri wa Anga. Chuo hiki kimesajiliwa kimataifa na kutambuliwa na ICAO kwa ajili ya kutoa mafunzo ya usalama wa anga. Kwa sasa Upembuzi Yakinifu umekamilika na Mshauri Elekezi amepatikana. Chuo hiki kikikamilika kitakuwa cha kwanza kwa ukubwa na cha kisasa katika nchi za Afrika Mashariki. Chuo hiki pamoja na manufaa mengine, kitawezesha kuongeza fedha za kigeni kutokana na malipo ya ada za washiriki kutoka nje ya nchi; kuongeza mapato ya Serikali; na kuendelea kuitangaza Tanzania kimtaifa.

33. **Mheshimiwa Spika**, hadi kufikia Machi, 2024 TCAA ilitekeleza kazi nyingine kama ifuatavyo:-

- i. Kukamilisha ufungaji wa mitambo ya kutoa taarifa za hali ya hewa kwa njia ya mfumo wa sauti ya radio (D-ATIS system) katika viwanja vya ndege vya Kilimanjaro na Arusha;
- ii. Kuhakiki na kuboresha michoro inayoonesha taratibu za utuaji wa ndege (GNSS procedures) kwa kutumia vifaa vya mawasiliano vya angani (Satellite) na vya ardhini katika viwanja vya ndege vya Julius Nyerere (JNIA), KIA na Arusha;
- iii. Kukamilisha matengenezo kinga (Preventive Maintenance) ya mitambo ya kuongozea ndege katika vituo 10 vya mawasiliano vya Lilungu, Gairo, Nyanshana, Lolkisale, Changarawe, Kaluwe, Matogoro, Mnyusi, Kasulu na Kazehill pamoja na viwanja 14 vya ndege vya JNIA, Abeid Amani Karume cha Zanzibar (AAKIA), Kilimanjaro, Mwanza, Dodoma, Songea, Pemba, Mtwara, Kigoma, Tabora, Tanga, Arusha, Iringa na Songwe;

- iv. Kukamilisha matengenezo kinga katika mtambo wa kufundishia waongoza ndege wa Chuo cha Usafiri wa Anga (*3D Tower Simulator and Radar Simulator*);
- v. Kukamilisha uchoraji wa ramani ya kuonyesha njia ya ndege ndani ya Kiwanja (*Aerodrome ground movement charts*) katika viwanja vya ndege vya KIA na Mtwara; na
- vi. Kukamilisha ukarabati wa mnara wa kuongozea ndege (*Control Tower*) katika Kiwanja cha Ndege cha Mtwara.

Udhibiti wa Usafiri Ardhini

34. **Mheshimiwa Spika**, udhibiti wa Usafiri Ardhini unaojumuishia usafiri kwa njia ya barabara, usafiri wa reli, na usafiri kwa njia ya waya unatekelezwa na Mamlaka ya Udhibiti Usafiri Ardhini (LATRA). LATRA inadhibiti utoaji wa huduma za usafiri kibiashara kwa njia ya barabara ikijumuisha usafiri wa Umma kwa mabasi ya masafa marefu na yale ya mijini; magari ya mizigo; na usafiri wa kukodi wa

abiria ikiwemo teksii za kawaida, teksii mtandao, pikipiki za magurudumu matatu (maarufu kwa jina la bajaji), na pikipiki za magurudumu mawili (maarufu kwa jina la bodaboda). Vilevile, LATRA inadhibiti huduma za usafiri wa reli na miundombinu yake pamoja na usafiri kwa njia ya waya.

35. **Mheshimiwa Spika**, katika kutekeleza majukumu yake ya msingi, LATRA inatoa, inahuisha na kufuta leseni za usafirishaji; kudhibiti viwango vya tozo za huduma; kufuatilia mwenendo wa utendaji kazi wa sekta zinazodhibitiwa kwa kuangalia viwango vya uwekezaji, gharama za upatikanaji na ufanisi wa huduma; kusajili na kuthibitisha madereva na kusajili wahudumu wa vyombo vya usafiri; kudhibiti uchafuzi wa mazingira utokanao na vyombo vinavyodhibitiwa; kutoa elimu kwa umma; na kusuluhisha migogoro itokanayo na watoa huduma za usafiri ardhini.

Ufuatiliaji mwenendo wa Mabasi ya Masafa Marefu na Treni

36. **Mheshimiwa Spika**, katika kudhibiti mwenendo wa mabasi ya masafa marefu na treni, Serikali kupitia LATRA imeendelea kufuatilia mwenendo wa mabasi na vichwa vya treni kupitia Mfumo wa Ufuatiliaji wa Mwenendo wa Vyombo (Vehicle Tracking System – VTS). Hadi kufikia Machi, 2024 mabasi 10,270 yanayotoa huduma ya usafiri wa masafa marefu na vichwa vya treni 20 (TAZARA - 18 na TRC - 2) vimeunganishwa katika mfumo huo. Matumizi ya mfumo huo yamepunguza ajali zitokanazo na mwendokasi na kuongeza ufanisi wa vyombo vinavyodhibitiwa ambapo kwa mwaka 2022/23 ajali zilipungua hadi kufikia ajali 166 za mabasi ya masafa marefu ikilinganishwa na ajali 179 zilizotokea mwaka 2021/22, sawa na punguzo la asimilia 7.26 za ajali za mabasi. Aidha, mpango wa Serikali ni kuendelea kuimarisha udhibiti kwa kuyaunganisha magari ya mizigo na mabasi ya masafa mafupi kwenye mfumo wa VTS.

37. **Mheshimiwa Spika**, utakumbuka kuwa, tarehe 28 Juni, 2023, Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, alitangaza hapa Bungeni uamuzi wa Serikali kuondoa zuio la mabasi ya abiria kusafiri nyakati za usiku lililowekwa mwaka 1994. Napenda kulitaarifu Bunge lako Tukufu kuwa, Serikali kupitia Wizara ya Uchukuzi na LATRA ilifanya maandalizi na kuanza kutoa ratiba za mabasi kusafiri nyakati za usiku kuanzia tarehe 1 Oktoba, 2023. Hadi kufikia Machi, 2024 jumla ya ratiba za mabasi 798 zimetolewa kwa ajili ya safari za usiku. Kwa ujumla usafiri wa saa 24 unaungwa mkono na watanzania wengi hususan wafanyabiashara na watumiaji wengine wa huduma hiyo.

38. **Mheshimiwa Spika**, hakika hatua hii imeleta manufaa mengi yakiwemo ya kutumia nyakati za usiku katika safari na hivyo kupata muda wa nyakati za mchana kutumika katika shughuli zingine za kiuchumi na kijamii. Aidha, hatua hiyo imepunguza msongamano wa mabasi barabarani tofauti na ilivyokuwa awali ambapo mabasi mengi yalikuwa

yanaanza safari kwa pamoja. Ni dhahiri kuwa, Serikali ya Awamu ya Sita inayoongozwa na Mhe. Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, imeonesha dhamira ya kweli ya kuifungua nchi kiuchumi.

39. **Mheshimiwa Spika**, ili kuhakikisha kunakuwa na usalama katika safari zinazofanyika nyakati za usiku kwa mabasi ya masafa marefu, Serikali imeweka utaratibu unaofuatwa na wamiliki pamoja na madereva wa mabasi wanaosafirisha abiria nyakati za usiku ikiwemo utaratibu wa mabasi ya masafa marefu zaidi ya saa nane (8) kuwa na madereva wawili (2). Sambamba na hilo, Serikali kupitia LATRA na Jeshi la Polisi imeimarisha udhibiti na usalama kwa mabasi hayo ikiwemo kuimarisha ufuatiliaji wa safari za mabasi wakati wote kupitia Mfumo wa Kufuatilia Mwenendo wa Mabasi (VTS). Katika kuboresha usimamizi wa VTS, Serikali imeandaa na kutangaza Kanuni za Matumizi ya VTS ya mwaka 2024 ambazo zilianza kutumika mwezi Januari, 2024.

Udhibiti wa madereva na wahudumu wengine wa vyombo vinavyodhibitiwa.

40. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia LATRA imeendelea kuthibitisha madereva na kusajili wahudumu wengine wa vyombo vinavyodhibitiwa na LATRA ili kuboresha ufanisi na usalama. Hadi kufikia Machi, 2024 jumla ya madereva 7,867 walisajiliwa ili kuweza kuthibitishwa baada ya kufanya mtihani maalum wa kudhibitisha umahiri wa madereva. Aidha, jumla ya madereva 3,082 walifanya mtihani, kati yao madereva 1,441 walithibitishwa. Kati ya madereva waliothibitishwa, madereva 1,190 wamesajiliwa kwenye mfumo wa kufuatilia mwenendo wa mabasi (VTS) na kupatiwa vitufe maalumu vya utambulisho (i-buttons) kinachoweza kutambua madereva wanaoendesha magari ya abiria wakati wote wa safari. Hata hivyo, kufuatia matukio ya ajali yaliyoanza kujitokeza wakati wa mchana na kubainika kuwa sababu za ajali hizo ni uchovu wa madereva kwa safari za usiku, LATRA imeanza kuhakikisha madereva wanaosafiri mchana pia wanatumia i-buttons.

41. **Mheshimiwa Spika**, LATRA inaendelea kuboresha mfumo huu ili utumike kuthibitisha madereva wa treni kwa ajili ya kuimarisha usalama wa huduma za usafiri wa treni. Halikadhalika, Serikali kupitia LATRA imeendelea kuboresha Mfumo wa TEHAMA unaojulikana kama *Railway and Road Information Managemet System* (RRIMS) unaotumiwa na watoa huduma kuwasilisha maombi ya leseni za usafirishaji pamoja na majukumu ya kiudhibiti.

Matumizi ya tiketi za kielektroniki

42. **Mheshimiwa Spika**, Serikali iliahidi katika hotuba ya bajeti ya mwaka 2023/24 kufanya maboresho katika mfumo wa tiketi za kielektroniki (e-ticketing system) ili kuwawezesha abiria kuchagua na kukata tiketi mahali popote bila kufika vituoni. Nitumie nafasi hii kulitaarifu Bunge lako Tukufu na wananchi kwa ujumla kuwa, mfumo wa tiketi za kielektroniki umeboreshwa ambapo watoa huduma wengi wamewawezesha abiria kukata tiketi kwa njia ya mtandao akiwa mahali

popote bila kufika kituoni. Mfumo huo umesaidia kupunguza kero kwa abiria zinazotokana na ‘wapiga debe’ na pia wamiliki wa mabasi wanaweza kudhibiti mapato yao na kujua idadi ya abiria waliosafirishwa. Aidha, mfumo huo unamwezesha abiria kukata tiketi mwenyewe kwa kuchagua kampuni ya usafirishaji, daraja la basi, namba ya kiti na kulipia kisha kupata tiketi ya kielektroniki. Hata hivyo, ili kuboresha usimamizi wa tiketi za kielektroniki Serikali imeandaa na kutangaza Kanuni za Matumizi ya Tiketi za Kielektroniki za mwaka 2024 zilizoanza kutumika mwezi Januari, 2024.

Udhibiti wa viwango vya nauli na utoaji wa leseni

43. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia LATRA imeendelea kudhibiti viwango vya nauli za huduma zinazodhibitiwa ambapo viwango vya nauli za abiria kwa mabasi ya masafa marefu na mijini vilifanyiwa mapitio. Lengo la Serikali ni kuhakikisha kuwa viwango vya nauli vinakuwa shindani na havimumizi

mwananchi. Vilevile, LATRA iko katika hatua za mwisho za kuidhinisha nauli za abiria kwa treni ya kisasa ya SGR ambazo zitatumika pindi treni ya kisasa itakapoanza kutoa huduma.

44. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kuchukua hatua mbalimbali za kuboresha udhibiti wa huduma za usafiri nchini hasa ikizingatiwa kuwa vyombo vinavyotoa huduma katika usafiri kwa njia ya barabara vimeongezeka. Hadi kufikia Machi, 2024 jumla ya leseni 240,341 za usafirishaji zilitolewa ikilinganishwa na leseni 210,059 zilitolewa katika kipindi kama hicho cha mwaka wa fedha 2022/23 sawa na ongezeko la asilimia 14.42. Kati ya leseni hizo, leseni 36,149 zilitolewa kwa magari ya abiria sawa na asilimia 15.04 ya leseni zote na leseni 142,604 zilitolewa kwa magari ya mizigo sawa na asilimia 59.33 ya leseni zote. Pia, leseni 61,588 zilitolewa kwa vyombo vya kukodi sawa na asilimia 25.63 ya leseni zote.

Udhibiti wa Usafiri Majini

45. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia Shirika la Uwakala wa Meli Tanzania (TASAC) imeendelea kusimamia ulinzi na usalama wa vyombo vya usafiri majini katika eneo la Tanzania Bara; udhibiti wa huduma za bandari na watoa huduma za usafirishaji; kutoa huduma ya biashara ya meli kwa bidhaa mahsusi; na kudhibiti uchafuzi wa mazingira unaotokana na shughuli za usafiri majini.

Udhibiti wa Watoa Huduma za Usafirishaji Majini

46. **Mheshimiwa Spika**, kuhusu usimamizi wa watoa huduma zinazodhibitiwa, Serikali kupitia TASAC imeendelea kutoa leseni/vyeti vya usajili kwa watoa huduma waliokidhi vigezo vya kutoa huduma zinazodhibitiwa na kusimamia utekelezaji wa masharti ya leseni hizo kwa mujibu wa sheria na kanuni ili kuhakikisha utoaji wa huduma bora. Hadi kufikia Machi, 2024 jumla ya watoa huduma 1,722 zinazodhibitiwa walisajiliwa na kupewa

leseni ikilinganishwa na jumla ya watoa huduma 1,498 zinazodhibitiwa waliosajiliwa na kupewa leseni katika kipindi kama hicho kwa mwaka 2022/23 sawa na ongezeko la asilimia 14.95. Aidha, TASAC ilifanya ufuatiliaji kwa watoa huduma hao, ambapo, uzingatiwaji wa viwango vya utendaji vya watoa huduma hao kulingana na kanuni za utoaji wa huduma hizo ulifikia asilimia 90.50 ikilinganishwa na asilimia 89 kwa kipindi kama hicho kwa mwaka wa fedha 2022/23. Ufanisi huu ulifikiwa kutokana na juhudi zinazofanyika na Serikali kupitia TASAC zikiwemo za kufanya ufuatiliaji na tathmini mara kwa mara.

47. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TASAC katika kipindi cha kuanzia Julai, 2023 hadi Machi, 2024 imeendelea kurasimisha bandari bubu za Tanzania Bara. Katika kutekeleza jukumu hilo, bandari bubu 99 zilikaguliwa na kufanyiwa tathmini ya kina na Serikali kupitia TASAC kwa kushirikisha Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (TPA), Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) na

Baraza la Usimamizi wa Mazingira (NEMC) ambapo bandari 45 zilirasimishwa. Urasimishaji huo ulifanyika kupitia Tangazo la Serikali (GN) 855/2023 na 60/2024 na lengo la hatua hii ni kuhakikisha kuwa Serikali inaimarisha ulinzi na usalama katika maeneo ya bandari ili kuboresha utoaji wa huduma.

Usimamizi wa utoaji wa Mafunzo ya Bahari

48. **Mheshimiwa Spika**, katika kusimamia utekelezaji wa miongozo ya kimataifa, Serikali kupitia TASAC imeendelea kutekeleza majukumu kwa mujibu wa Mkataba wa Kimataifa wa utoaji wa Vyeti vya Mabaharia kwa Utaratibu wa Kimataifa (International Convention on Standards of Training, Certification and Watch-keeping (STCW) for Seafarers of 1978 as amended). Hadi kufikia Machi 2024, TASAC ilitoa jumla ya vyeti 10,571. Kati ya vyeti hivyo, vyeti vya umahiri (Certificates of Proficiency - COP) vilikuwa 9,818, kitabu cha kumbukumbu za kazi kwa baharia (Continuous Discharge Certificates – CDC) vilikuwa 619 na vyeti vya umahiri kwa

maofisa wa meli (Certificates of Competency - COC) vilikuwa 134.

49. **Mheshimiwa Spika**, sambamba na hilo, Serikali kupitia TASAC, inaendelea na hatua za mwisho za kukamilisha mfumo wa utoaji wa vyeti vya kielektroniki kwa mabaharia (Maritime Administration Management System – Seafarers’ module). Mfumo huo utasaidia kutoa vyeti vinavyoendana na matakwa ya sasa ya Shirika la Bahari Duniani (IMO) na Shirika la Kazi Duniani (ILO), kupunguza muda wa utoaji wa vyeti na kuondoa uwezekano wa kughushi vyeti na hatimaye kufanya mabaharia wetu waweze kutambulika na kukubalika kimataifa, hususan katika masuala ya ajira.

Usalama wa Vyombo vya Usafiri Majini

50. **Mheshimiwa Spika**, kuhusu shughuli za utafutaji na uokoaji, Serikali kupitia TASAC imeendelea kuratibu shughuli hizo kupitia Vituo vya Utafutaji na Uokoaji Majini vilivyopo Dar es Salaam na Mwanza (Maritime Rescue and Coordination Centre – MRCC). Kutokana

na udhibiti ambao umekuwa ukifanyika, matukio ya ajali katika usafiri majini yamekuwa yakipungua. Mathalan, katika kipindi cha Julai, 2023 hadi Machi, 2024, jumla ya watu 40 walipata ajali, ambapo kati yao watu 39 walikolewa na mtu mmoja (1) alipoteza maisha. Aidha, hakukutokea ajali yoyote iliyohusisha vyombo vya majini vyenye ujazo wa tani 50 na zaidi. Ili kudhibiti na kupunguza ajali zitokanazo na usafiri majini, Serikali imeendelea kutekeleza mikakati kwa lengo la kupunguza ajali za vyombo vidogo vya usafiri majini ikiwemo kuendelea kutoa elimu kuhusu usalama wa usafiri majini na taarifa za hali ya hewa kwa wadau wa usafiri majini kwa kushirikiana na Mamlaka ya Hali ya Hewa Tanzania (TMA).

51. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, TASAC imeendelea kufanya kaguzi za usalama kwa meli kubwa zenye ujazo wa tani 50 na kuendelea za ndani na za kimataifa zinazofanya shughuli katika maeneo ya Tanzania (Port and Flag State Inspection) na vyombo vidogo vyenye ujazo wa chini ya tani 50 ili kuhakikisha kuwa ni salama na zinaendeshwa na mabaharia wenye

sifa katika mikoa ya Dar es Salaam, Mtwara, Tanga, Mwanza, Kigoma, Kagera, Mara, Mbeya, Pwani, Lindi, Rukwa, Geita, Dodoma na Morogoro. Kutokana na kaguzi hizo, vyeti vya ubora vilitolewa kwa vyombo vilivyothibitika kukidhi vigezo vya kiusalama na vyombo vilivyobainika kuwa na kasoro, hatua stahiki zilichukuliwa ikiwa ni pamoja na kusimamisha vyombo husika kutoa huduma. Hadi kufikia Machi, 2024, TASAC ilifanya kaguzi 227 za meli kubwa zenye ujazo wa tani 50 na kuendelea na kaguzi 8,410 za vyombo vidogo vyenye ujazo wa chini ya tani 50 ikilinganishwa na kaguzi 171 za meli kubwa zenye ujazo wa tani 50 na kuendelea na kaguzi 5,634 za vyombo vidogo vyenye ujazo wa chini ya tani 50 katika kipindi kama hicho kwa mwaka 2022/23. Kutokana na kaguzi hizo vyombo vidogo 8,081 vilikidhi mataakwa ya kiusalama na hivyo kupewa vyeti vya ubora ikiwa ni sawa na asilimia 96.08 ya vyombo vyote vidogo vilivyokaguliwa. Aidha, vyombo vidogo 329 havikukidhi vigezo kutokana na kukosekana kwa vifaa vya zimamoto, vifaa vya kuongoza vyombo na mawasiliano.

52. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TASAC ilifanya kaguzi za ulinzi kwenye maeneo nane (8) ya bandari kwa kuzingatia miongozo ya kimataifa ya ulinzi wa usafiri majini (International Ship and Port Facility Security – ISPS Code). Maeneo hayo ni katika Bandari ya Dar es Salaam eneo la mizigo ya kichele (General Cargo), Gati la Mafuta la Kurasini (Kurasini Oil Jetty – KOJ), Gati la Mafuta Nje ya Bandari ya Dar es Salaam (Single Bouy Mooring – SBM), Kitengo cha Makasha, Bandari ya Kilwa, Bandari ya Tanga, Bandari ya Mtwara na Bandari ya Malindi. Maeneo haya ya bandari yalikitidhi viwango na vigezo vya ISPS Code.

53. **Mheshimiwa Spika**, ili kuboresha usalama wa usafiri katika Ziwa Victoria, Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya Jamhuri ya Uganda chini ya uratibu wa Jumuiya ya Afrika Mashariki kupitia Kamisheni ya Bonde la Ziwa Victoria zimeendelea kutekeleza Mradi wa Kikanda wa Kuboresha Mawasiliano na Uchukuzi Katika Ziwa Victoria wenye lengo la kuimarisha

huduma za utafutaji na uokoaji pindi inapotokea ajali katika Ziwa hilo. Hadi kufikia Machi, 2024 ujenzi wa Kituo Kikuu cha Kikanda cha Uratibu wa Masuala ya Utafutaji na Uokoaji katika Ziwa Victoria (Regional Maritime Rescue Coordination Centre - RMRCC) kinachojengwa Ilemela Jijini Mwanza umefikia asilimia 26. Aidha, ujenzi wa vituo vidogo vitatu (3) vya utafutaji na uokoaji (Search and Rescue - SARs) katika Ziwa Victoria kwenye eneo la Kanyala - Sengerema umefikia asilimia 20, Nansio - Ukerewe umefikia asilimia 20, na Musoma Mjini umefikia asilimia 25.

54. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kutekeleza miongozo yake ikiwemo Ilani ya Chama cha Mapinduzi ya mwaka 2020 ambayo katika Ibara 59(c) pamoja na mambo mengine, imeelekeza Serikali kuchukua hatua mbalimbali ikiwemo kujenga boti kwa ajili ya kuwezesha shughuli za utafutaji na uokoaji. Katika kutekeleza azma hiyo, Serikali kupitia TASAC imesaini mkataba na Kampuni ya *LOCA Muhendislik Gemi Makine Plastik ve GIDA*

SAN TIC LTD STI kwa ajili ya ujenzi wa Boti Maalum (Ambulance Boat). Boti hiyo ya kisasa ambayo itajengwa katika Ziwa Victoria tofauti na boti nyingine, ina sifa za ziada zikiwemo za kuwa na vifaa vya kisasa vya uokoaji na kutolea huduma za dharura za afya; na vifaa vya matibabu ndani yake. Sambamba na hilo, hatua za kupata mzabuni kwa ajili ya ununuzi wa boti nyingine mbili (2) za utafutaji na uokoaji katika Ziwa Victoria zinaendelea.

55. ***Mheshimiwa Spika***, katika kuimarisha mawasiliano katika Ziwa Victoria, TASAC imeandaa hati ya makubaliano baina yake na Shirika la Mawasiliano Tanzania (TTCL) pamoja na Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote (UCSAF) kwa ajili ya ujenzi wa minara mitatu (3) ya mawasiliano ya simu. Minara hiyo inatarajiwa kuongeza upatikanaji wa mawasiliano ya simu na vyombo vya usafiri majini katika Ziwa Victoria. Aidha, ufungaji wa mfumo wa upatikanaji wa taarifa za hali ya hewa katika Ziwa Victoria (weather buoy forecast system) unaendelea ambapo vifaa vya mfumo huo vimewasili nchini na kazi za mradi zinaendelea

kutekelezwa. Kazi hii inafanyika kwa kushirikiana na TMA ambayo ni Taasisi inayosimamia mfumo huo.

Uwakala wa Forodha kwa Shehena za Kipekee

56. ***Mheshimiwa Spika***, katika kutekeleza jukumu la kipekee la ugomboaji wa shehena, TASAC imeendelea kutoa huduma za Uwakala wa Forodha kwa Shehena za Kipekee (exclusive mandate) kwa mujibu wa kifungu cha 7 cha Sheria ya Uwakala wa Meli Tanzania, Sura 415 na marekebisho yaliyofanyika kupitia Sheria ya Fedha Na. 5 ya mwaka 2022 iliyoanza kutumika tarehe 1 Julai, 2022. Shehena zinazohudumiwa na TASAC ni silaha na vilipuzi; makinikia; kemikali zitumikazo kwenye kampuni za uchimbaji madini; nyara za Serikali; na wanyama hai kama ilivyoainishwa katika Sheria ya Uhifadhi wa Wanyama Pori, Sura 283.

57. **Mheshimiwa Spika**, kazi nyingine zilizotekelezwa na Serikali kupitia TASAC ni pamoja na: -

- i. Kuimarisha na kujenga mifumo ya TEHAMA ikiwa ni pamoja na mfumo wa utoaji wa vyeti vya kielektroniki kwa mabaharia (Maritime Administration Management System - MAMS) mifumo ya ukusanyaji wa mapato na mifumo ya matumizi ambapo Mfumo wa Mapato (TASAC Revenue Gateway) na Mfumo wa Uhasibu Serikalini (MUSE) ilianza kutumika;
- ii. Kuwajengea uwezo watumishi kwa kutoa mafunzo katika nyanja mbalimbali ikiwa ni pamoja na udhibiti, huduma za meli kibiashara na huduma saidizi ili kuongeza weledi na kuboresha utendaji kazi kunakoendana na mabadiliko ya teknolojia. Hadi kufikia Machi, 2024 watumishi zaidi ya 70 walihudhuria mafunzo ya kujengewa uwezo;
- iii. Kuendelea kutoa elimu kwa umma kuhusu huduma zinazodhibitiwa ambapo jumla ya vipindi 60 vya elimu vilitolewa kwa umma kupitia redio, televisheni, magazeti,

vipeperushi, maonesho, mikutano ya wadau na mitandao ya kijamii; na

- iv. Kutoa elimu kwa Watumishi 248 kuhusiana na masuala mtambuka ikiwemo suala la UKIMWI, magonjwa yasiyoambukiza na rushwa.

58. **Mheshimiwa Spika**, naomba kuchukua nafasi hii kutoa pole kwa Wananchi na Serikali ya Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo (DRC) na pia kwa familia zilizopoteza wapendwa wao kufuatia kuzama kwa meli ya MV. Maman Benita katika eneo la Kabimba nchini DRC siku ya tarehe 6 Aprili, 2024. Kwa taarifa tulizopokea ni kuwa, meli hiyo imesajiliwa chini ya bendera ya DRC na inamilikiwa na kampuni ya Kikongo, iitwayo Établissement Manimani na imekuwa ikifanya safari zake kati ya bandari ya Kigoma kwa upande wa Tanzania na bandari ya Kalemie kwa upande wa DRC. Kwa kuwa meli ni ya DRC na pia imezama kwenye maji ya eneo la DRC, Serikali kupitia TASAC itashirikiana na DRC mara uchunguzi utakapoanza ili kujua chanzo cha ajali hiyo. Aidha, Serikali kwa kushirikiana na Serikali za

nchi jirani itaendelea kushirikiana zaidi katika kusimamia masuala ya usalama wa vyombo vya majini ili kuepusha kutokea kwa ajali zitokanazo na vyombo hivyo.

Huduma za Hali ya Hewa

59. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia Mamlaka ya Hali ya Hewa Tanzania (TMA) imeendelea na utoaji wa huduma, kudhibiti na kuratibu shughuli za hali ya hewa nchini. Majukumu mengine ni pamoja na kutoa utabiri wa hali ya hewa na tahadhari za hali mbaya ya hewa, kupima na kufuatilia mifumo ya hali ya hewa na kutafiti kisayansi mabadiliko ya hali ya hewa nchini, kubadilishana taarifa za hali ya hewa katika mtandao wa mawasiliano wa dunia kulingana na makubaliano ya Kimataifa na kuiwakilisha Tanzania katika masuala ya hali ya hewa Kikanda na Kimataifa.

60. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TMA imeendelea kutoa huduma za utabiri wa kila siku, siku kumi na ule wa muda mrefu pamoja na tahadhari ya matukio ya hali mbaya ya hewa ili kuhakikisha usalama wa watu na

mali zao ambapo usahihi wa utabiri umefikia asilimia 86 ambao ni juu ya asilimia 70 ya kiwango cha usahihi kinachokubalika na Shirika la Hali ya Hewa Duniani (WMO). TMA ilifanyiwa ukaguzi wa kimataifa kuanzia tarehe 22 - 27 Januari 2024, na kuendelea kukidhi vigezo vya kumiliki cheti cha ubora (ISO 9001: 2015).

61. **Mheshimiwa Spika**, katika kutekeleza Ilani ya Chama cha Mapinduzi ya mwaka 2020 Ibara ya 59(j) na Mpango wa Taifa wa Maendeleo wa Miaka Mitano (FYDP III 2021/22-2025/26), Serikali iliahidi kuendelea kuimarisha miundombinu na huduma za hali ya hewa ikiwemo ununuzi wa rada. Napenda kulitaarifu Bunge lako Tukufu kuwa, Serikali kupitia TMA imekamilisha ufungaji wa rada za hali ya hewa katika mikoa ya Kigoma na Mbeya na kufikisha jumla ya rada tano (5) za hali ya hewa nchini. Aidha, utengenezaji wa rada nyingine mbili (2) unaendelea kiwandani nchini Marekani na inatarajiwa kukamilika mwezi Novemba, 2024. Rada hizo zitafungwa katika mikoa ya Kilimanjaro na Dodoma na

hivyo kukamilisha lengo la muda mrefu la kuwa na rada saba (7) za hali ya hewa nchini. Sambamba na hilo, Serikali imeingia mkataba wa kuboresha rada za hali ya hewa zilizofungwa katika mikoa ya Dar es Salaam na Mwanza ili kuendana na teknolojia ya kisasa ya rada za hali ya hewa.

62. **Mheshimiwa Spika**, katika kuboresha huduma za hali ya hewa kwa sekta ya usafiri wa anga, Serikali ilikamilisha ufungaji wa mitambo mitano (5) ya kutoa huduma za hali ya hewa katika viwanja vya ndege vya Songwe, Zanzibar, Mtwara, Arusha na Songea. Taratibu za ufungaji wa mitambo mitatu (3) ya kupima hali ya hewa katika viwanja vya ndege vya Musoma, Iringa na Mpanda zinaendelea.

63. **Mheshimiwa Spika**, pia, Serikali imekamilisha ununuzi wa seti 28 za mitambo ya kupima hali ya hewa inayojiendesha yenyewe (Automatic Weather Stations) ambapo mitambo mitatu (3) imefungwa katika vituo vya hali ya hewa vilivyopo katika viwanja vya ndege vya Mtwara, Songea na Arusha na mitambo 25

inaendelea na maandalizi ya kufungwa katika mikoa ya Morogoro, Iringa, Njombe, Tanga, Dodoma, Singida, Kilimanjaro, Katavi, Shinyanga, Kagera, Geita, Simiyu, Kaskazini Unguja, Mara na Mwanza.

64. **Mheshimiwa Spika**, kuhusu kuboresha mazingira ya kufanyia kazi na kujenga uwezo kwa watumishi, Serikali kupitia TMA imeendelea na ujenzi wa jengo la ofisi ya Kanda ya Mashariki na Kituo cha Tahadhari ya Matukio ya Tsunami ambapo utekelezaji wake umefikia asilimia 39. Vilevile, watumishi 74 wanaendelea na mafunzo ndani na nje ya nchi katika ngazi mbalimbali za elimu.

65. **Mheshimiwa Spika**, TMA imeendelea kufanya tafiti mbalimbali za masuala ya hali ya hewa na mabadiliko ya hali ya hewa na tabianchi ambapo jumla ya tafiti nne (4) zilichapishwa katika majarida ya kimataifa ya kisayansi. Idadi hii inafanya tafiti zilizochapishwa na majarida ya kimataifa kuwa nane (8) ndani ya kipindi cha miaka miwili (2) kuanzia mwaka 2022/23 hadi 2023/24. Tafiti hizo ni kuhusu

tathmini ya matukio ya hali mbaya ya hewa katika Bahari ya Hindi; tathmini ya ongezeko la joto kwa kipindi kati ya mwaka 1982 hadi 2022; tathmini ya hali ya mvua katika vituo vya hali ya hewa nchini; na tathmini ya mabadiliko ya mvua na athari zake katika kilimo kwa nchi za Afrika Mashariki. Lengo kuu la tafiti hizo ni kuboresha utoaji wa huduma za hali ya hewa nchini.

66. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TMA imeendelea kutoa huduma za hali ya hewa kwa watumiaji wa Bahari ya Hindi na Maziwa Makuu kupitia ofisi zake tisa (9) zilizopo katika bandari za Malindi - Unguja, Mkoani - Pemba, Dar es Salaam, Tanga, Mtwara, Ziwa Victoria katika Bandari ya Mwanza, Ziwa Tanganyika katika Bandari za Kigoma na Karema na Ziwa Nyasa katika Bandari ya Itungi na hivyo kuendelea kuchagiza shughuli za Uchumi wa Buluu. Aidha, wadau wa Uchumi wa Buluu ambao wameendelea kupatiwa huduma za hali ya hewa ni pamoja na watumiaji wa vyombo vya usafiri na usafirishaji, Watafiti na wachimbaji wa Mafuta na gesi,

Mamlaka za bandari, Wavuvi, Wakulima wa mwani na matango bahari, wafugaji samaki na Vikundi vya usimamizi wa maeneo ya bahari na fukwe.

67. **Mheshimiwa Spika**, kutokana na umahiri katika utoaji wa huduma za hali ya hewa, mwaka 2019 Shirika la Hali ya Hewa Duniani liliichagua Tanzania kupitia TMA kuendesha kituo cha kanda cha kutoa mwongozo wa utabiri wa hali mbaya ya hewa (Regional Specialized Meteorological Centre) kwa nchi zilizopo katika ukanda wa Ziwa Victoria. Kituo hicho kipo Dar es Salaam na kinahudumia nchi tano (5) ambazo ni Tanzania, Kenya, Uganda, Rwanda, na Burundi. Sambamba na hilo, TMA iliteuliwa kutekeleza jukumu la kufuatilia ubora wa takwimu za hali ya hewa (data) zinazopimwa katika vituo vya hali ya hewa vya nchi sita (6) vya ukanda wa Afrika Mashariki ikujumuisha nchi ya Sudan Kusini. Majukumu haya ambayo TMA imeendelea kuyatekeleza kwa ufanisi na kuzidi kuitangaza nchi yetu kimataifa.

68. **Mheshimiwa Spika**, kwa upande wa sayansi ya mabadiliko ya hali ya hewa, Tanzania kupitia TMA ilifanya vizuri na kuchaguliwa katika nafasi ya Makamu Mwenyekiti wa Jopo la Kimataifa linalosimamia sayansi ya mabadiliko ya hali ya hewa (Intergovernmental Panel on Climate Change-IPCC). Hii ni fursa kwa Tanzania kuweza kushiriki katika Maamuzi ya Kimataifa kuhusu hali ya hewa pamoja na kupata usaidizi wa vifaa na utaalam.

69. **Mheshimiwa Spika**, katika kuhakikisha kuwa umma wa Watanzania unapata taarifa sahihi za hali ya hewa, TMA imeongeza wigo wa kuhabarisha umma kwa kusaini mikataba ya utangazaji wa taarifa za hali ya hewa na Redio tano (5) za jamii ambazo ni Jambo FM (Shinyanga), Harvest FM (Pwani), Inland FM (Mwanza), Revival FM (Manyara) na CGFM (Tabora) na kuwa na jumla ya vyombo vya habari 108 vinavyohusisha redio 80, Televisheni 17, magazeti matatu (3) na Televisheni Mtandao (on-line TV) nane (8).

Huduma za Bandari

70. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (TPA) imeendelea kusimamia Bandari za Mwambao wa Bahari ya Hindi na Maziwa Makuu kwa kuendeleza miundombinu na utoaji wa huduma za kibandari; kuweka taratibu na viwango kwa watoa huduma za bandari nchini; kusimamia na kudhibiti huduma za bandari, kulinda mazingira na usalama wa bandari kwa viwango vinavyokubalika; na kuweka mazingira mazuri yatakayovutia uwekezaji katika sekta ya bandari. Aidha, TPA imeendelea kutangaza bandari kimasoko kwa kushirikisha sekta binafsi katika uendeshaji wa shughuli za kibandari.

71. **Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha Julai, 2023 hadi Machi, 2024 TPA ilihudumia tani milioni 20.72 ya shehena ikilinganishwa na tani milioni 14.56 ya shehena ya mizigo iliyohudumiwa katika kipindi kama hicho mwaka wa fedha 2022/23, sawa na ongezeko la asilimia 42.31. Aidha, kwa upande wa uhudumiaji wa makasha, TPA ilihudumia makasha 805,167

ikilinganishwa na makasha 688,609 yaliyohudumiwa katika kipindi kama hicho mwaka 2022/23 sawa na ongezeko la asilimia 16.92. Ongezeko hilo la shehena ya mizigo na makasha limetokana na mikakati mbalimbali inayoendelea kutekelezwa ikiwa ni pamoja na uboreshaji wa Bandari za Dar es Salaam, Tanga na Mtwara.

72. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TPA inaendelea kutekeleza Ilani ya Chama cha Mapinduzi ya mwaka 2020 ambayo katika Ibara ya 59b(i-vi) imesisitiza kuendelea na uboreshaji na uimarishaji wa miundombinu na utoaji wa huduma za bandari nchini. Katika kufanyia kazi maelekezo hayo, TPA imeendelea kutekeleza miradi ya maendeleo ikiwemo ujenzi na uboreshaji wa bandari nchini katika bandari za ukanda wa mwambao wa Bahari ya Hindi, Maziwa Makuu na Bandari Kavu. Aidha, TPA imeendelea na juhudi mbalimbali za kuboresha huduma zake ikiwa ni pamoja na kufungua ofisi nje ya nchi; kutafuta masoko; na kufanya ununuzi wa vifaa na mitambo kwa ajili ya kuboresha utoaji wa huduma katika bandari nchini.

73. **Mheshimiwa Spika**, kuhusu uboreshaji wa Bandari ya Dar es Salaam, TPA imeendelea kutekeleza kazi mbalimbali ambapo uchimbaji wa kina umefikia mita 15.5 na upanuzi wa lango la kuingia na kugeuzia meli umefikia upana wa mita 200. Kwa sasa, Bandari ina uwezo wa kupokea meli kubwa zenye urefu wa mita 305. Aidha, upembuzi yakinifu wa kuboresha Gati Na. 8 – 11 na ujenzi wa Gati Na. 12 - 15 bado unaendelea kwa ajili ya kuhudumia meli na shehena. Vilevile, mkataba wa kuendeleza miundombinu ya kupokelea mafuta (Single Receiving Terminal - SRT) unaohusisha ujenzi wa matenki 15 ya mafuta (tank farms) pamoja na miundombinu yake, yenye uwezo wa kuhifadhi kiasi cha mita za ujazo 420,000 umesainiwa tarehe 26 Februari, 2024 na maandalizi ya kuanza ujenzi yanaendelea.

74. **Mheshimiwa Spika**, uboreshaji wa Bandari ya Tanga katika awamu ya pili umekamilika kwa asilimia 100, ambapo kazi zilizofanyika ni pamoja na: kuboresha magati 2 yenye jumla ya urefu wa mita 450; uboreshaji wa eneo la kuhifadhia Makasha lenye ukubwa

wa mita za mraba 6,400 na uwezo wa kuhudumia makasha 1,020 TEUs; na ununuzi wa jumla ya mitambo 16 ambayo ni *Forklift (4), Crane (3), Container spreaders (4), Terminal Tractors (2) Front end loader (1), Empty handlers stacking (1)* na *Grabs (1)* kwa ajili ya kuhudumia shehena.

75. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TPA imeanza utekelezaji wa mradi wa ujenzi wa Bandari ya Kisiwa Mgao ambayo ni maalum kwa ajili ya kuhudumia shehena ya mzigo mchafu (dirty cargo) kama vile makaa ya mawe na saruji. Kazi ya Upembuzi Yakinifu imekamilika mwezi Februari, 2024 ambapo kwa sasa taratibu za ununuzi wa Mkandarasi na Mhandisi Mshauri wa ujenzi zinaendelea. Lengo la hatua hii ni kuiwezesha bandari ya Mtwara iendeleo kutoa huduma kwa ufanisi katika mizigo mingine tofauti na mizigo michafu.

76. **Mheshimiwa Spika**, kuhusu Bandari ya Bagamoyo, Serikali imekamilisha zoezi la kulipa fidia kwa wananchi wanaopisha eneo la

mradi lenye ukubwa wa hekta 887. Kwa sasa mradi huo upo katika hatua za mwisho za ukamilishaji wa kuhuishia Upembuzi Yakinifu. Ujenzi wa Bandari hiyo ni wa kimkakati kwa kuwa itachochea shughuli za viwanda na biashara katika eneo la Ukanda Maalum wa Kiuchumi (Special Economic Zone).

Huduma za kibandari katika Bandari Kavu ya Kwala

77. **Mheshimiwa Spika**, katika Bandari Kavu ya Kwala, utekelezaji wa ujenzi wa barabara ya zege yenye urefu wa kilomita 15.5 kutoka barabara kuu ya Morogoro hadi Bandari Kavu ya Kwala umekamilika na ujenzi wa yadi ya sakafu ngumu (pavement) yenye ukubwa wa hekta tano (5) kwa ajili ya kuhifadhi shehena unaendelea na utekelezaji wake umefikia asilimia 96. Bandari Kavu hii imeanza kutoa huduma za kibandari kwa kutoa makasha kutoka bandari ya Dar es salaam na kwenda Kwala kwa kutumia njia ya reli.

78. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TPA imeendelea kuboresha bandari zilizopo katika Ziwa Victoria ambapo uboreshaji wa Bandari ya Bukoba umefikia asilimia 47 na Bandari ya Kemondo umefikia asilimia 52. Aidha, uboreshaji wa Bandari ya Mwanza North umefikia asilimia 40 na kwa upande wa uboreshaji wa Bandari ya Mwanza South utaanza baada ya kukamilika kwa baadhi ya miundombinu ya Bandari ya Mwanza North ili kutoathiri shughuli za kibandari katika mkoa huo. Maboresho haya yatawezesha kuhudumia meli kubwa kama vile MV. Mwanza Hapa Kazi tu katika Ziwa Victoria.

79. **Mheshimiwa Spika**, Serikali pia imeendelea kuongeza wigo wa huduma zake za kibandari kwa kujenga bandari katika maziwa makuu nchini. Katika kutekeleza nia hiyo, Serikali inaendelea na ujenzi wa Bandari katika Ziwa Tanganyika ambapo mradi wa ujenzi wa Bandari za Kibirizi unaohusisha ujenzi wa gati, uongezaji wa kina, maghala ya mizigo, jengo la abiria na ofisi mbili (2); na bandari ya Ujiji unaohusisha ujenzi wa gati,

jengo la abiria, jengo la kuhifadhi mizigo, ujenzi wa uzio na kuongeza kina. Ujenzi wa Bandari hizi umefikia asilimia 98.60.

80. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, mkataba wa uboreshaji wa Bandari ya Mbamba Bay katika Ziwa Nyasa umesainiwa tarehe 11 Januari, 2024 na kuanza utekelezaji mwezi huo. Kazi zinazofanyika kwa sasa ni pamoja na maandalizi ya awali ya mradi (mobilisation) yanayojumuisha ukusanyaji wa vifaa, mitambo pamoja na usanifu wa mradi. Ujenzi wa Bandari hii utaongeza fursa za ajira katika Ushoroba wa Kusini mwa nchi kwa kuunganisha nchi za Malawi na Zambia.

81. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia Ofisi za TPA zilizo nje ya nchi imeendelea kufanya jitihada kubwa za kimasoko katika kujitangaza na kutafuta fursa zaidi za kibiashara kwa nchi jirani zinazotumia Bandari za Tanzania zikiwemo nchi za Rwanda, Burundi, Uganda, Zambia, Malawi, Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo (DRC) na Zimbabwe ambapo kutokana na jitihada hizo shehena ya

mizigo iliyosafirishwa kwenda nchi jirani imeongezeka hadi kufikia tani 8,871,438 kwa mwaka 2023 kutoka tani 8,239,112 kwa mwaka 2022 sawa na ongezeko la asilimia 7.67.

82. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TPA imeendelea kuratibu ununuzi wa vifaa na mitambo kwa ajili ya kuboresha utoaji wa huduma katika Bandari nchini. Hadi kufikia Machi 2024, TPA imefanikiwa kununua na kupokea vifaa na mitambo 121 sawa na asilimia 53.78 ya lengo la kununua mitambo na vifaa 225. Ununuzi wa mitambo hii umeongeza ufanisi katika kutoa huduma bandarini.

83. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kuwajengea uwezo watumishi wa TPA ambapo watumishi 2,288 walihudhuria mafunzo kati ya watumishi 2,749 waliopangwa kuhudhuria mafunzo sawa na asilimia 83.23 ya lengo. Kati ya hao, watumishi 1,646 walishiriki mafunzo ya vikundi, watumishi 486 walishiriki mafunzo ya kitaaluma (professional), watumishi 57 walishiriki mafunzo ya muda mfupi kwa mtu mmoja mmoja na watumishi 99 walishiriki mafunzo ya muda mrefu.

Ushirikishwaji wa Sekta Binafsi katika Shughuli za Uendelezaji na Uendeshaji wa Bandari

84. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia Wizara ya Uchukuzi imeendelea kushirikisha sekta binafsi katika uendeshaji wa Bandari ya Dar es Salaam kwa baadhi ya maeneo ya bandari kwa kuingia ubia na Kampuni Binafsi katika kuendeleza na kuendesha shughuli za bandari kuanzia Gati Na. 4 hadi 7. Kwa sasa hatua mbalimbali zikiwemo za makabidhiano na *mobilization* zinaendelea ili kuruhusu utekelezaji rasmi kuanza. Aidha, Serikali inaendelea na taratibu za kumpata mwekezaji mwingine atakayekuwa na jukumu la kufanya shughuli za uendeshaji kuanzia Gati Namba 8 hadi 11. Lengo ni kuongeza tija katika utendaji wa bandari zetu ili kuziwezesha zichangie zaidi katika ukuaji wa uchumi wa Taifa letu na maendeleo ya wananchi kwa ujumla.

Huduma za Usafiri wa Reli

Shirika la Reli Tanzania (TRC)

85. **Mheshimiwa Spika**, katika kuboresha huduma ya uchukuzi kwa njia ya reli, Serikali kupitia Shirika la Reli Tanzania (TRC) imeendelea kutekeleza majukumu yake ya kusimamia na kuendeleza miundombinu ya reli iliyopo ya *Meter Gauge Railway* (MGR) yenye urefu wa kilomita 2,706 na kutoa huduma ya usafirishaji wa abiria na mizigo kwa kutumia reli ya Kati na reli ya Kaskazini. Aidha, Serikali inaendelea na ujenzi wa Reli ya Kisasa ya *Standard Gauge Railway* (SGR) kwa awamu zote mbili ambapo awamu ya kwanza ina jumla ya kilomita za njia kuu 1,219 na awamu ya pili ina jumla ya kilometa 1,590 na hivyo kufanya reli mpya ya SGR inayojengwa kuwa na mtandao wenye jumla ya kilomita 2,809 ambazo ni zaidi ya kilomita 103 ikilinganishwa na reli ya MGR ambayo ilijengwa wakati wa Mkoloni. Pamoja na hatua hiyo, Serikali itaendelea na ujenzi wa reli ya SGR kwa maeneo mengine ya Ushoroba wa Kusini na wa Kaskazini kadri ya upatikanaji wa rasilimali fedha.

86. **Mheshimiwa Spika**, TRC imeendelea kutoa huduma ya usafirishaji wa mizigo na abiria kupitia njia ya reli iliyopo ya MGR ambapo hadi kufikia Machi 2024, tani 240,439 za mizigo zimesafirishwa ikilinganishwa na tani 310,881 zilizosafirishwa kipindi kama hicho katika mwaka wa fedha 2022/23 sawa na upungufu tani 70,442 za mizigo. Kwa upande wa abiria, hadi kufikia Machi, 2024, abiria wa masafa marefu 320,514 walisafirishwa ikilinganishwa na abiria 380,012 waliosafirishwa katika kipindi kama hicho kwa mwaka wa fedha 2022/23 sawa na upungufu wa abiria 59,498. Upungufu huu umetokana na kufungwa kwa njia ya reli kwa zaidi ya miezi miwili (2) kufuatia mvua kubwa zilizonyesha kuanzia mwezi Novemba, 2023 na kuharibu miundombinu ya reli katika maeneo ya Ruvu - Mruazi Junction; Kilosa - Gulwe; Kaliua - Mpanda; na Njia ya reli ya Tanga - Arusha.

87. **Mheshimiwa Spika**, huduma ya usafiri wa reli Jijini Dar es Salaam imeendelea kutolewa na TRC kutoka Stesheni ya Kamata kwenda Ubungo na Pugu. Hadi kufikia Machi

2024, jumla ya abiria 2,236,423 wamesafirishwa ikilinganishwa na abiria 1,813,835 waliosafirishwa kwa kipindi kama hicho kwa mwaka wa fedha 2022/23 sawa na ongezeko la asilimia 23.29. Idadi ya abiria waliosafirishwa imeongezeka kutokana na mikakati ya Serikali ya kuboresha huduma kwa wananchi kwa kuongeza idadi ya safari (routes) kutoka sita (6) hadi nane (8) kwa siku kulingana na mahitaji yaliyopo.

88. **Mheshimiwa Spika**, katika kutekeleza Ilani ya Chama cha Mapinduzi ya Mwaka 2020 Ibara ya 58(e)(ii) na Ibara ya 59(d), Serikali iliahidi kuendelea na ujenzi wa reli ya SGR kwa awamu zote mbili. Napenda kulitaarifu Bunge lako Tukufu kuwa, Serikali imeendelea kutekeleza mradi wa ujenzi wa reli ya SGR katika awamu ya kwanza. Hadi kufikia Machi 2024, ujenzi wa reli ya SGR katika awamu ya kwanza ya kutoka Dar es Salaam – Mwanza yenye urefu kilometa 1,219 za njia kuu umeendelea kutekelezwa katika vipande vyote vitano (5).

89. **Mheshimiwa Spika**, utekelezaji wa kipande cha kwanza cha kutoka Dar es Salaam – Morogoro (km 300) utekelezaji wake umefikia asilimia 98.93 na kazi zinazoendelea ni pamoja na: ujenzi wa njia kuelekea bandarini (port link) (asilimia 76.12); ujenzi wa uzio (asilimia 99.01); ujenzi wa vivuko vya juu vitatu (3) vya Vingunguti, Airport na Njia Panda ya Segerea (asilimia 99.36); ujenzi wa mifumo ya ishara, mawasiliano na umeme (asilimia 99.92); na majaribio ya uendeshaji katika kipande hiki yanaendelea.

90. **Mheshimiwa Spika**, utekelezaji wa kipande cha pili cha kutoka Morogoro – Makutupora (km 422) umefikia asilimia 96.61 na kazi zinazoendelea ziko katika hatua mbalimbali ambazo ni pamoja na ujenzi wa vivuko vya juu (asilimia 98.52); ujenzi wa stesheni (asilimia 98.27); ujenzi wa uzio (asilimia 86.02); na majaribio ya miundombinu ya njia na mifumo ya uendeshaji yanaendelea.

91. **Mheshimiwa Spika**, utekelezaji wa kipande cha tatu cha kutoka Makutupora – Tabora (km 368) umefikia asilimia 14.22 na kazi zinazoendelea ni pamoja na: usanifu wa kina ambao umefikia asilimia 54.98; ujenzi wa kambi; ukataji wa miinuko na ujazaji mabonde; na utwaaji wa ardhi. Aidha, utekelezaji wa kipande cha nne cha kutoka Tabora – Isaka (km 165) umefikia asilimia 5.74 ambapo kazi zinazoendelea ni pamoja na usanifu wa kina; utafiti wa udongo na miamba; ujenzi wa kambi; machimbo ya kokoto; na utwaaji wa ardhi.

92. **Mheshimiwa Spika**, utekelezaji wa kipande cha tano cha kutoka Mwanza – Isaka (km 341) umefikia asilimia 56.21 na kazi zinazoendelea ni usanifu wa kina; ujenzi wa tuta; majengo ya stesheni; madaraja na vivuko vya binadamu na wanyama; utandikaji wa reli; ujenzi wa mifumo ya mawasiliano; na umeme pamoja na utwaaji wa ardhi.

93. **Mheshimiwa Spika**, katika kuendeleza azma ya Serikali ya kuifungua nchi kikanda na kimataifa, Wizara imeazimia kutekeleza miradi ya kimkakati kwa lengo la kuifanya Tanzania iweze kuendelea kuhudumia zaidi masoko ya mizigo kwa nchi jirani. Katika kuendeleza hatua hiyo, Serikali imeendelea na utekelezaji wa mradi wa ujenzi wa reli ya SGR kwa awamu ya pili ambapo ujenzi wa reli ya SGR kutoka Tabora – Kigoma (Km 506) umeanza na utekelezaji wake umefikia asilimia 1.81. Kazi zinazoendelea ni pamoja na utwaaji wa ardhi; ujenzi wa kambi; usanifu pamoja na usafirishaji wa mitambo na vitendea kazi.

94. **Mheshimiwa Spika**, katika Hotuba yangu ya Bajeti ya mwaka uliopita nililiarifu Bunge lako kuwa, Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania pamoja na Serikali ya Burundi zilikubaliana kutafuta fedha kwa ajili ya ujenzi wa kipande cha kutoka Uvinza – Musongati – Gitega (km 282). Napenda kulitaarifu Bunge lako Tukufu kuwa, Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB) imeridhia kutoa mkopo wenye masharti nafuu kwa ajili ya utekelezaji wa ujenzi wa reli hiyo. Mafanikio

haya ni matokeo ya juhudi za Serikali ya Awamu ya Sita chini ya uongozi mahiri wa Mheshimiwa Rais Dkt. Samia Suluhu Hassan katika kuimarisha mahusiano ya kimataifa na diplomasia ya kiuchumi. Utekelezaji wa kipande hiki umeanza; ambapo hatua za ununuzi wa Mshauri Elekezi na Mkandarasi zinaendelea. Kukamilika kwa reli hii kutafungua nchi ya Tanzania kikanda kwa kuwezesha na kurahisisha ufanyaji biashara kati ya nchi hizo.

95. **Mheshimiwa Spika**, Serikali inaendelea kutafuta fedha kutoka kwa wadau mbalimbali wa maendeleo ikiwa ni pamoja na wawekezaji kwa utaratibu wa ubia baina ya sekta ya umma na binafsi (PPP) kwa ajili ya ujenzi wa reli ya SGR kwa maeneo yaliyobaki yanayojumuisha reli ya SGR ya kutoka Kaliua – Mpanda – Karema (km 321); Isaka – Rusumo – Rwanda (km 371); Mtwara – Mbambabay na matawi ya Liganga na Mchuchuma (km 1,000); Tanga – Arusha – Musoma (km 1,028); Reli ya Jiji la Dar es Salaam (km 166); na Reli ya Jiji la Dodoma (km 107).

96. **Mheshimiwa Spika**, katika kuchagiza ukuaji wa uchumi wa nchi kupitia usafirishaji kwa njia ya reli sambamba na utekelezaji wa maagizo ya Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan wakati akihutubia Taifa mwezi Disemba, 2023 ya kuanza uendeshaji wa treni katika reli ya SGR kipande cha Dar es Salaam hadi Dodoma, napenda kulitaarifu Bunge lako Tukufu kuwa, Wizara kupitia TRC inaendelea na majaribio ya miundombinu ya reli; mifumo ya ishara, mawasiliano na umeme; na vitendea kazi kwa ajili ya kuanza utoaji wa huduma hiyo ifikapo mwezi Julai, 2024. Aidha, majaribio haya yanafanyika kwa lengo la kukidhi takwa la usalama kabla ya kuanza uendeshaji.

97. **Mheshimiwa Spika**, reli hiyo itakuwa na uwezo wa kupitisha treni za abiria kwa mwendo kasi wa kilometa 160 kwa saa na za mizigo kwa mwendokasi wa kilometa 120 kwa saa. Ni wazi kuwa utekelezaji wa mradi huu umetumia fedha nyingi za maendeleo ikiwemo mikopo ambayo itahitaji marejesho. Uzoefu unaonesha kuwa kwa kiwango kikubwa

biashara ya reli inategemea uwepo wa mizigo ya kutosha ili kuwa na fedha za uendeshaji. Kwa mantiki hiyo, Serikali imeanza kufanya maandalizi ili kufanya usafirishaji katika reli hiyo kuwa wa kibiashara pamoja na kuzingatia utoaji wa huduma kwa jamii.

98. **Mheshimiwa Spika**, pamoja na maandalizi mengine, Wizara imeendelea kuchukua mikakati mbalimbali ya kuifanya reli ya SGR kujiendesha kibiashara ikiwa ni pamoja na: kufanya utafiti wa viwango vya nauli na tozo za mizigo na viwango vya gharama zitakazotumika katika utaratibu wa kushirikisha Sekta Binafsi (Open Access); na kushawishi wadau wa ndani na nje kupitia mikutano mbalimbali ili washiriki katika kutoa huduma ya kusafirisha kupitia miundombinu ya reli.

99. **Mheshimiwa Spika**, mikakati mengine inayoendelea kutekelezwa na Serikali ni pamoja na:-

- i. Kufungamanisha mtandao wa reli na bandari zilizopo katika Bahari ya Hindi, Maziwa Makuu na Bandari Kavu ambapo ujenzi wa reli kuelekea Bandari ya Dar es Salaam umefikia asilimia 76.12;

- ii. Kuhamasisha shughuli za uchumi na uzalishaji zitakazofungamanishwa katika mfumo wa usafirishaji ikiwa ni pamoja na ushoroba wa kijani unaozalisha matunda na mbogamboga na ushoroba wa njano unaozalisha madini;
- iii. Kuingia makubaliano na wafanyabiashara wakubwa wanaosafirisha mizigo kwenda nchi jirani;
- iv. Kuhakikisha kuwa mifumo ya reli ya kati inaendeshwa kibiashara kwa kufungamanisha na reli ya TAZARA; na
- v. Kuchochea ushiriki wa sekta binafsi katika mnyororo wa usafirishaji, uzalishaji na masoko.

100. **Mheshimiwa Spika**, kwa ujumla Serikali itaendelea kutoa kipaumbele katika kutambua na kuimarisha matumizi ya reli iliyopo kwa sasa ya MGR, kwa kuwa reli hii ipo katika maeneo ya kimkakati ikiunganisha bandari za bahari za Dar es Salaam na ile ya Tanga pamoja na Bandari Kavu za Kwala na Isaka. Katika maungio ya Tabora reli hii

inaunganisha nchi zinazozunguka Ziwa Tanganyika na kwa upande wa kanda ya ziwa, reli hii inaingia nchini Uganda kupitia meli maalum za kubeba mabehewa ikiwemo MV. Umoja kupitia Ziwa Victoria.

101. **Mheshimiwa Spika**, sambamba na mikakati hiyo, Serikali imeanza kubuni namna bora ya kufungamanisha reli iliyopo ya MGR, reli ya TAZARA pamoja na reli ya SGR ili kuwezesha kutumia fursa ya utajiri mkubwa wa mtandao wa reli unaunganisha sehemu kubwa ya nchi. Hatua hii itaimarisha muunganiko wa reli ya kati na reli ya TAZARA kupitia kiungio cha Kidatu. Kwa kuzingatia umuhimu wa reli hii na ukweli kuwa reli inawezesha kuunganisha mzigo kutoka mikoa ya Songwe, Mbeya, Iringa, Morogoro na kuwezesha muingiliano kuelekea maziwa makuu. Hii ni fursa ya soko kwa kuunganisha nchi za EAC, SADC na COMESA na hatimaye reli ya mwendo kasi. Aidha, Serikali imeanza kutathmini upatikanaji wa maeneo ambayo yatatumika wakati wa kufaulisha mizigo (Trans-shipment) kwa ajili ya kuleta urahisi wa kufanya biashara hususan usafirishaji wa

mizigo katika reli hizo. Lengo la Serikali ni kuifungua nchi na kurahisisha shughuli za biashara ndani na nje ya nchi.

102. **Mheshimiwa Spika**, katika hotuba yangu ya bajeti ya mwaka 2023/24 nilieleza kuwa Serikali kupitia TRC itaendelea na taratibu za ununuzi wa vichwa vya treni, mabehewa na mitambo itakayotumika kutoa huduma ya usafiri kwenye reli ya SGR. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa, hadi kufikia Machi 2024, mabehewa 65 ya abiria kati ya 89 yamewasili nchini na mabehewa 24 ya abiria yaliyosalia yanatarajiwa kuwasili kwa nyakati tofauti kuanzia mwezi Juni, 2024; Utengenezaji wa vichwa vya treni vya umeme 17 umefikia asilimia 83 na tayari vichwa vya treni vya umeme tisa (9) vimepokelewa na kuanza majaribio na vichwa nane (8) vilivyosalia vinatarajiwa kuwasili mwishoni mwa mwezi Mei, 2024; na utengenezaji wa seti 10 za treni (Electric Multiple Unit – EMU) kwa ajili ya treni ya abiria umefikia asilimia 70 ambapo seti ya kwanza imewasili nchini tarehe 26 Machi, 2024. Aidha, hatua za utengenezaji wa

mabehewa 1,430 ya mizigo zinaendelea baada ya uzalishaji wa mabehewa ya mfano (prototype) kukamilika na kukaguliwa na wataalam kutoka TRC.

103. **Mheshimiwa Spika**, kwa lengo la kuhakikisha ushiriki wa sekta binafsi katika usafirishaji kwa njia ya reli, Serikali kupitia TRC imekamilisha marekebisho ya Sheria ya Reli Na. 10 ya mwaka 2017 (Sura ya 170) kuweka utaratibu kwa watoa huduma binafsi kutumia njia ya reli kutoa huduma ya usafirishaji kwa kutumia vichwa vya treni na mabehewa yao (open access). Aidha, ili kuhakikisha kunakuwa na upatikanaji wa mizigo itakayosafirishwa kupitia reli ya MGR na SGR, Serikali imebuni mikakati mbalimbali kwa ajili ya kuhamasisha upatikanaji wa mizigo na watoa huduma (operators) ambapo miongoni mwa hatua zilizochukuliwa ni pamoja na kufanya Jukwaa la Wadau wa Uwekezaji na Biashara katika Reli lililofanyika tarehe 5 – 6 Machi, 2024 jijini Mwanza na kuhudhuriwa na washiriki zaidi ya 300 kwa lengo la kunadi fursa zilizopo za usafirishaji

kwa kutumia miundombinu iliyopo ya reli ya MGR na reli ya SGR pindi ujenzi wake utakapokamilika.

104. **Mheshimiwa Spika**, pamoja na uendelezaji wa ujenzi wa reli ya SGR, reli ya MGR iliyopo imeendelea kusafirisha mizigo kutoka Bandari ya Dar es Salaam kuelekea nchi jirani. Kutokana na umuhimu huo, Serikali imeendelea kukarabati reli ya MGR katika maeneo mbalimbali nchini ili kuwezesha kusafirisha shehena ya mizigo na abiria katika kipindi chote cha mwaka. Sambamba na hilo, Serikali kupitia TRC inaendelea kutekeleza mradi wa ukarabati wa miundombinu ya njia ya reli kutoka Dar es Salaam hadi Isaka awamu ya pili (Tanzania Intermodal Rail Project-TIRP II) unaohusisha ukarabati wa njia ya reli, ujenzi wa madaraja, makalvati, na ujenzi wa vituo vya kuhudumia mizigo vya Ilala na Isaka. Mikataba ya usanifu wa kina kwa ajili ya ukarabati wa vipande hivyo ilisainiwa tarehe 17 Novemba, 2023 na kuanza utekelezaji tarehe 15 Desemba, 2023 ambapo kazi inatarajiwa kukamilika ndani ya kipindi cha miezi sita (6).

105. **Mheshimiwa Spika**, kazi nyingine zinazoendelea kutekelezwa na TRC kwenye ukarabati wa miundombinu ya reli iliyopo ya MGR ni pamoja na: -

- i. Uboreshaji wa mifumo ya ishara, mawasiliano na umeme katika njia ya reli iliyopo ya Meter Gauge ambapo maboresho ya umeme yamekamilika kwa njia nzima na maboresho ya ishara na mawasiliano yanaendelea katika maeneo ya Tabora-Mwanza;
- ii. Ununuzi wa vipuri kwa ajili ya ukarabati wa mabehewa 600 ya mizigo na 37 ya abiria yatakayotumika kutoa huduma katika njia ya reli iliyopo. Hadi kufikia Machi, 2024 jumla ya mabehewa 285 ya mizigo na 28 ya abiria yamekarabatiwa na yameanza kutoa huduma;
- iii. Uundwaji wa vichwa vya treni 9 (64XX - 7 na 88U-2). Lengo la mradi huu ni kuongeza vitendea kazi kwa kukarabati vichwa viwili (2) vya njia kuu aina ya 88U na vichwa saba (7) vya sogeza aina ya

64XX. Kazi ya uundwaji wa vichwa vya treni inaendelea katika karakana ya reli ya Morogoro na utekelezaji umefikia asilimia 63;

- iv. Ukarabati wa njia ya reli ya MGR ya Kaliua-Mpanda (km 210) ambapo kazi inaendelea na imefikia asilimia 11;
- v. Ukarabati wa njia ya MGR ya Tabora-Kigoma (km 411). Mkataba wa ukarabati ulisainiwa tarehe 23 Juni, 2023 kati ya TRC na kampuni ya CCECC. Maandalizi ya awali kwa ajili ya ukarabati wa njia yanaendelea;
- vi. Kuendelea na ujenzi wa njia ya reli yenye urefu wa kilometa 6.2 na daraja katika eneo la Godegode –Gulwe. Hadi kufikia Machi, 2024 kazi imefikia kwa asilimia 32.87;
- vii. Ukarabati wa njia ya reli ya MGR ya Ruvu Junction –Mruazi Junction (km 188). Mkataba wa ununuzi wa vifaa vya matengenezo (reli, mataruma na

vifungashio) ulisainiwa na malipo ya awali (Advance payment) yamefanyika na hatua za ufunguzi wa barua ya dhamana (Letter of Credit) zinaendelea; na

- viii. Uboreshaji wa mifumo ya TEHAMA ikiwemo ufungaji wa kamera za CCTV kwa ajili ya ulinzi na usalama katika maeneo ya stesheni na mfumo wa kielektroniki wa ukataji tiketi (e-ticketing).

Mamlaka ya Reli ya Tanzania na Zambia (TAZARA)

106. ***Mheshimiwa Spika***, Mamlaka ya Reli ya Tanzania na Zambia (TAZARA) inamilikiwa na Serikali mbili za Tanzania na Zambia kwa hisa za asilimia 50 kwa 50. Katika kuendeleza huduma za reli kati ya nchi hizo mbili, TAZARA imeendelea kutekeleza jukumu lake la msingi la kutoa huduma za kusafirisha abiria na mizigo kwa njia ya reli ya TAZARA kati ya Dar es Salaam, Tanzania na New Kapiri Mposhi, Zambia pamoja na kulinda na kuimarisha miundombinu ya reli yenye urefu wa jumla ya kilometa 2,153, ambapo kilometa 1,860 ni za

njia kuu, kilometa 293 ni njia za reli zilizoko stesheni na zile za michepuko, pamoja na maeneo yote yaliyo ndani ya ukanda wa reli (mita 50 pande zote kutoka katikati ya reli).

107. **Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha Julai, 2023 hadi Machi 2024, Mamlaka ya reli ya TAZARA ilisafirisha jumla ya tani za mizigo 251,264 ikilinganishwa na tani 235,071 zilizosafirishwa katika kipindi kama hicho cha mwaka wa fedha 2022/23 sawa na ongezeko la asilimia 6.89. Ongezeko hilo limechangiwa na ushirikishaji wa sekta binafsi kwenye usafirishaji wa mizigo sambamba na kukamilika kwa ukarabati wa Daraja la Mto Chambeshi ambalo lilifungwa kwa mwaka mmoja kuanzia Septemba 2021 hadi Oktoba 2022. Aidha, katika tani hizo zilizosafirishwa Kampuni binafsi mbili (2) za Ms Calabash Freight Limited kutoka Zambia na Ms African Inland Container Depot (AFICD) kutoka Tanzania zilisafirisha jumla ya mizigo ya tani 136,082 ikilinganishwa na mizigo ya tani 82,576 iliyosafirishwa katika kipindi kama hicho mwaka wa fedha 2022/23 sawa na

ongezeko la asilimia 64.80. Utaratibu huu umeingizia TAZARA mapato ya Shilingi bilioni 8.91 kutokana na Kampuni hizo kulipia tozo (Access Fee).

108. **Mheshimiwa Spika**, katika kuendelea kutekeleza Mpango wa Ilani ya Chama cha Mapinduzi Ibara ya 59(f), ambao unaelekeza Serikali kuboresha huduma zinazotolewa na Mamlaka ya Reli ya TAZARA, Mwezi Machi 2024 TAZARA iliingia mkataba na Kampuni binafsi ya Bravo Group Ltd kwa ajili ya kusafirisha mizigo kwa kutumia njia ya reli ya TAZARA na kulipia tozo ya njia (Access Fee). Hatua hii inafanya idadi ya Kampuni binafsi zilizoingia mikataba na TAZARA kufikia Kampuni tatu (3).

109. **Mheshimiwa Spika**, treni za abiria zinazofanya safari kati ya Dar es Salaam - Tanzania na New Kapiri Mposhi – Zambia na ile ya Udzungwa inayosafiri kati ya stesheni za Kidatu na Makambako, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi, 2024 zilisafirisha jumla ya abiria 672,006 ikilinganishwa na abiria 712,428 waliosafirishwa katika kipindi kama hicho

mwaka wa fedha 2022/23 sawa na upungufu wa abiria 40,422. Upungufu huu unatokana na uhaba wa mabehewa na mvua kubwa zilizonyesha katika kipindi cha mwezi Disemba, 2023 hadi Machi, 2024 zilizosababisha kuharibika kwa miundombinu ya reli na hivyo kutopitika kwa njia husika.

110. **Mheshimiwa Spika**, aidha, Treni ya Jijini Dar es Salaam inayofanya safari zake kati ya Stesheni ya TAZARA hadi Stesheni ya Mwakanga - Pugu jijini Dar es Salaam ilisafirisha abiria 1,582,833 ikilinganishwa na abiria 1,447,738 waliosafirishwa katika kipindi kama hicho mwaka wa fedha 2022/23 sawa na ongezeko la asilimia 9.33. Pia, treni ya Udzungwa inayofanya safari zake kuanzia Kidatu, Morogoro hadi Makambako, Njombe ilisafirisha abiria 225,657 ikilinganishwa na abiria 274,880 waliosafirishwa katika kipindi kama hicho mwaka wa fedha 2022/23 sawa na upungufu wa abiria 49,223. Upungufu huu wa abiria waliosafirishwa unatokana na mvua kubwa zilizonyesha na kusababisha kuharibika kwa miundombinu ya reli na hivyo kutopitika kwa njia husika.

111. **Mheshimiwa Spika**, katika jitihada za kuimarisha reli ya TAZARA ili iendelee kutoa huduma kwa ufanisi, Serikali imeendelea kuboresha miundombinu ya reli hiyo na kufanya ununuzi wa vifaa. Hadi kufikia Machi 2024, ukarabati wa maeneo korofi umefanyika na malipo ya awali ya Shilingi bilioni 4.1 yamefanyika kwa ajili ya ununuzi wa *Tamping Machine* moja (1) ambayo ni maalum kwa kushindilia kokoto na kunyoosha reli.

112. **Mheshimiwa Spika**, kwa muda mrefu reli ya TAZARA imekuwa na changamoto mbalimbali za kiutendaji ambazo zinafifisha juhudi za kuifanya reli hiyo itoe mchango uliokusudiwa katika usafirishaji. Serikali zote mbili za Tanzania na Zambia ziko kwenye mazungumzo na Serikali ya China kupitia kampuni binafsi kutoka nchi hiyo, ili kuangalia namna bora ya kuboresha na kuondoa mapungufu yanayoikabili kutoa huduma kwa ufanisi. Lengo la Serikali hizo mbili ni kuingia makubaliano katika uendeshaji wa TAZARA kwa utaratibu maalum wa ukodishaji (Concession). Mazungumzo hayo yatakamilika kabla ya mwishoni mwa mwezi Mei, 2024.

Huduma za Usafirishaji Baharini

113. **Mheshimiwa Spika**, kwa upande wa huduma za uchukuzi katika Bahari, Kampuni ya Meli ya China na Tanzania (SINOTASHIP) imeendelea kutoa huduma za uchukuzi wa masafa marefu baharini kwa kutumia meli yake moja yenye uwezo wa kubeba jumla ya tani 57,000 kwa wakati mmoja. Kampuni hii inamilikiwa kwa uwiano wa asilimia 50:50 kati ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya Jamhuri ya Watu wa China.

114. **Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha Januari, 2023 hadi Disemba 2023, SINOTASHIP ilisafirisha jumla ya tani 619,870 za shehena ya mizigo ikilinganishwa na jumla ya tani 610,774 zilizosafirishwa katika kipindi kama hicho katika mwaka 2022 sawa na ongezeko la asilimia 1.49. Pia, kampuni iliendelea kutoa huduma ya uwakala wa meli ambapo jumla ya makasha 73,500 yalihudumiwa katika Bandari ya Dar es Salaam ikilinganishwa na makasha 63,529

yaliyohudumiwa mwaka 2022 sawa na ongezeko la asilimia 15.69. Ongezeko hilo linatokana na kuimarishwa kwa mikakati ya kutafuta mizigo inayosafirishwa nje ya nchi kwa bei shindani.

Huduma za Uchukuzi katika Maziwa Makuu

115. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia Kampuni ya Huduma za Meli (MSCL) imeendelea kutoa huduma za usafiri na usafirishaji katika Maziwa Makuu ya Victoria, Tanganyika na Nyasa ndani na nje ya nchi zikiwemo nchi jirani za Uganda, Kenya, Rwanda, Burundi, Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo - DRC, Zambia, Malawi na Msumbiji. Kampuni hii inamilikiwa na Serikali kwa asilimia 100.

116. **Mheshimiwa Spika**, kwa kipindi cha Julai, 2023 hadi Machi, 2024 MSCL ilisafirisha abiria 198,080 ikilinganishwa na abiria 170,137 waliosafirishwa katika kipindi kama hicho mwaka wa fedha 2022/23 sawa na ongezeko la asilimia 16.42. Kwa upande wa mizigo, MSCL ilisafirisha tani 33,288.44

ikilinganishwa na tani 18,909 zilizosafirishwa katika kipindi kama hicho mwaka wa fedha 2022/23 sawa na ongezeko la asilimia 76.05. Ongezeko hili limetokana na kukamilika kwa ukarabati na kuanza kazi kwa meli ya MV. Umoja ambayo ilianza kutoa huduma mwezi Oktoba, 2023. Aidha, MSCL iliendelea kuimarisha uwezo wa kiutendaji ambapo watumishi wapya 83 walijajiriwa.

117. **Mheshimiwa Spika**, katika kuimarisha utoaji wa huduma za usafiri katika maziwa makuu, Serikali kupitia Mpango wa Taifa wa Maendeleo (FYDP III) ukurasa wa 203 kipengele cha 20 na Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya mwaka 2020 katika Ibara ya 59(c) iliahidi kuboresha huduma za usafiri katika maziwa makuu kwa kujenga na kukarabati meli. Napenda nitumie fursa hii kulitaarifu bunge lako tukufu kuwa, Serikali kupitia MSCL imeendelea kukamilisha taratibu za kuanza ujenzi wa meli mpya na kukarabati meli zilizopo katika Ziwa Victoria na Tanganyika ili kuimarisha usafiri wa abiria na usafirishaji wa mizigo.

118. **Mheshimiwa Spika**, hadi kufikia Machi, 2024, Serikali kupitia MSCL imekamilisha ukarabati wa Meli ya MV. Umoja ambayo ilizinduliwa tarehe 17 Novemba, 2023, meli hii kwa sasa hufanya biashara ya kusafirisha mizigo katika Ziwa Victoria kati ya Bandari ya Mwanza Kusini na Bandari za Port bell na Jinja za nchini Uganda. Meli hii ina uwezo wa kubeba tani 1,200 au mabehewa 22 ya reli ya MGR sawa na treni nzima kuingia ndani ya meli tofauti na mabehewa 19 kabla ya ukarabati. Aidha, ujenzi wa Meli ya MV. Mwanza Hapa Kazi Tu umekamilika kwa asilimia 95 na tayari meli hiyo imefanyiwa majaribio ya mifumo na mitambo kati ya tarehe 25 na 27 Machi, 2024.

119. **Mheshimiwa Spika**, vilevile tarehe 11 Oktoba, 2023 Serikali kupitia MSCL ilisaini Mkataba wa Ujenzi wa meli mpya ya kubeba mzungu wa tani 3,000 katika Ziwa Victoria. Pia, Serikali imesaini mikataba ya ukarabati wa meli mbili (2) zilizopo katika Ziwa Victoria ambazo ni meli ya uokozi ya MT. Ukerewe na meli ya kubeba shehena ya mafuta ya MT.

Nyangumi yenye uwezo wa kusafirisha shehena ya mafuta ya lita 410,000. Kwa sasa taratibu za utekelezaji zinaendelea, lengo ni kukamilisha ujenzi na ukarabati wa meli kulingana na mikataba hiyo ndani ya miaka miwili (2) tangu utekelezaji wake kuanza.

120. **Mheshimiwa Spika**, kwa upande wa Ziwa Tanganyika, Serikali imeendelea na ukarabati wa meli ya MT. Sangara ambapo utekelezaji wake umefikia asilimia 92. Pia, Serikali imesaini mikataba miwili (2) ambayo ni ya ujenzi wa kiwanda cha kujengea meli katika Ziwa hilo chenye uwezo wa kubeba meli yenye uzito wa tani 5,000 na ujenzi wa meli ya kubeba mizigo tani 3,500. Ujenzi wa kiwanda hiki ni hatua muhimu ya kujivunia kwa Taifa letu kwa kuwa ni mara ya kwanza kujenga kiwanda cha aina hii hapa nchini ambapo kwa miaka ya nyuma meli nyingi zilikuwa hazijengwi nchini badala yake zilikuwa zinatengenezwa nje ya nchi na kuletwa nchini kwa ajili ya kuunganishwa, suala ambalo lilikuwa linachangia kuongeza gharama; kukosesha fursa ya kujenga ujuzi nchini; na kukosesha ajira kwa Watanzania.

121. **Mheshimiwa Spika**, kwa upande wa ukarabati katika Ziwa Tanganyika, Serikali imesaini mkataba wa ukarabati wa meli ya MV. Liemba inayotegemewa na wananchi wa mwambao wa Ziwa Tanganyika katika kusafirisha abiria na mizigo. Meli hii itakuwa na uwezo wa kusafirisha abiria 600 na tani 200 za mizigo, ambapo kwa sasa maandalizi ya kufanya ukarabati huo yanaendelea.

Huduma za Viwanja vya Ndege

122. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania (TAA) imeendelea kutoa huduma kwa kuzingatia Sera, Sheria, Kanuni na Miongozo mbalimbali ya kitaifa na kimataifa inayohusiana na Usafiri wa Anga. Mamlaka hii ina jukumu la kuendesha, kusimamia, kuboresha na kuendeleza Viwanja vya Ndege 58 vya Serikali vilivyopo Tanzania Bara. Aidha, TAA inalo jukumu la kutoa huduma bora zenye ufanisi na salama pamoja na vifaa wezeshi kwa ajili ya usafirishaji wa abiria na mizigo katika viwanja vya ndege inavyovisimamia. Hadi kufikia Machi 2024, TAA ilihudumia jumla ya abiria 3,202,573 ikiwa ni sawa na ongezeko

la asilimia 8.58 ikilinganishwa na abiria 2,949,508 waliohudumiwa katika kipindi kama hicho mwaka wa fedha 2022/23.

123. **Mheshimiwa Spika**, katika kuhakikisha huduma kwa abiria, ndege na mizigo zinaendelea kutolewa kwa ufanisi, Serikali kupitia TAA imeendelea kuimarisha huduma za ulinzi na usalama katika viwanja vya ndege nchini kwa kuzingatia miongozo ya kitaifa na kimataifa. Hadi kufikia Machi 2024, TAA ilikamilisha ujenzi wa uzio wa usalama wenye urefu wa kilometa 7.2 na ufungaji wa mfumo wa taa za kuongozea ndege (AGL) katika Kiwanja cha Ndege cha Dodoma. Ufungaji wa taa za kuongozea ndege umewezesha kutolewa kwa huduma za usafiri wa ndege kwa saa 24 kila siku. Aidha, ujenzi wa uzio wa usalama pamoja na ufungaji wa mfumo wa kamera za usalama (CCTV) katika Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Julius Nyerere umekamilika kwa asilimia 100.

124. **Mheshimiwa Spika**, Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi ya mwaka 2020 Ibara ya 59(h) imeelekeza Serikali kuendelea

kuboresha huduma za usafiri wa anga nchini. Katika kutekeleza maelekezo hayo, Serikali imeendelea kuzingatia miongozo ya kimataifa ya uendeshaji wa viwanja vya ndege, ambayo utekelezaji wake umekuwa ukipimwa kulingana na vigezo vilivyowekwa kimataifa kupitia Shirika la Kimataifa la Usafiri wa Anga Duniani (ICAO). Kupitia ukaguzi wa mwisho wa Ulinzi (security audit) uliofanywa na Shirika la Kimataifa la Usafiri wa Anga Duniani (ICAO) mwishoni mwezi Mei, 2023 ambapo Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Julius Nyerere - JNIA ni miongoni mwa viwanja vilivyokaguliwa; nchi ilifanikiwa kupata ufaulu wa asilimia 86.70 na kuwa nchi ya nne barani Afrika kwa ubora. Kwa sasa TAA inaendelea na maandalizi ya ukaguzi wa usalama (safety) katika Kiwanja cha Ndege cha JNIA unaotarajiwa kufanywa na ICAO mnamo mwezi Juni, 2024. Haya yote yanafanyika kwa lengo la kuhakikisha shughuli za ulinzi na usalama katika viwanja vya ndege nchini zinakidhi viwango na matakwa ya usafiri wa anga duniani.

125. **Mheshimiwa Spika**, sambamba na hayo, TAA imeandaa programu za ulinzi na usalama katika viwanja vya ndege 21 vya Lake Manyara, Arusha, Mwanza, Iringa, Mafia, Lindi, Mpanda, Tanga, Tabora, Songea, Songwe, Kigoma, Bukoba, Dodoma, Shinyanga, Kilwa Masoko, Musoma, Kahama, Mtwara, Geita na Nachingwea. Aidha, katika kupima utayari wa kukabiliana na majanga viwanjani, TAA imefanya mazoezi ya kujipima na dharura ya uokozi (emergency drills) katika viwanja vya ndege vya Mtwara, Lake Manyara na Bukoba. Pia, TAA imehuisha leseni za uendeshaji wa viwanja vya ndege vya Bukoba, Arusha na Dodoma ili kuhakikisha viwanja hivyo vinakidhi viwango vya kitaifa na kimataifa.

126. **Mheshimiwa Spika**, huduma za zimamoto viwanjani zimeendelea kutolewa kwa kuhakikisha kunakuwepo na madawa ya kuzima moto, vifaa mbalimbali vya uokoaji pamoja na kufanyika kwa matengenezo ya mitambo ya zimamoto katika viwanja vya ndege vinavyomilikiwa na Serikali. TAA imekamilisha taratibu za ununuzi wa mtambo

mmoja (1) wa zimamoto na uokoaji kwa ajili ya Kiwanja cha Ndege cha Arusha ambapo kwa sasa mkandarasi anaendelea na maandalizi ya kuanza kazi ya utengenezaji wa mtambo huo. Aidha, katika kuendelea kuboresha utoaji wa huduma hiyo katika viwanja vingine, uundwaji wa mitambo miwili mipya ya zimamoto kwa ajili ya viwanja vya ndege vya JNIA na Dodoma unaendelea ambapo hadi mwishoni mwa mwezi Machi, 2024 kazi hiyo ilikuwa imefikia asilimia 97 na itakamilika mwezi Juni, 2024.

127. **Mheshimiwa Spika**, kwa kutambua umuhimu wa kuwa na viwanja vya ndege vyenye ubora, Serikali imeendelea kuboresha huduma za usafiri wa anga kwa kuendeleza na kukarabati viwanja vya ndege nchini. Hadi kufikia Machi 2024, Serikali kupitia TAA imeendelea na uboreshaji wa Kiwanja cha Ndege cha Arusha ambapo ujenzi wa jengo jipya la abiria pamoja na ufungaji wa mifumo ya TEHAMA umekamilika kwa asilimia 98. Baadhi ya kazi zilizosalia ni pamoja na usimikaji wa mfumo wa kuhudumia mizigo ya abiria na mfumo wa viyoyozi ambazo

zinatarajiwa kukamilika mwishoni mwa mwezi Mei, 2024. Aidha, Mkandarasi anayehusika na ufungaji wa taa za kuongozea ndege (AGL) katika kiwanja hiki tayari amekabidhiwa eneo la mradi na anaendelea na maandalizi ya awali (mobilization).

128. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imekamilisha ujenzi wa majengo mapya ya abiria katika viwanja vya ndege vya Kahama na Kilwa Masoko na ujenzi wa jengo jipya la abiria katika Kiwanja cha Ndege cha Mpanda umekamilika kwa asilimia 97. Aidha, Usanifu wa Kina wa Jengo la Mnara wa Kuongozea Ndege katika Kiwanja cha Ndege cha Bukoba umekamilika na taratibu za ununuzi wa Mkandarasi zinaendelea. Pia, ukarabati na upanuzi wa barabara ya kuingia kiwanjani (Access Road) na njia ya watembea kwa miguu (Pedestrian Walkway) kwa kiwango cha lami pamoja na ufungaji wa mfumo na mitambo mipya ya umeme katika Kiwanja cha Ndege Dodoma vimekamilika.

129. **Mheshimiwa Spika**, kupitia Hotuba yangu ya bajeti ya mwaka jana nililiarifu Bunge lako Tukufu kuwa, jukumu la ujenzi wa viwanja vya ndege liliamriwa rasmi kurejeshwa TAA kwa utaratibu maalum wa kutoathiri miradi iliyokuwa imeanza kutekelezwa na TANROADS. Naomba kulitaarifu Bunge lako Tukufu kuwa jukumu hilo sasa limeendelea kutekelezwa na TAA kwa miradi mipya na miradi iliyorejeshwa ikiwa chini ya asilimia 40 ya utekelezaji. Baada ya uamuzi huo, Wizara kupitia TAA imeendelea na utekelezaji wa miradi ya ujenzi na ukarabati wa viwanja vya ndege vya Moshi, Lindi, Mtwara, Mwanza na JNIA (Jengo la Pili la Abiria – TB II). Aidha, TANROADS imeendelea na ujenzi wa viwanja vilivyokuwa vimeanza kujengwa chini ya ufadhili wa wadau wa maendeleo na vilivyokuwa vimefikia zaidi ya asilimia 40 ya utekelezaji chini ya fedha za Serikali wakati uamuzi huo unafanyika. Viwanja hivyo ni pamoja na: Msalato, Tabora, Shinyanga, Sumbawanga, Iringa, Musoma, Kigoma, Lake Manyara na Tanga.

130. **Mheshimiwa Spika**, kwa upande wa utekelezaji wa miradi ya ujenzi wa viwanja vya ndege inayosimamiwa na TAA, hadi kufikia Machi 2024, ukarabati na upanuzi wa Kiwanja cha Ndege cha Moshi umefikia asilimia 55. Pia, kazi ya ukarabati na upanuzi wa Kiwanja cha Ndege cha Lindi zipo katika hatua za ununuzi wa Mkandarasi ambapo tathmini za zabuni zinaendelea na kuhusu usanifu na ujenzi wa jengo la abiria, Kituo cha Zimamoto, Kituo cha Hali ya Hewa na Mnara wa kuongozea ndege katika Kiwanja cha Ndege cha Mtwara, taratibu za manunuzi zimekamilika na Mkataba umesainiwa tarehe 29 Aprili, 2024. Aidha, kwa upande wa mradi wa uboreshaji na upanuzi wa Jengo la Pili la Abiria – JNIA usanifu wa awali umefikia asilimia 98.

131. **Mheshimiwa Spika**, katika kuhakikisha TAA inaendana na kasi ya ukuaji wa shughuli za usafiri wa anga nchini unaosababisha mahitaji ya upanuzi na ujenzi wa viwanja vipya, Serikali imeendelea na juhudi za utwaaji, upimaji na upatikanaji wa Hati Miliki katika viwanja vya ndege mbalimbali. Katika kipindi cha Julai,

2023 hadi Machi, 2024 TAA imefanikiwa kupata Hati Miliki saba (7) za viwanja vya ndege vya Songea, Kasulu, Uvinza, Kibondo, Mbeya, Loliondo na Mombo na hivyo kupelekea Mamlaka kuwa na jumla ya Hati Miliki 30. Aidha, taratibu za upatikanaji wa Hati Miliki za Viwanja vya Ndege vya Mwanza, Mtwara, Msalato, Masasi, Liuli na Mbamba Bay zipo hatua za mwisho za upatikanaji wake.

132. **Mheshimiwa Spika**, katika kuendelea na jitihada za kuboresha huduma na kuongeza mapato ya Serikali yatokanayo na vyanzo vingine visivyohusiana na ndege (Non Aeronautical Revenue), Serikali kupitia TAA imeendelea kuimarisha mifumo ya maegesho ya magari ambapo kazi za usimikaji mifumo ya kielektroniki ya maegesho ya magari katika Viwanja vya Ndege vya Dodoma na Mwanza zimekamilika. Aidha, TAA inaendelea kukamilisha taratibu za kupata wawekezaji kwa ajili ya utoaji wa huduma kwa watu mashuhuri katika viwanja vya ndege vya Dodoma na Arusha.

133. **Mheshimiwa Spika**, katika jitihada za Serikali za kukuza fursa za ajira na uhaulishaji wa teknolojia (technological transfer) kwa wazawa, Serikali kupitia TAA imewezesha uwekezaji wa kiwanda cha uunganishaji na utengenezaji wa ndege ndogo katika Kiwanja cha Ndege cha Morogoro kupitia Kampuni ya *Airplane Africa Limited*. Kampuni hiyo inayomilikiwa na wawekezaji kutoka Jamhuri ya Czech inafanya kazi ya kuunganisha na kutengeneza ndege za kubeba abiria wawili (2) ambazo ni aina ya “Skyleader”. Kwa sasa kiwanda hicho ni cha pekee Afrika Mashariki ambapo kina matawi katika nchi za Urusi, Jamhuri ya Czech, Ujerumani na China. Uwekezaji huu pamoja na manufaa mengine, utawezesha kukuza ujuzi na kuongezeka kwa mapato ya Serikali kutokana na kodi mbalimbali zitakazolipwa.

134. **Mheshimiwa Spika**, ili kuendana na kasi ya ukuaji wa sekta ya anga na uimarishaji wa utoaji huduma katika Viwanja vya Ndege, TAA imeendelea kutoa mafunzo mbalimbali kwa watumishi wake ambapo katika kipindi cha Julai, 2023 hadi Machi 2024, jumla ya

watumishi 738 kutoka katika kada mbalimbali zikiwemo zimamoto na uokoaji, uendeshaji, ulinzi na usalama waliweza kupatiwa mafunzo ya muda mfupi ili kuboresha utendaji kazi wao.

Huduma katika Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Kilimanjaro (KIA)

135. **Mheshimiwa Spika**, katika hotuba yangu ya bajeti kwa mwaka 2023/24 niliahidi kuwa Serikali inaendelea na taratibu za kurejesha shughuli za uendeshaji wa Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Kilimanjaro (KIA) kwa Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania (TAA) kutoka KADCO. Napenda kulitaarifu rasmi Bunge lako Tukufu kuwa Serikali imekamilisha urejeshwaji wa Kiwanja cha KIA kwa TAA kutoka KADCO.

136. **Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha Julai, 2023 hadi Machi 2024, Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Kilimanjaro (KIA) kilitoa huduma za usafiri wa anga kwa mashirika ya ndege ya ndani na kimataifa yenye ratiba maalum za safari na mashirika ya ndege ya kimataifa yasiyokuwa na ratiba maalum. Mashirika hayo ya ndege yaliwezesha Kiwanja cha

KIA kuhudumia miruko ya ndege 17,089 sawa na ongezeko la asilimia 7.64 ikilinganishwa na miruko ya ndege 15,876 iliyohudumiwa katika kipindi kama hicho kwa mwaka wa fedha 2022/23.

137. **Mheshimiwa Spika**, uendeshaji wa Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Kilimanjaro umeendelea kuimarika kutokana na jitihada za Serikali katika kukitangaza kiwanja hicho kimataifa. Hadi kufikia Machi 2024, jumla ya abiria 828,867 walihudumiwa kupitia Kiwanja hicho sawa na ongezeko la asilimia 8.72 ikilinganishwa na abiria 762,407 waliohudumiwa katika kipindi kama hicho kwa mwaka wa fedha 2022/23. Aidha, jumla ya tani 4,961.25 za mizigo zimehudumiwa katika Kiwanja cha KIA sawa na ongezeko la asilimia 44.78 ikilinganishwa na tani 3,426.65 za mizigo iliyohudumiwa katika kipindi kama hicho kwa mwaka wa fedha 2022/23.

138. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kushughulikia mgogoro kati ya kiwanja cha KIA na wananchi. Hadi kufikia Machi, 2024

Serikali imekamilisha kulipa fidia kwa wananchi 1,631 kati ya 1,712 waliopaswa kulipwa ambayo ni sawa na asilimia 95.27. Wananchi 81 wanaendelea kulipwa kadri wanavyowasilisha taarifa zao za kibenki. Tayari alama za kudumu za mipaka kuzunguka eneo lote la kiwanja cha KIA zimewekwa ili kuzuia uvamizi unaoweza kutokea hapo baadaye.

Huduma za Usafiri wa Anga

139. **Mheshimiwa Spika**, Kampuni ya Ndege Tanzania (ATCL) imeendelea kufanya biashara ya usafiri wa anga kwa kusafirisha abiria na mizigo ndani na nje ya Tanzania ili kuinua uchumi wa nchi na ustawi wa wananchi. Aidha, ATCL imeanza hatua kwa hatua kujihudumia katika baadhi ya maeneo ikiwa ni pamoja na matengenezo ya ndege, utoaji wa huduma uwanjani (ground handling services) kwa kituo cha Dodoma na huduma ndani ya ndege pamoja na kutoa huduma ya mafunzo kwa wahudumu wa ndani ya ndege kupitia Chuo chake kijulikanacho kama ATCL Training Centre.

140. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia Mpango wa Taifa wa Maendeleo wa Miaka Mitano (FYDP III) katika sehemu ya 5.7 na Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya mwaka 2020 Ibara ya 59(i) ilidhamiria kuendelea kufufua Kampuni ya Ndege Tanzania (ATCL) kwa kununua ndege ili kuimarisha ukuaji wa shughuli za kiuchumi. Nichukue fursa hii kulitaarifu Bunge lako Tukufu kuwa, Serikali imeendelea kuboresha utendaji wa ATCL kwa kununua ndege mpya na kuboresha miundombinu wezeshi ya kutolea huduma ikiwa ni pamoja na majengo na karakana. Uboreshaji wa ATCL unalenga kuongeza ufanisi wa utendaji ili kuweza kuhudumia soko la ndani na nje ya nchi la kusafirisha mizigo na abiria; na kuchagiza shughuli za utalii, kilimo ikiwa ni pamoja na kusafirisha mazao yanayoharibika haraka (perishable goods) na madini. Ununuzi wa ndege na uboreshaji wa miundombinu umelenga kuipunguzia ATCL gharama za uendeshaji na kuifanya iwe shindani katika soko la usafiri wa anga duniani.

141. **Mheshimiwa Spika**, uboreshaji wa ATCL umeongeza utendaji wa ATCL ambapo hadi kufikia Machi, 2024, ATCL imeendelea kutoa na kuboresha huduma za usafiri wa anga kwa kusafirisha abiria na mizigo ndani na nje ya Tanzania. Kwa takwimu zilizopo, ATCL ilisafirisha abiria 850,660 ikilinganishwa na abiria 826,594 waliosafirishwa katika kipindi kama hicho mwaka wa fedha 2022/23 sawa na ongezeko la asilimia 2.91. Kati ya abiria waliosafirishwa, abiria 650,221 walikuwa ni wa ndani ya nchi na abiria 200,439 walikuwa ni wa nje ya nchi.

142. **Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha kuanzia Julai, 2023 hadi Machi 2024, ATCL iliweza kusafirisha jumla ya tani 5,034.2 za mizigo ndani na nje ya nchi ikilinganishwa na tani 2,680.9 zilizosafirishwa katika kipindi kama hicho mwaka wa fedha 2022/23 sawa na ongezeko la asilimia 87.78. Ongezeko hilo limetokana na kuanza kufanya kazi kwa ndege ya mizigo aina ya Boeing 767-300F yenye uwezo wa kubeba tani 54 ambayo husafirisha mizigo kati ya Dar es Salaam na vituo vya

Nairobi na Dubai mara moja (1) kwa wiki, pamoja na vituo vingine ambavyo wateja wenye mizigo hukodi vikiwemo vya Mumbai (India), Eldoret (Kenya), Mombasa (Kenya), Bujumbura (Burundi), Kinshasa (Kongo DRC), Bangui (Cetral Afrika), N'Djamena (Chad), Entebbe (Uganda), na Lusaka (Zambia). Ndege hii imesafirisha tani 2,084.7 za mizigo sawa na asilimia 41.41 ya mizigo iliyosafirishwa katika kipindi tajwa.

143. **Mheshimiwa Spika**, katika kuendelea kuongeza wigo wa huduma zake, ATCL imeendelea kutoa huduma ya usafiri wa anga katika vituo 24 ambapo vituo 13 ni vya ndani ya nchi na vituo 11 ni vya nje ya nchi. Vituo vya ndani ya nchi ni Arusha, Bukoba, Dar es Salaam, Dodoma, Geita, Kilimanjaro, Kigoma, Songwe, Mpanda, Mwanza, Songea, Tabora na Zanzibar. Vituo vya nje ya nchi ni Bujumbura, Dubai, Entebbe, Hahaya, Guangzhou, Harare, Lubumbashi, Lusaka, Mumbai, Nairobi na Ndola.

144. **Mheshimiwa Spika**, kuhusu usimamizi na ununuzi wa ndege, kwa kipindi cha kuanzia Julai, 2023 hadi kufikia Machi 2024, Serikali ilikamilisha malipo ya ndege tatu (3) ambazo ni Boeing 737-9 Max mbili (2) na Boeing 787-8 Dreamliner moja (1). Ndege mbili aina ya Boeing 737-9 Max tayari zimewasili nchini ambapo ndege moja (1) ilipokelewa tarehe 3 Oktoba, 2023 na nyingine tarehe 26 Machi, 2024. Aidha, ndege moja (1) ya Boeing 787-8 Dreamliner iliyosalia inatarajiwa kuwasili mwishoni mwa mwezi Mei, 2024. Kuwasili kwa ndege hiyo kutafanya ATCL kuwa na jumla ya ndege 16. Ndege hizo zitasaidia ATCL kuendelea kupanua mtandao wake wa safari za ndani na nje ya nchi ili kuchochea ukuaji wa sekta nyingine za uchumi kama utalii, madini, biashara, kilimo, mifugo na uvuvi.

145. **Mheshimiwa Spika**, katika kipindi husika, ATCL ilinunua vifaa na vipuri kwa ajili ya kuwezesha kufanya matengenezo makubwa na madogo ya ndege aina zote yaliyoruhusiwa katika karakana zilizopo katika kiwanja cha JNIA na KIA. Aidha, ukarabati wa

miundombinu katika Karakana ya Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Kilimanjaro - KIA (KIMAFI) na JNIA unaendelea. Pia, ukarabati wa nyumba 38 zilizopo KIA unaendelea na utekelezaji wake umefikia asilimia 47. Ukarabati wa nyumba hizi ni muhimu kwa ajili ya matumizi ya watumishi wa ATCL wataokuwa wakitoa huduma katika kituo cha KIA. Kituo cha KIA ni kituo muhimu kwa ajili ya utalii hivyo ATCL itafanya kituo hicho kuwa kitovu kidogo (sub hub) kadri utoaji wa huduma unavyokuwa.

146. **Mheshimiwa Spika**, Serikali pia imeiwezesha ATCL kuanza ujenzi wa Karakana mpya yenye uwezo wa kuhudumia Ndege kubwa na kuifanya JNIA kitovu cha safari za ATCL, ujenzi wa Ofisi za ATCL - Dodoma ili kuhakikisha utoaji huduma Makao Makuu ya Nchi unakuwa wa haraka, na ujenzi wa maghala ya kuhifadha mizigo katika viwanja vya Ndege vya JNIA, KIA na Songwe ili kukuza biashara ya usafirishaji wa mizigo pamoja na ubora wa bidhaa zinazosafirishwa ambapo mchakato wa kumpata mkandarasi upo katika

hatua za mwisho na hivyo ujenzi wa miundombinu tajwa unatarajiwa kuanza robo ya nne ya mwaka huu 2023/24.

147. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea na ulipaji wa madeni ya zamani ya ATCL. Kama ambavyo Mheshimiwa Waziri Mkuu aliagiza katika hotuba yake wakati wa kuahirisha Mkutano wa 11 wa Bunge la 12 tarehe 28 Juni 2023 kuwa Taasisi zilipe madeni katika Mifuko ya Pensheni, naomba kulitaarifu Bunge lako Tukufu kuwa Shilingi bilioni 18.58 zimelipwa kwa wastaafu ikiwa ni sehemu ya madeni yaliyorithiwa na ATCL kabla ya kuanza kwa utekelezaji wa Mpango wa Ufufuaji. Hadi sasa madeni kiasi cha Shilingi bilioni 148.95 sawa na asilimia 64 tayari yamelipwa na kubakia kiasi cha Shilingi bilioni 82 sawa na asilimia 36. Serikali itaendelea na ulipaji wa madeni haya ili kuweka vizuri mizania ya vitabu vya hesabu za Kampuni na kuimarisha imani miongoni mwa wadau wa ATCL.

148. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia ATCL imeendelea kuajiri watumishi ambapo hadi kufikia Machi 2024, ATCL ilikuwa na watumishi 792 ikilinganishwa na watumishi 689 waliokuwepo katika kipindi kama hicho cha mwaka wa fedha 2022/23. Idadi ya watumishi walioongezeka hadi mwezi Machi, 2024 inajumuisha marubani ambao kwa sasa wamefikia 117 ikilinganishwa na marubani 108, wahandisi na mafundi ndege wamefikia 178 ikilinganishwa na 139 na watumishi wengine wamefika 497 ikilinganishwa na 442 waliokuwepo katika kipindi kama hicho cha mwaka wa fedha 2022/23.

149. **Mheshimiwa Spika**, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, ATCL imeendelea kujenga uwezo wa ndani wa watumishi wake ambapo watumishi 765 wamepatiwa mafunzo ya muda mfupi na watumishi nane (8) wamepatiwa mafunzo ya muda mrefu. Kati ya watumishi hao, watumishi watatu (3) wamehitimu shahada ya uzamili katika uongozi na usimamizi wa shughuli za usafiri wa anga (Global Executive MBA

Aerospace Management) katika Chuo cha Toulouse Ufaransa. Aidha, watumishi wengine wanne (4) wanaendelea na mafunzo ya aina hiyo hiyo katika chuo hicho. Vilevile, mtumishi mmoja (1) kati ya hao watumishi nane (8) anaendelea na mafunzo ya shahada ya uzamili katika eneo la sheria za usafiri wa anga kwenye chuo kikuu cha Sharjah katika Falme za Kiarabu (UAE).

150. **Mheshimiwa Spika**, vilevile ATCL imeendelea kujenga uwezo wa chuo chake cha mafunzo cha masuala ya usafiri wa anga. Chuo hicho kina uwezo wa kuzalisha takribani wahudumu wa ndani ya ndege 120 kwa mwaka. Chuo hicho pia kinasaidia utoaji wa mafunzo mbalimbali kwa watumishi ikiwemo kuwaandaa marubani wanaotakiwa kufanya mafunzo ya nadharia na vitendo ya *type rating* ya ndege nje ya nchi.

151. **Mheshimiwa Spika**, kwa upande wa huduma, ATCL imeendelea kubuni na kutoa huduma rafiki kwa wateja wake zikiwemo ATCL Mobile App ambayo ilizinduliwa

Disemba, 2023; huduma ya kulipia kidogo kidogo (Kibubu); na huduma ya kuwatambua wasafiri wa mara kwa mara na kuwapa motisha (Loyalty Program). Wateja wa ATCL wanaweza kupata huduma ya tiketi pamoja na huduma nyingine katika Ofisi za ATCL Makao Makuu Dar es Salaam na mikoani, Ofisi za GSA katika vituo vya nje, kupiga simu ya huduma kwa wateja namba **+255 748 773900**, tovuti ya ATCL ***www.airtanzania.co.tz***, na mawakala mbalimbali. Kutokana na kuendelea kuboresha huduma, ATCL imefanikiwa kuchukua Tuzo ya *Africa Most Preferred Domestic Airline of the year 2023* na Tuzo ya *Most Preferred International Airline of the Year 2023* iliyotolewa na *Consumer Choice Awards* mwezi Novemba, 2023.

B. 1: VYUO VYA MAFUNZO YA KISEKTA

152. ***Mheshimiwa Spika***, katika kutekeleza azma ya Serikali ya kujenga uwezo na kutumia wataalam wa ndani pamoja na kupunguza gharama za kusomesha wataalam nje ya nchi, Ilani ya Chama cha Mapinduzi ya mwaka 2020

Ibara ya 59(i) iliahidi kuboresha na kuvijengea uwezo vyuo vya mafunzo vya kisekta. Serikali kupitia vyuo vya kisekta vinavyosimamiwa na Wizara ya Uchukuzi, imeendelea kutoa mafunzo katika nyanja mbalimbali za usafiri na usafirishaji ikiwemo mafunzo ya usafiri wa anga, usafiri ardhini na usafiri majini kwa lengo la kuwa na wataalam wanaotoa huduma katika Sekta ya Uchukuzi. Utekelezaji wa majukumu ya vyuo vya kisekta kwa mwaka wa fedha 2023/24 unajumuisha Chuo cha Bahari cha Dar es Salaam, Chuo cha Taifa cha Usafirishaji, Chuo cha Usafiri wa Anga, Chuo cha Bandari, Chuo cha Hali ya Hewa na Chuo cha Reli.

Chuo cha Taifa cha Usafirishaji (NIT)

153. ***Mheshimiwa Spika***, Serikali kupitia Chuo cha Taifa cha Usafirishaji (NIT) imeendelea kutoa mafunzo, kufanya tafiti, kutoa ushauri wa kitaalam pamoja na kuandaa machapisho kwa lengo la kujenga uwezo wa wataalam katika njia zote za usafirishaji ambazo ni barabara, anga, reli, maji na usafirishaji kwa njia ya bomba.

154. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa masomo 2023/24, Chuo cha NIT kimeendelea kutoa mafunzo ya kozi ndefu 55 ikilinganishwa na kozi 51 zilizotolewa katika mwaka wa masomo 2022/23 sawa na ongezeko la kozi nne (4). Ongezeko hili limetokana na uhitaji mkubwa wa wataalam ili kuendeleza miradi mikubwa ya kitaifa inayotekelezwa na Serikali. Kwa sasa, Chuo, kina wanafunzi wa kozi ndefu 16,131 ikilinganishwa na wanafunzi 14,920 kwa mwaka wa masomo 2022/23 ikiwa ni sawa na ongezeko la asilimia 8.12. Ongezeko hili linatokana na Chuo kuendesha kozi za kimkakati zinazoendana na miradi mikubwa ya kitaifa inayotekelezwa na Serikali. Aidha, jumla ya wanafunzi 3,884 walihitimu mafunzo ya kozi za muda mrefu ikilinganishwa na wanafunzi 2,772 waliohitimu katika mwaka wa masomo 2021/22 ikiwa ni sawa na ongezeko la asilimia 40.11.

155. **Mheshimiwa Spika**, hadi kufikia mwezi Machi 2024, jumla ya washiriki 3,679 waliohudhuria mafunzo ya kozi za muda mfupi za Menejimenti ya Usafirishaji na Uchukuzi;

Ukaguzi wa Magari; na ueledi wa Madereva ikilinganishwa na washiriki 1,760 waliohudhuria kozi za muda mfupi katika kipindi kama hicho katika mwaka wa masomo 2022/23 sawa na ongezeko la asilimia 109.03. Ongezeko hili linatokana na utekelezaji wa sheria za uendeshaji wa vyombo vya moto ya kuwataka madereva kupata mafunzo kabla ya uhuishwaji wa leseni.

156. **Mheshimiwa Spika**, Ilani ya Chama cha Mapinduzi ya mwaka 2020 Ibara ya 59(i) iliahidi kukiwezesha Chuo cha Taifa cha Usafirishaji (NIT) kutoa elimu kwa wataalam wa kada ya usafiri wa anga. Katika kutekeleza azma hiyo, Serikali imekamilisha ununuzi wa Ndege mbili (2) za injini moja (1) za mafunzo ya urubani na taratibu za kuanza Mafunzo ya Urubani katika Chuo hicho zinaendelea ambapo mafunzo yanatarajiwa kuanza mwishoni mwa mwezi Septemba, 2024. Hivyo, kuanza kutolewa mafunzo haya hapa nchini kutapunguza gharama na kuongeza wigo na fursa kwa Watanzania kusomea mafunzo ya Urubani.

157. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia NIT imeendelea kutekeleza mradi wa kuboresha miundombinu na vifaa vya kufundishia ambapo ujenzi wa Kituo cha Raslimali Mafunzo (Maktaba) umefikia asilimia 75; uundwaji wa Ndege moja (1) yenye injini mbili (2) kwa ajili ya kufundishia Marubani unaendelea kiwandani nchini Marekani na unatarajiwa kukamilika mwezi Machi 2025. Aidha, zoezi la kukamilisha upembuzi yakinifu kwa ajili ya uanzishwaji wa Kituo Atamizi cha Mafunzo (Incubation Centre) ya wataalam mahiri wa Usafiri Majini Mkoani Lindi lipo katika hatua za mwisho za ukamilishaji.

158. **Mheshimiwa Spika**, Chuo cha NIT kupitia Kituo cha Umahiri cha Mafunzo ya Taaluma za Usafiri wa Anga na Operesheni za Usafirishaji kilichoanzishwa chini ya Mradi wa *East Africa Skills for Transformation and Regional Intergration Project* (EASTRIP) unaofadhiliwa na Benki ya Dunia kimeendelea kutekeleza kazi za mradi kama ifuatavyo:-

- i. Ujenzi wa majengo matano (5) yanayojengwa katika Kampasi ya Mabibo – Dar es Salaam ambayo yana madarasa 11,

maabara 16, karakana tano (5), mabweni ya wanafunzi mawili (2) na ofisi za watumishi 13, ambapo ujenzi wake umefikia asilimia 75;

- ii. Ujenzi wa majengo matatu (3) katika Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Kilimanjaro (KIA) ambayo ni Karakana ya Matengenezo ya Ndege (Aviation Hangar), Bweni la wanafunzi 20 wa Urubani na nyumba za watumishi 10 upo katika hatua ya ununuzi wa mkandarasi; na
- iii. Ununuzi wa Vifaa vya mafunzo ya Urubani na Uhandisi Matengenezo ya Ndege ikiwemo *Flight Simulators* mbili (2), *Workshop, Multimedia and Computer Based equipment* umefikia asilimia 60.

159. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Chuo cha NIT kupitia Kituo cha Kikanda cha Umahiri cha Mafunzo ya Usalama Barabarani kilichoanzishwa kwa ufadhili wa Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB) kimeendelea kutekeleza kazi zake kama ifuatavyo:-

- i. Ufungaji wa vifaa vya TEHAMA ikiwemo *Camera with ZOOM, Digital Television, CCTV Cameras, WiFi AP and Teleconferencing System* kwa ajili ya mafunzo ya usalama barabarani upo kwenye hatua za mwisho;
- ii. Kukamilisha uandaaji miongozo 16 ya kufundishia ambao umesaidia kuboresha utoaji wa mafunzo katika Chuo cha NIT;
- iii. Mafunzo ya kozi ya Ukaguzi wa Usalama Barabarani yamefanyika kwa washiriki 180 katika Kanda ya Nyanda za Juu Kusini katika mkoa wa Njombe (23), Kanda ya Kati - Dodoma (26), Kanda ya Ziwa - Mwanza (58) na Zanzibar (73); na
- iv. Taarifa ya awali (Inception report) kwa ajili ya uandaaji wa mitaala na miongozo ya kuwajengea uwezo watumishi katika kufanya tafiti na kutoa ushauri elekezi katika masuala ya usalama barabarani imeandaliwa na kukamilika.

160. **Mheshimiwa Spika**, katika kuendelea kuboresha utoaji wa huduma ya elimu na mafunzo kwa ufanisi zaidi, Chuo cha NIT kimeendelea kuwajengea uwezo watumishi katika mafunzo ya muda mrefu ambapo jumla ya watumishi 78 wanaendelea na mafunzo hayo. Kati ya watumishi hao; 41 wanasoma Shahada ya Uzamivu, 26 Shahada ya Uzamili, watano (5) mafunzo ya Urubani (Integrated Commercial Pilot License Course - ICPL) na watumishi sita (6) mafunzo ya Leseni ya Matengenezo ya Ndege (Basic Aircraft Maintenance Technician License).

Chuo cha Bahari Dar es Salaam (DMI)

161. **Mheshimiwa Spika**, katika kuimarisha elimu na mafunzo ya bahari nchini, Serikali kupitia Chuo cha Bahari Dar es Salaam (DMI) imeendelea kutoa mafunzo, kufanya tafiti, kutoa huduma ya ushauri wa kitaalam na kuandaa machapisho ili kuandaa na kuzalisha wataalam wa sekta ya Bahari katika maeneo ya uhandisi wa meli, usanifu wa meli, unahodha wa meli, usafirishaji baharini na uhandisi wa mafuta na gesi baharini. Aidha, Chuo

kimeendelea kutoa kozi za Umahiri (*Certificates of Competency*) katika elimu na mafunzo ya bahari.

162. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa masomo 2023/24, Chuo kilitoa mafunzo ya kozi ndefu 51 zikiwemo kozi 10 za maafisa wa vyombo vya majini (*Certificate of competency*). Aidha, Chuo kilidahili jumla ya wanafunzi wa kozi ndefu 5,177 ikilinganishwa na wanafunzi 3,505 waliodahiliwa katika mwaka wa masomo 2022/23 sawa na ongezeko la asilimia 47.70. Ongezeko hilo limetokana na uelewa wa jamii kuhusu kozi zinazotolewa na Chuo hicho.

163. **Mheshimiwa Spika**, nchi yetu imeendelea kusimamia tasnia ya ubaharia, ambapo katika Mwaka wa Masomo 2023/24, Mabaharia 4,303 walihudhuria mafunzo ya muda mfupi ya kozi za Umahiri katika elimu na mafunzo ya Bahari ikilinganishwa na Mabaharia 3,100 waliohudhuria mafunzo ya muda mfupi katika kipindi kama hicho Mwaka wa Masomo 2022/23 sawa na ongezeko la asilimia 38.81. Ongezeko hilo linatokana na uhamasishaji na ufuatiliaji wa tasnia hii uliofanyika kupitia usimamizi wa Chuo cha DMI.

164. **Mheshimiwa Spika**, katika kutekeleza mikakati ya kujenga uwezo wa Chuo kutoa mafunzo, katika mwaka wa masomo 2023/24 hadi kufikia Machi, 2024 idadi ya watumishi wa Chuo cha DMI iliongezeka kutoka 119 kwa mwaka wa masomo wa 2022/23 hadi 160 kwa mwaka wa masomo wa 2023/24 sawa na ongezeko la watumishi 41. Aidha, Ikama ya Chuo ni kuwa na watumishi 266 ili kukidhi mahitaji ya Chuo. Kati ya watumishi hao 160, watumishi 74 ni wanataaluma (Academic Staff) na watumishi 86 ni wa kada ya uendeshaji. Ongezeko hilo la watumishi 41 limetokana na kuajiri watumishi 18 na watumishi 23 waliohamia katika Chuo hicho cha DMI.

165. **Mheshimiwa Spika**, hadi kufikia Machi 2024, Serikali kupitia Chuo cha Bahari Dar es Salaam imeendelea kuwajengea uwezo watumishi katika mafunzo ya muda mrefu, ambapo watumishi 22 wanaendelea na mafunzo hayo. Kati ya watumishi hao, saba (7) wanasoma Shahada ya Uzamivu; 12 wanasoma Shahada ya Uzamili; mmoja (1) anasoma Shahada ya kwanza; mmoja (1) anasoma Stashahada; na mmoja (1) anahudhuria mafunzo ya vitendo melini.

166. **Mheshimiwa Spika**, utakumbuka kuwa katika Hotuba ya bajeti yangu iliyopita, Serikali iliahidi kuendelea kuboresha miundombinu na vifaa vya kufundishia katika vyuo vyake vya kisekta kikiwemo Chuo cha Bahari Dar es Salaam. Naomba kutoa taarifa kuwa hadi kufikia Machi 2024, Serikali imetimiza ahadi hiyo kwa kununua mtambo maalum wa kufundishia kwa vitendo (full mission crane simulator). Tayari mtambo huo umeanza kutumika kutoa mafunzo kwa vitendo na umeongeza ubora na umahiri katika utoaji wa mafunzo ya kutumia mitambo maalum ya kuhudumia mizigo kwenye meli na vyombo vingine vya usafiri majini.

Chuo cha Usafiri wa Anga (CATC)

167. **Mheshimiwa Spika**, Wizara kupitia Chuo cha Usafiri wa Anga kilichopo Dar es Salaam (Civil Aviation Training Centre -CATC) imeendelea kutoa mafunzo katika kozi mbalimbali za usafiri wa anga ambazo ni pamoja na: uongozaji ndege; uendeshaji wa mitambo ya kuongozea ndege na mawasiliano; mawasiliano ya taarifa za anga; usalama wa

anga na upekuzi; usimamizi na uandaaji wa safari za ndege; urushaji wa ndege zisizokuwa na rubani (Drones); na usimamizi wa viwanja vya ndege.

168. **Mheshimiwa Spika**, hadi kufikia Machi 2024, Chuo cha CATC kilitoa mafunzo ya kozi 96 ambazo zilikuwa na washiriki 1,523 ikiwa ni sawa na ongezeko la asilimia 60.82 ikilinganishwa na washiriki 947 waliopewa mafunzo katika kipindi kama hicho mwaka wa masomo 2022/23. Kati ya washiriki hao, Washiriki 121 walitoka nje ya nchi (wanaume 102 na wanawake 19) na 1,402 (wanaume 958 na wanawake 444) walikuwa washiriki wa ndani ya nchi. Aidha, idadi ya nchi zinazoleta washiriki imeongezeka kutoka nchi 12 hadi kufikia nchi 16. Washiriki hao walitoka nchi za Uganda, Botswana, Namibia, Eswatini, Burundi, Rwanda, Somalia, Nigeria, Liberia, Sierra Leone, Guinea Conakry, Kenya, Sudan Kusini, Afrika Kusini na Zambia.

169. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Chuo hicho kwa kushirikiana na Chuo cha Concordia cha Canada kilitoa mafunzo ya

menejimenti ya usalama wa anga (ICAO Professional Management Course) kwa washiriki 20 waliotoka Bara la Afrika na Asia (India) kuanzia tarehe 6 Julai, 2023 hadi 9 Oktoba, 2023. Kozi hii inaendeshwa mara moja tu kwa mwaka duniani kote. Pia, Chuo cha CATC kimeanzisha kozi mpya sita (6) kulingana na uhitaji katika soko.

Chuo cha Bandari

170. ***Mheshimiwa Spika***, Chuo cha Bandari kinatoa mafunzo, tafiti na ushauri wa kitaalam katika tasnia ya Usafirishaji kwa njia ya Bahari na Maziwa nchini. Chuo hiki kinatoa mafunzo ya muda mrefu katika fani mbalimbali ikiwa ni pamoja na: Usimamizi wa Wakala wa Forodha na Usafirishaji wa Mizigo; Mipango ya Usafiri wa Majini na Nchi Kavu; Usimamizi wa Operesheni za Meli na Bandari; Usimamizi wa Vifaa vya Bandari na Matengenezo, Usimamizi wa Moto na Usalama. Mafunzo ya muda mfupi yanayotolewa na chuo ni pamoja na mafunzo maalum ya kuandaa mizigo kwa kutumia mashine mbalimbali.

171. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2023/24, Chuo hiki kilidahili jumla ya wanafunzi 1,025 wa mafunzo ya muda mrefu ikilinganishwa na wanafunzi 937 waliodahiliwa katika mwaka 2022/23 sawa na ongezeko la asilimia 9.39. Kwa upande wa mafunzo ya muda mfupi, Chuo kilidahili jumla ya washiriki 1,717 kati ya hao, washiriki 864 walitoka katika sekta binafsi, washiriki 415 ni kutoka Taasisi mbalimbali na washiriki 438 ni kutoka Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania. Aidha, Chuo kimeandaa mitaala 15 inayohusiana na taaluma ya uhudumiaji shehena na miundombinu ya mafuta na gesi na mitaala mingine mipya sita (6) ya *Standards of Training Certification and Watch Keeping for Seafarers 1978 as amended* (STCW 1978) inayolenga kutoa mafunzo kwa Watumishi wa TPA na wadau wanaohusika na shughuli za usafiri majini kwa kutoa mafunzo ya huduma ya kwanza, uzimaji moto na usalama na uokoaji.

Chuo cha Hali ya Hewa

172. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia Chuo cha Taifa cha Hali ya Hewa kilichopo Kigoma, imeendelea kutoa mafunzo ya hali ya hewa katika ngazi ya awali na Diploma, ambapo jumla ya wanafunzi 40 walidahiliwa katika mwaka wa fedha 2023/24. Kati ya wanafunzi hao, Wanafunzi 19 ni ngazi ya Diploma (NTA Level 6), Wanafunzi 12 ni ngazi ya kati (NTA Level 5) na wanafunzi 9 ni ngazi ya Cheti (NTA Level 4). Aidha, Serikali imeendelea kukiboresha Chuo hicho ili kuimarisha utoaji wa mafunzo na wigo wa udahili wakiwemo wanafunzi kutoka nchi jirani.

Chuo cha Reli

173. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia Chuo cha Reli imeendelea kutoa mafunzo, kufanya tafiti na kutoa ushauri elekezi katika usafiri wa njia ya reli ili kuleta tija katika Shirika la Reli Tanzania (TRC) na wadau wengine husika katika usafiri wa kwa njia ya reli. Chuo kina kampasi mbili (2) ya Tabora (Kampasi kuu) na Morogoro ambazo zinatoa

mafunzo ya muda mrefu katika fani mbalimbali ikiwa ni pamoja na: Usafirishaji kwa njia ya Reli; Matengenezo ya mabehewa; Matengenezo ya miundombinu ya Reli; na Fundi Sanifu wa Mifumo ya Umeme kwenye Vichwa vya Treni.

174. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka wa fedha 2023/24, Chuo kilidahili jumla ya wanafunzi 466 ikilinganishwa na wanafunzi 381 waliidahiliwa katika mwaka wa fedha 2022/23 sawa na ongezeko la asilimia 22.31. Ongezeko hili limetokana na kuanzishwa kwa kozi mpya ya stashahada ya matengenezo ya miundombinu ya Reli na matengenezo ya mabehewa katika kampasi ya Morogoro.

B. 2: MASUALA MTAMBUKA

Rasilimaliwatu na Maendeleo ya Watumishi

175. ***Mheshimiwa Spika***, katika kuhakikisha Wizara inakuwa na rasilimaliwatu endelevu kwa ajili ya kutekeleza majukumu yake, Wizara imeendelea kuajiri Watumishi wa kada mbalimbali ambapo hadi kufikia Machi, 2024 watumishi 31 walijiriwa. Sambamba na hilo,

Wizara imeendelea kutekeleza jukumu la kuwajengea uwezo watumishi wake kwa kuwapatia mafunzo mbalimbali ili waweze kuongeza ujuzi na kuleta tija katika Utumishi wa Umma. Halikadhalika, katika kipindi hicho watumishi 136 wa Idara na Vitengo vya Wizara walipatiwa mafunzo ya muda mfupi na muda mrefu ndani na nje ya Nchi, ambapo Watumishi 125 walipata mafunzo ya muda mfupi na watumishi 11 walipata mafunzo ya muda mrefu.

176. **Mheshimiwa Spika**, katika kutekeleza azma ya Serikali kupitia mwongozo wa kufanya mazoezi mahala pa kazi, Wizara imeendelea kutekeleza mwongozo huo unaolenga kuimarisha Afya za Watumishi kwa kuandaa na kushiriki michezo mbalimbali ikiwemo bonanza na SHIMIWI. Michezo hiyo imekuwa chachu ya kuhamasisha watumishi kufanya mazoezi ya viungo, kuimarisha afya na kupunguza hatari ya kupata magonjwa yasiyoambukizwa. Vilevile, katika kutekeleza mkakati wa kitaifa wa kuzuia na kudhibiti UKIMWI na magonjwa yanayoambukiza,

Wizara imeendelea kutoa huduma ya lishe; vifaa vya kujikinga na maambukizi; na semina na mafunzo mbalimbali juu ya magonjwa yanayoambukiza na yasiyoambukiza.

177. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kutekeleza Mkakati wa Kupambana na Kuzuia Rushwa wa Miaka Mitano (NACSAP 2021/22 - 2025/26) kwa kuendelea kutoa mafunzo ya maadili kwa watumishi kwa ajili ya kuzuia vitendo vya rushwa kupitia semina mbalimbali ili kuongeza uwajibikaji na uadilifu kwa watumishi. Aidha, katika kuhakikisha ubora na ufanisi wa utoaji huduma, Wizara inatekeleza Mkataba wa Huduma kwa Mteja (Client Service Charter) ambao unalenga kuhabarisha umma na wateja juu ya huduma na viwango vinavyotolewa.

**B. 3: MASUALA MENGINE YALIYOTEKELEZWA
NA WIZARA KWA MWAKA WA FEDHA
2023/24**

**Maboresho ya Sera, Sheria na Kanuni za
Kisekta**

178. *Mheshimiwa Spika*, kisera masuala ya uchukuzi yameendelea kuongozwa kwa muda mrefu na Sera ya Taifa ya Uchukuzi ya mwaka 2003. Hata hivyo, kutokana na mtazamo wa Serikali na maoni kutoka kwa wadau mbalimbali, Wizara ilifanya tathmini ya utekelezaji wa Sera hiyo ili kuona mafanikio na changamoto zilizojitokeza katika kipindi cha utekelezaji, hatua ya kuzitatua na kama sera hiyo inakidhi mahitaji ya sasa. Tathmini imekamilika mwishoni mwa mwezi Agosti, 2023. Pamoja na masuala mengine, tathmini hiyo imebaini kuwa kuna umuhimu wa kufanya mapitio ya sera husika kwa kuandaa sera ya sasa kulingana na mahitaji na maoni ya wadau. Baada ya hatua hiyo, Serikali imeanza maandalizi ya kuhuisha Sera ya Taifa ya Uchukuzi ya mwaka 2003 kwa hatua za awali ambapo kwa sasa ipo katika hatua za

ununuzi wa Mtaalam Elekezi atakayeshirikiana na Wizara katika kuhuisha sera husika.

179. **Mheshimiwa Spika**, ili kuendana na mabadiliko mbalimbali yanayotokea katika utendaji wa Sekta ya Uchukuzi, Wizara imeendelea kufanya mapitio ya sera, sheria, kanuni na miongozo mbalimbali kwa ajili ya kuboresha utendaji wa Sekta. Kutokana na hali hiyo, Wizara imefanya marekebisho ya Sheria ya Reli Na. 10 ya mwaka 2017, Sura ya 170 kwa lengo la kuongeza wigo wa ushiriki wa Sekta Binafsi katika utoaji wa huduma za usafiri na kwa njia ya reli nchini. Marekebisho ya Sheria hii yaliidhinishwa na Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania mwezi Juni, 2023. Sheria hii sasa inawezesha Sekta Binafsi kushiriki katika utoaji wa huduma za usafirishaji wa mizigo na abiria kwa kutumia njia ya reli kwa kulipa tozo (access fee). Kupitia sheria hii Sekta Binafsi itaweza kununua vichwa vya treni na mabehewa na kusafirisha mizigo na abiria. Kwa sasa Wizara imekamilisha Kanuni zinazoainisha utaratibu utakaotumika kutekeleza suala hili. Utaratibu

huo utaongeza ushindani baina ya watoa huduma na kasi ya utoaji wa shehena bandarini.

180. **Mheshimiwa Spika**, Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Serikali ya Jamhuri ya Zambia zimeendelea kushirikiana katika kufanya marekebisho ya Sheria ya TAZARA ya mwaka 1995 ili kuiwezesha TAZARA kujiendesha kwa tija zaidi. Juhudi mbalimbali zimeendelea kufanyika ili kuruhusu marekebisho ya sheria hiyo ikiwemo ziara ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania aliyoifanya nchini Zambia tarehe 25 Oktoba, 2023 ambapo katika kuhutubia Bunge la Zambia pamoja na mambo mengine, alisisitiza umuhimu wa wabunge wa Zambia kuunga mkono marekebisho hayo na kupitisha marekebisho ya Sheria ya TAZARA. Kwa sasa marekebisho yanaendelea, na lengo la Serikali zote mbili ni kuhakikisha marekebisho hayo yanakamilika ndani ya mwaka 2024.

181. **Mheshimiwa Spika**, kwa lengo la kuboresha utendaji wa sekta na kuendana na mabadiliko, Wizara kwa kushirikiana na Taasisi zake, imeandaa Kanuni mpya na kufanya marekebisho katika kanuni mbalimbali za Sekta ya Uchukuzi. Miongoni mwa kanuni hizo ni: Kanuni za Uchunguzi wa Afya za Mabaharia, 2023 (The Merchant Shipping (Medical Examinations) Regulations, 2023); Kanuni za Ulinzi wa Mizigo na Usalama wa Huduma za Vituo vya Bandari (The Tanzania Shipping Agencies (Cargo Security and Safety of Terminal Operations) Regulations, 2023); Kanuni za Usajili wa Wasafirishaji, 2023 (The Tanzania Shipping Agencies (Shippers Registration) Regulations, 2023); Marekebisho ya Kanuni za Bandari Kavu, 2024 (The Tanzania Shipping Agencies (Dry Port) (Amendment), Regulations, 2024); Marekebisho ya Kanuni za Biashara za Meli, 2024 (The Tanzania Shipping Agencies (Shipping Business) (Amendment), Regulations, 2024); Kanuni za Matumizi ya Miundombinu ya Reli kwa Watoa Huduma Binafsi, 2024 (The Railways (Open Access) Regulations, 2024);

Kanuni za Utoaji wa Vyeti, Leseni na Usajili wa Viwanja vya Ndege, 2023 (The Civil Aviation (Certification, Licensing and Registration of Aerodrome) Regulations, 2023) na Kanuni za Uwezeshaji wa Usafiri wa Anga (The Civil Aviation (Facilitation of Air Transport) Regulations, 2023).

182. **Mheshimiwa Spika**, kwa lengo la kuimarisha ushirikiano baina ya nchi wanachama wa Umoja wa Afrika (AU) katika masuala ya usafiri wa anga hasa usalama, Serikali kupitia Wizara ya Uchukuzi iliwasilisha hapa Bungeni mapendekezo ya kuridhia Katiba ya Tume ya Usafiri wa Anga ya Afrika ya Mwaka 2009 (The Constitution of the African Civil Aviation Commission – AFCAC Constitution, 2009). Katiba hiyo iliridhiwa na Bunge lako Tukufu tarehe 30 Agosti, 2023 kupitia Azimio Na. 05/2023. Utekelezaji wa Katiba hiyo utaziwezesha Mamlaka za Usafiri wa Anga katika nchi wanachama wa AU kuwa na utaratibu wa kujadili na kupanga hatua zote zinazohitajika katika utekelezaji wa shughuli za usafiri wa anga yakiwemo masuala ya usalama wa anga.

183. **Mheshimiwa Spika**, kutokana na upungufu wa kisheria uliopo katika usimamizi, uendelezaji na uendeshaji wa viwanja vya ndege Tanzania Bara, Wizara iliwasilisha Serikalini mapendekezo ya kutungwa kwa sheria mahsusi kwa ajili ya suala hili. Baada ya majadiliano ya kina ndani ya Serikali kwa taratibu zilizopo, mapendekezo ya kutungwa kwa sheria hiyo yaliridhiwa. Kwa sasa taratibu zinakamilishwa ili muswada huo uwasilishwe katika Bunge lako Tukufu kwa ajili ya kujadiliwa na kutolewa maamuzi. Sheria hiyo pamoja na mambo mengine, itasaidia na kuwezesha kuimarisha usimamizi wa huduma zitolewazo katika viwanja vya ndege nchini na kuchangia katika kuimarisha usalama wa usafiri wa anga.

Ufuatiliaji na Tathmini

184. **Mheshimiwa Spika**, Wizara ya Uchukuzi imekuwa na utaratibu wa kufanya tathmini ya utendaji wake kila mwaka kwa kuendesha mkutano mahsusi wa mapitio wa shughuli zote za kisekta (Joint Transport Sector Review Meeting – JTSR). Katika

mikutano hiyo wadau muhimu wakiwemo Washirika wa Maendeleo, Sekta Binafsi, Wanazuoni na wadau kutoka Wizara na Taasisi mbalimbali za Serikali hushiriki na kufanya majadiliano kwa pamoja kuhusu kazi zote zilizofanyika kwa mwaka husika. Mkutano huo kwa mwaka 2023 ulifanyika tarehe 5 hadi 8 Disemba, 2023 na ulihudhuriwa na wadau zaidi ya 300. Pamoja na mambo mengine, mkutano huo hupitia masuala ya kisera, kiutendaji na kufanya mapitio ya utekelezaji wa maazimio ya mikutano iliyopita. Kupitia mikutano hiyo, Wizara imeweza kujipima kiutendaji kwa kujadili changamoto zinazoikabili Sekta ya Uchukuzi na kuweka mikakati ya kutatua changamoto hizo. Vilevile, Wizara imekuwa na utaratibu wa kufanya tathmini ya kiutendaji kwa Taasisi zake kupitia mikataba inayosainiwa baina ya Wizara na Taasisi hizo. Tathmini hiyo hufanyika katika masuala ya mbalimbali yakiwemo ya ufanisi katika ukusanyaji wa mapato; utekelezaji wa miradi ya maendeleo ya kimkakati; na utekelezaji wa Mpango na Bajeti kwa mwaka wa fedha husika.

Mifumo ya TEHAMA

185. ***Mheshimiwa Spika***, Wizara imeendelea kuboresha matumizi ya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (TEHAMA) ili kuongeza ufanisi na kutoa huduma kwa wakati. Vilevile, Tovuti ya Wizara imeboreshwa ili kuhakikisha kuwa wananchi wengi wanapata taarifa mbalimbali zinazohusiana na Sekta ya Uchukuzi kwa wakati. Kufuatia kuimarika kwa mifumo ya TEHAMA, Wizara imepunguza matumizi ya shajala na hivyo kupunguza gharama za kudurufu nyaraka mbalimbali katika utendaji wa Wizara.

B. 4: MAFANIKIO YA MIAKA MITATU (3) YA SERIKALI YA AWAMU YA SITA KATIKA SEKTA YA UCHUKUZI

186. ***Mheshimiwa Spika***, pamoja na maelezo niliyoyatoa kuhusu utendaji wa Wizara kwa mwaka 2023/24, naomba kwa muhtasari niainishe baadhi ya mafanikio yaliyopatikana katika Sekta ya Uchukuzi katika kipindi cha miaka mitatu (3) ya Serikali ya Awamu ya Sita inayoongozwa na Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

187. **Mheshimiwa Spika**, napenda kulijulisha Bunge lako Tukufu kwamba miradi ya maendeleo ya sekta ya uchukuzi ni miongoni mwa miradi nchini ambayo katika kipindi cha Serikali ya Awamu ya Sita imeendelea kutekelezwa bila kusuasua na kwa ufanisi mkubwa. Katika kipindi hicho, Wizara imeendelea kutekeleza miradi ya kimkakati ya maendeleo inayojumuisha: miradi ya reli; viwanja vya ndege; uboreshaji wa Kampuni ya Ndege Tanzania; ujenzi na uboreshaji wa bandari; ujenzi na ukarabati wa meli katika maziwa makuu; ufungaji wa rada za hali ya hewa; na uboreshaji wa vyuo vya mafunzo vya kisekta. Utekelezaji wa miradi hiyo umechochea sekta nyingine za kiuchumi na kijamii katika kuwaletea wananchi maendeleo. Serikali imepata mafanikio mbalimbali katika kipindi cha Awamu ya Sita kama ambavyo nitaelezea kwa muhtasari.

188. **Mheshimiwa Spika**, miongoni mwa mafanikio yaliyopatikana ni *kuendeleza Ujenzi wa Reli ya SGR kwa Kasi*: Serikali ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais

wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania imeendeleza ujenzi wa reli ya kisasa kutoka **kilometa 722** zilizokuwa zinajengwa mwaka 2021 wakati anaingia madarakani hadi kufikia **kilometa 2,102** zinazojengwa mwaka huu wa 2024. Hatua hii imewezekana baada ya Serikali yake kufanikisha kupatikana kwa fedha za kuendelea na kuanza ujenzi wa reli ya SGR kwa vipande vya: Makutupora hadi Tabora (km 368); Tabora hadi Isaka (km 165); Tabora hadi Kigoma (km 506); na Isaka hadi Mwanza (km 341). Kazi ya ujenzi katika vipande hivyo inaendelea na ipo katika hatua mbalimbali za utekelezaji.

189. ***Mheshimiwa Spika***, *kuongeza wigo wa Reli ya SGR kwa kuifanya kuwa ya kikanda:* pamoja na uendelezaji wa reli hiyo, jambo kubwa ni kwamba Serikali hii imeweza kuanza mikakati ya kuifikisha reli ya SGR nje ya mipaka ya nchi kupitia ujenzi wa kipande cha Uvinza - Gitega ambacho ni mchepuo wa njia ya reli ya Tabora – Kigoma. Kutokana na ujenzi wa reli hii kuhudumia nchi zaidi ya moja umeifanya reli hii kuwa ya kikanda kwa kuhudumia nchi za Afrika Mashariki zikiwemo

DRC, Rwanda, na Burundi. Aidha, katika kuhakikisha kuwa Sekta binafsi inashiriki kwa ufasaha katika uendeshaji wa reli nchini, Serikali imefanya marekebisha ya Sheria Na. 10 ya reli ya mwaka 2017 ili kushirikisha sekta hiyo kwenye uendeshaji na utoaji huduma za usafirishaji kupitia miundombinu ya reli. Lengo la ushirikishaji sekta binafsi ni kuwezesha Serikali kuhudumia shehena nyingi ikiwemo kuongeza ufanisi na ushindani utakaomwezesha mwananchi kupata Huduma ya uhakika, nafuu na bora zaidi.

190. **Mheshimiwa Spika**, *kuendelea kuimarisha kimkakati Kampuni ya Ndege Tanzania (ATCL):* Katika kuimarisha usafiri wa anga nchini, ni jambo la kujivunia kuwa, Serikali imeweza kuongeza uwezo wa ATCL kwa kuinunulia ndege mpya 15 tangu kuanza kwa utekelezaji wa Mpango wa Ufufuaji mwaka 2016. Ununuzi wa ndege hizo umeifanya ATCL kuwa na jumla ya ndege 16 ikijumuisha ndege yake ya zamani ya Dash 8Q300. Katika kipindi cha Serikali ya Awamu ya Sita ya Mheshimiwa Rais Dkt. Samia Suluhu Hassan, zimenunuliwa jumla ya ndege saba (7) kati ya

ndege 15 mpya zilizonunuliwa tangu kuanza kwa ufufuaji wa ATCL. Aidha, ndege sita (6) kati ya hizo saba (7) zimewasili na ndege moja (1) inatarajiwa kuwasili mwishoni mwa mwezi Mei, 2024. Kutokana na hatua hizo, ATCL imeweza kuongeza mtandao wa safari zake za kutoa huduma hadi kufikia jumla ya vituo 24 vya ndani na nje ya nchi ikilinganishwa na vituo 19 vilivyokuwepo mwaka 2021. Vilevile, abiria wameongezeka hadi kufikia abiria 1,070,734 mwaka 2023 ikilinganishwa na abiria 537,155 waliosafirishwa mwaka 2021 sawa na ongezeko la asilimia 99.33. Aidha, uboreshaji huo wa usafiri wa anga umechochea ukuaji wa kiuchumi katika sekta nyingine zikiwemo Utalii na Biashara.

191. **Mheshimiwa Spika**, *kuendelea kuboresha kwa kasi huduma za meli:* Tangu Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania wa Awamu ya Sita, Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan aingie madarakani, yafuatayo yamefanyika katika kuboresha utoaji wa huduma za meli nchini:-

- i. Kuendelea kwa ufanisi na utekelezaji wa mradi wa ujenzi wa meli mpya ya MV. Mwanza Hapa Kazi Tu ambao hadi Machi, 2024 umefikia asilimia 95 kutoka asilimia 40 ya mwaka 2021 na mradi huu unatarajiwa kukamilika mwishoni mwa mwezi Mei, 2024;
- ii. Kuanzishwa kwa miradi miwili ya ukarabati wa meli ambayo ni: Ukarabati wa meli ya kubeba mabehewa ya MV. Umoja ambao ulianza kutekelezwa mwezi Novemba, 2021 na kukamilika mwezi Septemba, 2023; na Ukarabati wa meli ya kubeba shehena ya mafuta katika Ziwa Tanganyika iitwayo MT. Sangara ambao hadi kufikia Machi, 2024 umefikia asilimia 92 ya utekelezaji wake; na
- iii. Kusainiwa kwa mikataba ya miradi mipya sita (6) mwishoni mwa mwaka 2023 yenye thamani ya Shilingi bilioni 674.32. Miradi hiyo ipo katika hatua za awali za utekelezaji na inahusu ujenzi wa: kiwanda cha kujengea meli (shipyard) katika Ziwa Tanganyika; meli kubwa ya kubeba mizigo (RoRo & Wagon

ferry) yenye uwezo wa kubeba tani 3,500 za mizigo; na meli nyingine ya kubeba shehena ya mizigo (RoRo & Wagon ferry) katika Ziwa Victoria yenye uwezo wa kubeba tani 3,000 za mizigo. Pia, kuna miradi ya ukarabati wa meli ya MV. Liemba iliyoko Ziwa Tanganyika pamoja na ukarabati wa meli za MT. Ukerewe na MT. Nyangumi zilizoko Ziwa Victoria.

192. **Mheshimiwa Spika**, *kutekeleza kwa vitendo mipango ya uboreshaji wa bandari nchini*: Serikali ya Awamu ya Sita imeendelea kuboresha utendaji wa bandari nchini. Pamoja na manufaa mengine, usafirishaji mizigo bandarini umeongezeka kutoka tani milioni 17.69 mwaka 2020/21 hadi kufikia tani milioni 24.89 mwaka 2022/23. Pamoja na mafanikio hayo, Serikali kupitia Wizara ya Uchukuzi imeendelea kushirikisha sekta binafsi kwa kuingia ubia na Kampuni ya DP World katika kuendeleza na kuendesha baadhi ya maeneo ya Bandari ya Dar es Salaam. Kwa sasa hatua mbalimbali zikiwemo za makabidhiano na *mobilization* zinaendelea ili

kuruhusu utekelezaji rasmi kuanza. Lengo ni Tanzania kuwa kitovu cha usafirishaji wa shehena na kuongeza tija katika utendaji wa bandari zetu ili kuziwezesha zichangie zaidi katika ukuaji wa uchumi wa Taifa letu na maendeleo ya wananchi kwa ujumla.

193. **Mheshimiwa Spika**, *kufungua fursa zaidi katika Viwanja vya Ndege na nchi kushamiri Kimataifa katika usafiri wa anga:* Kwa upande wa usafiri wa anga, chini ya uongozi wa Awamu ya Sita, Serikali imeweza kushamiri kimataifa kutokana na kaguzi zilizofanyika. Mathalan, kupitia ukaguzi wa mwisho wa Ulinzi (security audit) uliofanywa na Shirika la Kimataifa la Usafiri wa Anga Duniani (ICAO) mwishoni mwezi Mei, 2023 ambapo Viwanja vya Ndege vya Kimataifa vya Julius Nyerere - JNIA na Abeid Amani Karume vilikaguliwa, nchi yetu ilifanikiwa kupata ufaulu wa asilimia 86.70 na kuwa nchi ya nne (4) barani Afrika kwa ubora.

194. **Mheshimiwa Spika**, vilevile, Serikali imefungua fursa mbalimbali kwa: kuanzishwa kwa kiwanda cha kuunganisha na kutengeneza

ndege katika Kiwanja cha Ndege cha Morogoro; na kuboresha viwanja mbalimbali vya ndege nchini ikiwa ni pamoja na kuviwekea taa za kuongozea ndege ili kutoa huduma kwa saa 24.

195. **Mheshimiwa Spika**, *kuboresha Vyuo chini ya Wizara: Pamoja na shughuli hizo, Serikali ya Awamu ya Sita imeendeleza vyuo vilivyo chini ya Wizara ambavyo ni Chuo cha Taifa cha Usafirishaji (NIT) na Chuo cha Bahari cha Dar es Salaam (DMI) kwa kuvinunulia vifaa vya kisasa vya kufundishia vikiwemo ndege za mafunzo kwa NIT na Full Mission Crane Simulator kwa Chuo cha DMI. Katika Awamu hii, vyuo hivi vimeendelea kuboreshwa ili kuweza kutoa mafunzo kwa ufanisi zaidi. Mathalan, Chuo cha NIT hadi Machi 2024, kinatoa mafunzo ya kozi ndefu 55 ikilinganishwa na kozi 33 zilizotolewa katika Mwaka wa Masomo 2021/22 ikiwa ni ongezeko la kozi 22. Kwa sasa, Chuo kina wanafunzi wa kozi ndefu 16,131 ikilinganishwa na wanafunzi 12,942 katika Mwaka wa Masomo 2021/22 ikiwa ni ongezeko la wanafunzi 3,189.*

196. **Mheshimiwa Spika**, *kuweka historia ya kuanzisha Mafunzo ya urubani nchini kwa mara ya kwanza: Kwa muda mrefu nchi yetu*

imekuwa ikitumia fedha nyingi kusomesha marubani nje ya nchi, hali iliyofanya kuwepo na uchache mkubwa wa marubani na hivyo kuwaajiri kwa gharama kubwa. Naomba kulitaarifu Bunge lako tukufu kuwa, chini ya Uongozi Mahiri wa Serikali ya Awamu ya Sita, Chuo cha Taifa cha Usafirishaji kitaanza rasmi kutoa mafunzo ya urubani ifikapo mwezi Septemba, 2024. Kwa sasa, Chuo kinaendelea kukamilisha taratibu mbalimbali za kuanza mafunzo hayo zikiwemo za kupata ithibati ya kuendesha mafunzo husika.

197. **Mheshimiwa Spika**, *kuondoa foleni ya Malori katika Mpaka wa Tunduma*: Kufuatia ziara ya Kitaifa ya Mheshimiwa Rais aliyofanya Nchini Zambia tarehe 23-25 Oktoba, 2023 pamoja na mambo mengine, Marais wa nchi hizo mbili waliagiza kuchukuliwa hatua za haraka za kuondosha msongamano wa malori katika Mpaka wa Tunduma/Nakonde ikiwemo kuhuisha mifumo ya forodha kusomana. Katika kulitekeleza agizo hilo, Serikali kwa kuhusisha wadau mbalimbali imefanikiwa kuondoa foleni katika Mpaka wa Tunduma, hatua iliyoleta ufanisi

mkubwa wa kibiashara. Kituo cha Forodha cha Tunduma huvusha mizigo kutoka Tanzania kwenda Zambia, DRC na Zimbabwe ambapo inakadiriwa Mpaka huo unavusha zaidi ya magari ya mizigo kwa wastani wa malori 1,200 kwa siku. Kituo hicho cha forodha kilikuwa na changamoto ya foleni ambapo malori yalikuwa yakitumia muda mrefu kuvuka Mpaka huo kutokana na mifumo ya vibali kutosomana. Sambamba na hilo, Serikali itaendelea kuboresha miundombinu na mifumo ya TEHAMA ili kuongeza ufanisi na ushindani wa Bandari ya Dar es Salaam katika kupunguza muda wa safari za malori yanayovuka Mpaka wa Tunduma.

198. **Mheshimiwa Spika**, pamoja na mafanikio hayo ya miaka mitatu (3), Wizara pia imepata mafanikio katika kipindi cha kuanzia Julai, 2023 hadi Machi, 2024 kama ifuatavyo:-

- i. Kupokelewa kwa vichwa tisa (9) vya treni vya umeme na mabehewa 65 ya abiria kwa ajili ya uendeshaji wa reli ya SGR, vichwa vya treni tayari vimeanza majaribio;
- ii. Kukamilika ukarabati wa mabehewa 285 ya mizigo kati ya mabehewa 600 na mabehewa 28 ya abiria kati ya mabehewa

37 na tayari yameanza kutoa huduma, hatua hii inasaidia kuboresha huduma za usafirishaji wa mizigo kwa njia ya reli iliyopo ya MGR;

- iii. Kuendelea kwa ukarabati wa njia ya reli iliyopo ya MGR wa kipande cha Tabora – Kigoma (km 411) ambapo maandalizi ya kuanza ukarabati wa kipande hiki yanaendelea na ukarabati wa kipande cha Kaliua – Mpanda (km 210) umefikia asilimia 11;
- iv. Wizara kupitia TPA imeendelea na jukumu la kuitangaza bandari kimasoko, kushirikisha na kusimamia sekta binafsi katika uendeshaji wa shughuli za bandari. Kupitia juhudi hizo, hadi kufikia Machi, 2024 TPA ilitoa huduma za bandari kwa kuhudumia jumla ya tani milioni 20.72 za shehena ya mizigo ikilinganishwa na tani milioni 14.56 ya shehena ya mizigo iliyohudumiwa katika kipindi kama hicho mwaka wa fedha 2022/23 sawa na ongezeko la asilimia 42.31;
- v. TASAC imeendelea kufanya kaguzi za usalama kwa meli kubwa zenye ujazo wa tani 50 na zaidi na vyombo vidogo vyenye

ujazo wa shehena chini ya tani 50 ili kuhakikisha kuwa ni salama na zinaendeshwa na mabaharia wenye sifa katika mikoa ya Dar es Salaam, Mtwara, Tanga, Mwanza, Kigoma, Kagera, Mara, Mbeya, Pwani, Lindi, Tanga, Kigoma, Rukwa, Geita, Dodoma na Morogoro. Kutokana na kaguzi hizo, vyeti vya ubora vilitolewa kwa vyombo vilivyothibitika kukidhi matakwana ya kiusalama na vyombo vilivyobainika kuwa na kasoro, maelekezo yalitolewa ikiwa ni pamoja na kuvisimamisha vyombo husika kutoa huduma;

- vi. Kuendelea na ujenzi wa Kituo Kikuu cha Uratibu wa Masuala ya Utafutaji na Uokozi katika Ziwa Victoria (Maritime Rescue Cordination Centre – MRCC - Mwanza) ambapo utekelezaji wake umefikia asilimia 26. Kituo hicho kitaimarisha usalama wa usafirishaji, usalama wa watu na vyombo vya usafiri katika Ziwa Victoria;
- vii. TCAA ilihuisa Daftari la Usajili wa Ndege na kufikia Ndege 419 zikijumuisha Ndege 15 zilizosajiliwa katika kipindi husika na

- kuondoa ndege mbili (2) baada ya kumalizika kwa mikataba ya ukodishaji;
- viii. Kukamilisha ujenzi wa uzio kwa ajili ya usalama katika Kiwanja cha Ndege cha Dodoma wenye urefu wa kilomita 7.2 na ufungaji wa mfumo wa taa za kuongozea ndege ambapo kwa sasa kiwanja kina uwezo wa kuhudumia ndege kwa saa 24;
- ix. Kukamilika kwa usanifu wa kina wa mnara wa kuongozea ndege katika Kiwanja cha Ndege cha Bukoba;
- x. Kuanza kutoa huduma kwa ndege ya mizigo aina ya Boeing 767-300F ambapo kumechochea biashara nchini;
- xi. Kuendelea kusimamia kwa ufanisi masuala ya hali ya hewa nchini na kutekeleza mikakati mbalimbali ikiwemo kukamilisha ufungaji wa rada mbili (2) za hali ya hewa katika Mikoa ya Kigoma na Mbeya;
- xii. Kukamilika ufungaji wa Mtambo Maalum wa kisasa (Full Mission Crane Simulator) wa kufundishia kwa vitendo kuhudumia mizigo kwenye meli na vyombo vingine vya usafirishaji na umeongeza thamani ya elimu inayotolewa katika Chuo cha DMI;

- xiii. Serikali kupitia LATRA na Jeshi la Polisi imeendelea kuimarisha udhibiti ili kuimarisha usalama kwa mabasi yanayosafiri usiku kwa kuendelea kufanya ufuatiliaji wa safari za mabasi wakati wote kupitia Mfumo wa Kufuatilia Mwenendo wa Mabasi (VTS). Pamoja na manufaa mengine, kuruhusu mabasi kusafiri usiku kumeleta chachu mpya katika kufanya biashara na kupongezwa na wadau wengi kutokana na kuokoa muda wa kusafiri, hususan kwa safari za mikoani;
- xiv. Serikali imeridhia kutungwa kwa Sheria ya Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania ya mwaka 2023. Taratibu zinakamilishwa ili kuwasilisha muswada husika Bungeni; na
- xv. Serikali iliendelea kusimamia viwanja vyake, kikiwemo Kiwanja cha KIA ambapo kiwanja hicho kilifikia miruko ya ndege 15,088 ikiwa ni sawa na ongezeko la asilimia 6.50 ikilinganishwa na miruko ya ndege 14,167 iliyohudumiwa katika kipindi kama hicho kwa mwaka wa fedha 2022/23.

B. 5: CHANGAMOTO NA MIKAKATI YA KUZITATUA

199. *Mheshimiwa Spika*, katika utekelezaji wa majukumu yake kwa mwaka 2023/24, Wizara ya Uchukuzi inakabiliwa na changamoto mbalimbali. Baadhi ya changamoto hizo na mikakati ya kuzitatua ni: -

i. Mabadiliko ya tabianchi

Mabadiliko ya tabianchi (Climate Change) yanayosababisha mifumo ya hali ya hewa kubadilika mara kwa mara na kusababisha uharibifu wa miundombinu ya uchukuzi kutokana na mafuriko hususan miundombinu ya reli.

Mkakati

Kuendelea kuimarisha huduma za hali ya hewa ikiwemo kufunga Rada za hali ya hewa na kuongeza mtandao wa vituo vya hali ya hewa ili kuongeza usahihi wa utoaji wa tahadhari ya matukio ya hali mbaya ya hewa; na kufanya tafiti mbalimbali zitakazosaidia kubaini athari za mabadiliko ya hali ya hewa kwa ajili ya usanifu wa miundombinu stahiki.

ii. Mdororo wa uchumi wa Dunia

Mdororo wa uchumi wa Dunia unaoathiri shughuli za usafiri na usafirishaji nchini.

Mkakati

Kuendelea kuchukua tahadhari za athari za mdororo wa uchumi wa dunia kwa kuweka mikakati ya kukabiliana nazo pindi zinapotokea ili kutoleta madhara zaidi katika huduma za usafiri na usafirishaji.

iii. Mfumuko wa bei ya mafuta (Petroli na Dizeli) na mitambo

Kumekuwepo na mfumuko wa bei ya mafuta (Petroli na Dizeli) na mitambo inayotumika katika vyombo vya usafiri na usafirishaji nchini na hivyo kuathiri shughuli za uendeshaji na utoaji wa huduma vikiwemo kupanda kwa viwango vya nauli nchini.

Mkakati

Kuendelea kuhamasisha matumizi ya nishati ya gesi asilia (CNG na LNG) katika vyombo vya usafiri nchini ili kupunguza matumizi ya mafuta (Petroli na Dizeli).

iv. Mahitaji Makubwa ya Fedha za Utekelezaji wa Miradi

Miradi mingi ya uchukuzi kuhitaji fedha nyingi (capital intensive) katika utekelezaji wake. Mathalan, Mradi wa SGR utagharimu takriban Shilingi trilioni 23 hadi kukamilika kwake.

Mkakati

Kuendelea kuhamasisha sekta binafsi kutekeleza baadhi ya miradi inayohitaji uwekezaji mkubwa na hivyo kupunguza gharama kwa Serikali.

v. Uchache wa wataalam wa kada maalum, hususan marubani na wahandisi ndege

Sekta ya Uchukuzi inakabiliwa na uchache wa wataalam katika nyanja mbalimbali za usafiri na usafirishaji, zikiwemo usafiri kwa njia ya anga na majini.

Mkakati

Wizara kupitia Vyuho vyake vya Kisekta kuendelea kuwezesha uzalishaji wa wataalam wa kada maalum katika usafiri

wa majini na anga wakiwemo mabaharia, marubani na wahandisi ndege kupitia Vyuo vyake vya DMI na NIT.

vi. Uvamizi na uharibifu kwa miundombinu ya usafiri

Uvamizi na uharibifu kwa miundombinu ya usafiri ikiwemo reli hususan mataruma, vifungio na madaraja ya reli.

Mkakati

Kuendelea kushirikiana na vyombo vya dola pamoja na jamii inayozunguka kutoa elimu ya athari za uvamizi, uharibifu na hujuma za miundombinu ya usafiri ikiwemo miundombinu ya reli ili kujenga uwezo wa jamii inayozunguka miundombinu kuwa walinzi wa miundombinu.

**C: MPANGO NA MAKADIRIO YA MAPATO
NA MATUMIZI YA FEDHA KWA
MWAKA WA FEDHA 2024/25**

200. *Mheshimiwa Spika*, Makadirio ya Bajeti ya Matumizi ya Kawaida na Miradi ya Maendeleo kwa mwaka 2024/25, hususan bajeti ya miradi ya maendeleo ni kwa ajili ya kutekeleza miradi ya kielelezo na kimkakati inayoendelea yenye lengo la kuhakikisha kuwa huduma za uchukuzi nchini zinakuwa zenye usalama; uhakika na gharama nafuu.

201. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka wa fedha 2024/25, Wizara ya Uchukuzi (Fungu 62) imetengewa jumla ya **Shilingi 2,729,676,417,000** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 114,744,476,000** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na **Shilingi 2,614,931,941,000** ni kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo. Aidha, Fedha za Matumizi ya Kawaida zilizotengwa zinajumuisha **Shilingi 86,661,930,000** kwa ajili ya Mishahara ya Watumishi na **Shilingi 28,082,546,000** kwa ajili ya Matumizi Mengineyo.

Vilevile, Fedha za Miradi ya Maendeleo zilizotengwa zinajumuisha **Shilingi 2,524,369,202,000** fedha za ndani na **Shilingi 90,562,739,000** fedha za nje.

Miradi ya Maendeleo kwa mwaka 2024/25

202. **Mheshimiwa Spika**, miradi ya maendeleo iliyotengewa fedha kwa mwaka wa fedha 2024/25 inajumuisha miradi ya Wizara inayoendelea ikiwemo miradi ya kielelezo ya ujenzi wa reli ya SGR na ufufuaji wa Kampuni ya Ndege Tanzania (ATCL). Aidha, miradi ya kimkakati inajumuisha miradi ya kuziwezesha Taasisi kiutendaji; miundombinu ya viwanja vya ndege; miundombinu ya bandari; ukarabati wa reli iliyopo; ujenzi na ukarabati wa meli; ununuzi wa rada za hali ya hewa; ununuzi wa boti za uokoaji; ununuzi wa mitambo ya mawasiliano baina ya waongoza ndege na marubani; na miundombinu na vifaa vya kufundishia.

Mradi wa Kuwezesha Taasisi (Institutional Support)

203. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, mradi huu umetengewa jumla ya **Shilingi bilioni 32.33** fedha za ndani. Kazi zitakazotekelezwa ni:-

- i. Uendeshaji wa Jengo la Tatu la Abiria JNIA;
- ii. Ulipaji fidia kwa maeneo ya viwanja vya ndege;
- iii. Ununuzi wa Mshauri Elekezi wa ujenzi wa kituo cha mafunzo ya usalama katika uchimbaji wa mafuta na gesi baharini;
- iv. Kuwezesha ujenzi wa miundombinu ya kituo cha mafunzo ya usalama katika uchimbaji wa mafuta na gesi baharini; ununuzi wa Mshauri Elekezi kwa ajili ya kusimamia ujenzi wa miundombinu ya Chuo cha Bahari Dar es Salaam katika eneo la Kimbiji Wilayani Kigamboni, Dar es Salaam; na
- v. Kusimamia ujenzi wa miundombinu ya Chuo cha Bahari katika eneo la Kimbiji Wilayani Kigamboni, Dar es Salaam.

Mradi wa Ujenzi wa Kiwanja cha Ndege cha Arusha

204. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka wa fedha 2024/25, mradi huu umetengewa jumla ya **Shilingi bilioni 5.08** fedha za ndani kwa ajili ya ufungaji wa Mfumo wa Taa za Kuongozea Ndege; ujenzi wa Karakana ya Matengenezo ya Ndege ya Kilimo Anga; na ujenzi wa tabaka la juu la lami la barabara ya kuruka na kutua ndege.

Mradi wa Uendelezaji wa Viwanja vya Ndege vya Mikoa

205. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka wa fedha 2024/25, mradi huu umetengewa jumla ya **Shilingi bilioni 21.09** fedha za ndani kwa ajili ya ukarabati na upanuzi wa Kiwanja cha Ndege cha Lindi; ukarabati na upanuzi wa Kiwanja cha Ndege cha Moshi; ukarabati na upanuzi wa Kiwanja cha Ndege cha Singida; Upembuzi Yakinifu na Usanifu wa Kina wa Kiwanja cha Ndege cha Njombe kwa Daraja 4E; na Upembuzi Yakinifu na Usanifu wa Kiwanja kipyaa cha Ndege cha Serengeti. Aidha, Kiwanja

cha Ndege cha Serengeti kitajengwa kwa kuzingatia mazingira (ecosystem) na kujulikana kama *Green International Airport* na kitafungamanisha Sekta ya Utalii na kuchagiza shughuli za utalii kwa kuwa kiunganishi na viwanja vya ndege vya kimataifa nchini.

Mradi wa Ujenzi wa Kiwanja cha Ndege cha Mwanza

206. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka wa fedha 2024/25, mradi huu umetengewa jumla ya **Shilingi bilioni 15.00** fedha za ndani kwa ajili ya ukamilishaji wa kazi mbalimbali katika Kiwanja cha Ndege cha Mwanza ukiwemo Ujenzi wa Jengo la Abiria na miundombinu yake.

Mradi wa ujenzi wa Kiwanja cha Ndege cha Bukoba

207. ***Mheshimiwa Spika***, katika mwaka wa fedha 2024/25, mradi huu umetengewa jumla ya **Shilingi bilioni 3.46** fedha za ndani kwa ajili ya ujenzi wa Jengo la kuongozea

ndege na usimikaji wa mfumo wa taa za kuongozea ndege; na kuanza zoezi la utwaaji ardhi katika eneo la Omukajunguti kwa ajili ya ujenzi wa Kiwanja kipy cha Ndege cha Mkoa wa Kagera.

Mradi wa ujenzi wa Kiwanja cha Ndege cha Mtwara

208. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, mradi huu umetengewa jumla ya **Shilingi bilioni 7.30** fedha za ndani kwa ajili ya ujenzi wa jengo jipya la abiria, jengo la kuongozea ndege, kituo cha zimamoto na kituo cha hali ya hewa.

Mradi wa Ukarabati wa Kiwanja cha Ndege cha Kilimanjaro – KIA

209. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, mradi huu ambao utatekelezwa kupitia TAA umetengewa jumla ya **Shilingi bilioni 50.00** fedha za ndani kwa ajili ya ukarabati mkubwa wa njia ya kuruka na kutua ndege pamoja na mfumo wa taa za

kuongozea ndege; kujenga jengo la wageni mashuhuri; kujenga jengo la watendaji na watoa huduma KIA; kukarabati jengo la abiria la sasa; na kukarabati jengo la kuhifadhia mizigo.

Mradi wa Uboreshaji na Upanuzi wa Jengo la Pili la Abiria JNIA

210. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka wa fedha 2024/25, mradi huu umetengewa jumla ya **Shilingi bilioni 6.60** fedha za ndani kwa ajili ya Uboreshaji na Upanuzi wa Jengo la Pili la Abiria; uboreshaji wa mfumo wa taa za kuongozea ndege; na ujenzi wa eneo maalum la usalama kwenye barabara ya kuruka na kutua ndege.

Mradi wa Uboreshaji wa Usalama wa Usafiri katika Ziwa Victoria (Multinational Lake Victoria Maritime Communications and Transport - MLVMCT Project).

211. *Mheshimiwa Spika*, katika mwaka wa fedha 2024/25, mradi huu umetengewa jumla ya **Shilingi bilioni 1.78** fedha za nje kutekeleza kazi zifuatazo:-

- i. kukamilisha ujenzi wa vituo 3 vya utafutaji na uokoaji (Nansio – Ukerewe, Musoma Mjini, Kanyala – Sengerema);
- ii. Ununuzi wa boti tatu (3) za utafutaji na uokoaji;
- iii. Kuwezesha utekelezaji wa kazi za mradi kupitia Kitengo cha Utekelezaji wa Mradi (PIU);
- iv. Kuwezesha gharama za uendeshaji wa Taasisi Tendaji (National Executing Agency - NEA) wakati wa Utekelezaji na Ufuatiliaji wa kazi za mradi;
- v. Kuwezesha Kaguzi za ndani, Kaguzi Maalum na Kaguzi za nje za mradi; na
- vi. Kuwezesha ujenzi wa vichanja vya wanawake kwa ajili ya kukaushia Samaki (Katete – Chato, Magarini - Muleba, Kibarastoo – Bunda na Bukima – Musoma).

Mradi wa Uboreshaji wa Bandari ya Dar es Salaam (DMGP)

212. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, mradi huu umetengewa jumla ya **Shilingi bilioni 51.10** fedha za nje kwa ajili ya uboreshaji na usimamizi wa Gati Na. 8 –11; upembuzi yakinifu wa ujenzi wa Gati Na. 12 -15; ufungaji wa Mfumo wa Umeme na uboreshwaji wa eneo la kuhudumia shehena katika Gati Na. 1 – 7; maboresho ya Gati la Malindi; na kufanya ukaguzi wa kitaalam wa mradi wa DMGP.

Mfuko wa Reli (Railway Infrastructure Fund)

213. **Mheshimiwa Spika**, kwa mwaka wa fedha 2024/25, Mfuko wa Reli (*Railway Infrastructure Fund*) unatarajia kutumia jumla ya **Shilingi bilioni 294.80** fedha za ndani kwa ajili ya kutekeleza kazi zifuatazo:-

- i. Kuendelea na ukarabati na matengenezo ya njia ya reli iliyopo ya Meter Gauge Railway (MGR);

- ii. Kuendelea na ununuzi na ukarabati wa vitendea kazi vitakavyotumika kutoa huduma katika njia ya reli ya MGR;
- iii. Kuendelea na uboreshaji wa mifumo ya ishara, mawasiliano na umeme katika njia ya reli ya MGR;
- iv. Kuendelea na uboreshaji wa mifumo ya TEHAMA;
- v. Kuendelea na uwekaji wa uzio na alama katika maeneo ya reli; na
- vi. Kufanya upembuzi yakinifu na usanifu wa awali kwa ajili ya ukarabati reli ya MGR kipande cha Kilosa – Kidatu (km 108).

Mradi wa Ujenzi wa Reli ya SGR

214. ***Mheshimiwa Spika***, Mradi wa Ujenzi wa Reli ya Kisasa (SGR) umetengewa jumla ya **Shilingi bilioni 1,511.00** fedha za ndani kwa ajili ya kutekeleza kazi zifuatazo:-

- i. Kukamilisha ujenzi wa reli ya SGR kwa kipande cha Dar es Salaam - Morogoro (Km 300);
- ii. Kukamilisha ujenzi wa reli ya SGR kwa kipande cha Morogoro - Makutupora (Km 422);
- iii. Kuendelea na ujenzi wa njia ya reli ya SGR kwa kipande cha Makutupora – Tabora (Km 368);
- iv. Kuendelea na ujenzi wa njia ya reli ya SGR kwa kipande cha Tabora - Isaka (Km 165);
- v. Kuendelea na ujenzi wa njia ya reli ya SGR kwa kipande cha Mwanza-Isaka (Km 341);
- vi. Kuendelea na ujenzi wa njia ya reli ya SGR kwa kipande cha Tabora - Kigoma (Km 506);
- vii. Kuanza ujenzi wa njia ya reli ya SGR kwa kipande cha Uvinza-Musongati (Km 156.6);

- viii. Kuendelea na ununuzi wa vitendea kazi (Vichwa vya treni, mabehewa, mitambo na mashine za matengenezo ya njia);
- ix. Kuendelea kuwezesha mafunzo ya wataalam wa usimamizi na uendeshaji wa reli ya SGR;
- x. Kugharamia uendeshaji wa awali wa reli ya SGR kutoka Dar es Salaam - Dodoma; na
- xi. Kuendelea kubuni na kutekeleza mikakati ya kuzalisha na kutafuta mizigo kwa ajili ya reli ya SGR.

Mradi wa Ukarabati wa Reli ya MGR - Tanzania Intermodal Rail Project – TIRP II

215. **Mheshimiwa Spika**, mradi huu umetengewa jumla ya **Shilingi bilioni 17.23** fedha za nje kwa ajili ya kutekeleza kazi zifuatazo:-

- i. Kuendelea na ukarabati wa njia ya reli ya MGR kipande cha Dar es Salaam-Tabora (Km 257.4);
- ii. Kuendelea na ukarabati wa njia ya reli ya MGR kipande cha Tabora – Isaka (Km 135);

- iii. Kufanya upembuzi yakinifu na usanifu wa awali kwa ajili ya ukarabati wa miundombinu ya reli ya Kilosa-Mikumi (Km 108) na Tanga – Arusha (Km 626);
- iv. Kufanya upembuzi yakinifu na usanifu wa awali kwa ajili ya ukarabati wa miundombinu ya reli ya Kilosa-Gulwe-Igandu; na
- v. Kuwezesha huduma za ushauri (Consultancy) na wataalam katika utekelezaji wa mradi.

Mradi wa Ujenzi wa Chuo cha Usafiri wa Anga

216. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, mradi huu umetengewa jumla ya **Shilingi bilioni 23.20** fedha za ndani kwa ajili ya ujenzi wa jengo la Utawala; ujenzi wa jengo moja (1) lenye sakafu (4) (madarasa) pamoja na ununuzi wa vifaa vya kufundishia; ujenzi wa jengo la hosteli; ujenzi wa ukumbi wa mikutano na mgahawa wa chakula; na kufanya utafiti ili kubaini fursa na changamoto katika usafiri wa anga nchini.

Mradi wa Ukarabati wa Reli ya TAZARA pamoja na Maeneo Mahsusi Kibiashara

217. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, mradi huu umetengewa jumla ya **Shilingi bilioni 13.69** fedha za ndani kwa ajili ya utekelezaji wa kazi zifuatazo:-

- i. Kukamilisha ununuzi wa Tamping Machine;
- ii. Kununua vipuri vya injini 15 za njia kuu;
- iii. Kununua vipuri na kukarabati injini moja (1) ya kupangia mabehewa (shunting engine);
- iv. Kukarabati mabehewa 100 ya mizigo na mabehewa 30 ya abiria; na
- v. Kununua mzani wa kupimia mabehewa ya mizigo katika Mpaka wa Tunduma na kujenga njia mbili (2) za reli katika Stesheni ya Tunduma.

Mradi wa Rada, Vifaa na Miundombinu ya Hali ya Hewa

218. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, mradi huu umetengewa jumla ya **Shilingi bilioni 15.00** fedha za ndani. Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na:-

- i. Kukamilisha malipo ya uundaji wa Rada zitakazofungwa Dodoma na Kilimanjaro pamoja na ujenzi wa miundombinu ya Rada hizo;
- ii. Ununuzi wa vifaa vya hali ya hewa pamoja na mitambo ya mawasiliano;
- iii. Kuendelea na ujenzi wa jengo la ofisi ya Kanda ya Mashariki pamoja na Kituo cha Tahadhari ya Matukio ya Tsunami;
- iv. Kuanza ujenzi wa Makao Makuu ya TMA Jijini Dodoma;
- v. Ujenzi wa kituo kimoja cha hali ya hewa kilimo;
- vi. Ukarabati wa vituo viwili (2) vya hali ya hewa;

- vii. Kukamilisha malipo pamoja na ufungaji wa vifaa vya uangazi katika Bahari ya Hindi vitakavyofungwa Zanzibar, Dar es Salaam na Bagamoyo; na
- viii. Kuboresha mifumo ya TEHAMA kwa ajili ya ukusanyaji wa mapato.

Mradi wa Ufufuaji wa Kampuni ya Ndege Tanzania (ATCL)

219. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, mradi huu umetengewa jumla ya **Shilingi bilioni 324.50** fedha za ndani kwa ajili ya kutekeleza kazi mbalimbali zikiwemo:-

- i. Kuwezesha malipo ya ununuzi wa ndege tatu (3) mpya ambazo ni: ndege moja (1) ya masafa ya kati, moja (1) ya masafa mafupi na moja (1) ya mizigo yenye uwezo wa kubeba tani 23;
- ii. Ununuzi wa injini moja (1) ya ziada kwa ajili ya ndege aina ya Boeing 737- 9 Max;

- iii. Kuwezesha malipo ya gharama za awali za uendeshaji wa ndege ndogo moja (1) aina ya Dash 8 Q400;
- iv. Ukarabati wa Karakana za JNIA na KIMAFa;
- v. Ujenzi wa karakana mpya ya ndege JNIA;
- vi. Ukarabati wa Ofisi za ATCL zilizoko Terminal I;
- vii. Ujenzi wa Jengo la Ofisi za ATCL Dodoma;
- viii. Kukamilisha ukarabati wa nyumba 38 zilizoko KIA;
- ix. Kufanya ukarabati wa nyumba za ATCL zilizoko Johannesburg na Lusaka;
- x. Kujenga jengo la kuhifadhi mizigo katika uwanja wa JNIA, KIA na Mbeya; na
- xi. Kujenga jengo la kuhifadhi vipuri, huduma za ndani ya ndege na mafunzo.

Mradi wa Ujenzi na Ukarabati wa Meli katika Maziwa Makuu

220. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, mradi huu umetengewa jumla ya **Shilingi bilioni 190.00** fedha za ndani. Fedha hizi ni kwa ajili ya kutekeleza miradi mbalimbali ambayo inajumuisha:-

- i. Kuendelea na ujenzi wa meli mpya ya mizigo yenye uwezo wa kubeba tani 3,500 katika Ziwa Tanganyika;
- ii. Kuanza ujenzi wa meli mpya ya abiria 600 na mizigo tani 400 katika Ziwa Tanganyika;
- iii. Kuendelea na ujenzi wa meli mpya ya mizigo yenye uwezo wa kubeba tani 3,000 katika Ziwa Victoria;
- iv. Kufanya upembuzi yakinifu kwa ajili ya ujenzi wa meli mpya ya mizigo katika Bahari ya Hindi; na
- v. Kuendelea na ujenzi wa kiwanda cha kujengea meli chenye uwezo wa kuhimili meli zenye uzito wa tani 5,000 katika Ziwa Tanganyika.

221. **Mheshimiwa Spika**, kuhusu ukarabati wa meli zilizopo katika Maziwa Makuu kupitia mradi huo, Serikali kupitia MSCL itakamilisha ukarabati wa meli ya MT. Sangara na kuendelea na ukarabati wa meli za MV. Liemba na MV. Mwongozo zilizopo katika Ziwa Tanganyika; ukarabati wa meli ya MT. Ukerewe na MT. Nyangumi zilizopo katika Ziwa Victoria. Aidha, Serikali kupitia MSCL itafanya ununuzi wa wahandisi washauri kwa ajili ya kusimamia miradi ya ujenzi na ukarabati wa meli; maboresho ya mifumo ya TEHAMA kwa ajili ya kuongeza ufanisi katika ukusanyaji wa mapato; kugharamia mahitaji ya awali ya uendeshaji kwa meli za MV. Mwanza na MT. Sangara (Start up cost); ununuzi wa boti za uokozi nne (4) katika Maziwa Makuu kutokana na matakwa ya kiusalama na miongozo ya kimataifa ya usafirishaji wa abiria na mizigo, ambayo inaelekeza watoa huduma kwa njia ya maji ikiwemo MSCL kuwa na boti hizo. Pia, MSCL itafanya Upembuzi Yakinifu wa miradi na kuwezesha kufanya utafiti wa maendeleo ya biashara; ununuzi wa mabehewa 44 ya kusafirishia mizigo na uboreshaji wa

miundombinu ya meli ikiwemo *floating Docks* na *Slipways* katika Bandari za Mwanza.

Mradi wa Ununuzi wa Mitambo ya Mawasiliano ya Ndege (VHF Navigation Aids)

222. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, mradi huu umetengewa jumla ya **Shilingi bilioni 2** fedha za ndani kwa ajili ya ununuzi na ufungaji wa mitambo ya uongozaji ndege (Doppler Very High Frequency Omnidirectional Radio Range (DVOR)/Distance Measuring Equipmet (DME).

Mradi wa Uboreshaji wa Miundombinu na Ununuzi wa Vifaa vya Kufundishia - Infrastructure Development and Training Equipment (NIT)

223. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, mradi huu umetengewa jumla ya **Shilingi bilioni 9.30** fedha za ndani kwa ajili ya kutekeleza kazi zifuatazo:-

- i. Kuendelea na ujenzi wa Jengo la Kituo cha Rasilimali Mafunzo (Maktaba) katika Kampasi ya Mabibo - Dar es Salaam;
- ii. Ujenzi wa Kituo Atamizi cha Mafunzo ya wataalam Mahiri wa Usafiri Majini Mkoani Lindi;
- iii. Ununuzi wa Ndege mbili (2) zenye injini moja (1) kwa ajili ya Mafunzo ya Urubani (Awamu ya Kwanza);
- iv. Ununuzi wa kifaa Maalum cha kufundishia wahudumu wa ndani ya ndege namna bora ya kufunga na kufungua mlango wa ndege (Door Trainer for Boeing B787-800); na
- v. Ununuzi wa mafuta ya ndege na vilainishi kwa ajili ya ndege za mafunzo na matengenezo ya ndege za mafunzo ya urubani.

Mradi wa East African Skills for Transformation and Regional Intergration Project (EASTRIP)

224. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, mradi huu umetengewa bajeti ya jumla ya **Shilingi bilioni 20.44** fedha za nje kwa ajili ya kuwezesha utekelezaji wa kazi zifuatazo:-

- i. Kuanza ujenzi wa miundombinu ya Kituo cha Umahiri katika Usafiri wa Anga na Operesheni za Usafirishaji katika kampasi ya KIA (karakana ya matengenezo ya ndege, nyumba ya wakufunzi na hosteli za wanafunzi wa urubani);
- ii. Kukamilisha ujenzi wa majengo matano (5) ya Kituo cha Umahiri katika Usafiri wa Anga na Operesheni za Usafirishaji katika Kampasi ya Mabibo - Dar es salaam;
- iii. Ununuzi wa samani kwa ajili ya majengo matano (5) katika Kampasi ya Mabibo-Dar es Salaam pamoja na Majengo matatu (3) yatakayojengwa katika Kampasi ya KIA;

- iv. Ununuzi wa vifaa vya kisasa vya mafunzo ya urubani na uhandisi wa matengenezo ya ndege, *multimedia* na TEHAMA kwa ajili ya maabara, madarasa na ofisi katika Kampasi za Mabibo – Dar es salaam na KIA - Kilimanjaro;
- v. Utoaji wa huduma (Outreach) kwa wadau wa Sekta ya Uchukuzi pamoja na taasisi zingine zisizonufaika na mradi moja kwa moja; na
- vi. Kuandaa na kuhuisha mitaala pamoja na miongozo ya kufundishia ili kukidhi mahitaji ya soko na miradi ya kimkakati ya Serikali katika sekta ya uchukuzi na usafirishaji.

Kazi nyingine zitakazotekelezwa kupitia Mapato ya Ndani ya Taasisi kwa mwaka 2024/25

225. ***Mheshimiwa Spika***, Taasisi zilizo chini ya Wizara pia zitatekeleza shughuli mbalimbali kwa kutumia mapato ya ndani ya Taasisi hizo katika kuboresha huduma za Sekta ya Uchukuzi.

Udhibiti wa Usafiri wa Anga

226. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, Serikali kupitia Mamlaka ya Usafiri wa Anga Tanzania (TCAA) imeweka lengo la kukusanya jumla ya **Shilingi bilioni 98.70** kutoka katika vyanzo vya mapato vya ndani vitokanavyo na huduma za udhibiti na uongozaji ndege katika anga la Tanzania. Fedha hizo zitatumika kutekeleza kazi kama ifuatavyo: -

- i. Kuendelea kuboresha huduma za uongozaji ndege kwa kuboresha mitambo ya uongozaji ndege katika viwanja na vituo vyenye mitambo hiyo;
- ii. Kuimarisha udhibiti wa sekta kwa kuendelea kufanya mapitio ya kanuni ili kuhakikisha anga letu linaendelea kuwa salama;
- iii. Kuboresha mifumo ya kielektroniki ili kuimarisha na kuleta ufanisi katika shughuli za udhibiti na ukusanyaji wa mapato; na

iv. Kufanya tafiti ili kubaini fursa za uwekezaji kwenye sekta ya usafiri wa Anga ili kuvutia mashirika ya kimataifa ya usafiri wa anga.

Udhibiti wa Usafiri Ardhini

227. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia Mamlaka ya Udhibiti Usafiri Ardhini (LATRA) katika mwaka wa fedha 2024/25 itakusanya jumla ya **Shilingi bilioni 43.89** kutoka katika vyanzo vyake vya ndani ili kudhibiti huduma za usafiri ardhini katika sekta ndogo za reli, barabara na waya. Fedha hizo zitatumika kutekeleza kazi zifuatazo:-

- i. Kuendelea kutoa na kusimamia masharti ya leseni kwa watoa huduma wanaodhibitiwa;
- ii. Kufanya ukaguzi wa miundombinu pamoja na mitambo ya reli ili kuhakiki usalama pamoja na ubora wake;
- iii. Kufanya ukaguzi wa mitambo ya reli kabla na baada ya kuingia nchini ili kuhakiki na kuthibitisha usalama na ubora wake kwa ajili ya matumizi;

- iv. Kufanya uchunguzi wa ajali kwa kushirikiana na wadau mbalimbali ili kubaini vyanzo vya ajali na kuchukua hatua madhubuti ili kuzuia ajali hizo kujirudia;
- v. Kufuatilia uzingatiaji wa utunzaji mazingira kwa vyombo vya usafiri vya kibiashara wakati vikiwa safarini pamoja na watumiaji wa huduma zinazodhibitiwa;
- vi. Kuendelea kufanya tafiti mbalimbali kwa lengo la kusaidia ukuaji wa sekta na kufanya maamuzi sahihi ya kiudhibiti;
- vii. Kukuza matumizi ya TEHAMA katika kusimamia huduma zinazodhibitiwa na huduma zitolewazo na Mamlaka ili kuongeza ufanisi, uwazi na urahisi wa upatikanaji wa huduma;
- viii. Kufuatilia upatikanaji wa huduma bora na salama kwa wananchi pamoja na kuimarisha ushindani wa utoaji huduma za usafiri wa ardhini;

- ix. Kutoa elimu kwa umma kuhusu huduma na masuala ya udhibiti wa usafiri ardhini;
- x. Kuwajengea uwezo watumishi ili waweze kukuza weledi na ujuzi wa kutekeleza majukumu ya Mamlaka kwa ufanisi na kwa kuwajali wateja;
- xi. Kuendelea kushirikisha wadau wa huduma za usafiri ardhini, hususan sekta binafsi kwa lengo la kuboresha mazingira ya uwekezaji na utoaji huduma kwa watumiaji;
- xii. Kuandaa kanuni za udhibiti usafiri kwa njia ya waya na kuweka mazingira ya kuvutia wawekezaji katika usafiri huo (Cable Cars Transport) hususan katika maeneo yenye vivutio vya utalii; na
- xiii. Kuendelea kushirikiana na Taasisi za kikanda na Kimataifa katika masuala ya usafiri ardhini.

Huduma za Usafiri kwa Njia ya Reli

228. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, Serikali kupitia Shirika la Reli Tanzania (TRC) inatarajia kukusanya **Shilingi bilioni 118.89** kutoka katika vyanzo vyake vya ndani kwa kusafirisha tani za mizigo 523,358, abiria 514,867 wa masafa marefu, abiria 2,315,551 wa masafa mafupi jijini Dar es Salaam kwa kutumia reli ya MGR na abiria 1,990,656 kwa kutumia reli ya SGR. Kazi nyingine zitakazotekelezwa ni kama ifuatavyo:-

- i. Kuendelea kukarabati na kuimarisha miundombinu ya reli, majengo ya karakana, stesheni na kambi za watumishi;
- ii. Kuhakikisha usalama wa huduma za usafiri wa treni kwa kufunga mifumo mbalimbali ikiwemo mfumo wa ufuatiliaji mizigo (cargo tracking system);
- iii. Kuhakikisha ulinzi wa mizigo ya wateja kuanzia sehemu ya kupakia hadi kituo cha mwisho;

- iv. Kuendelea kutoa huduma za usafiri kwa njia ya reli jijini Dar es Salaam kwa lengo la kupunguza msongamano; na
- v. Kujenga uwezo wa rasilimaliwatu kupitia mafunzo na ajira.

229. **Mheshimiwa Spika**, Serikali katika mwaka wa fedha 2024/25 itaanza kutekeleza mkakati wa kuhakikisha SGR inaanza kufanya kazi na kujiendesha kibiashara. Lengo la Serikali ni kutoendelea kutumia Ruzuku kuendesha reli ya SGR mara baada ya kukamilika. Ili kufikia azma hiyo, Serikali itachukua hatua mbalimbali zikiwemo: -

- i. Kufungamanisha Reli zote Tatu za MGR, TAZARA na SGR kupitia Kidatu *Transshipment* ambapo reli zote hizo zitawasiliana kwa kuweka Gantry Crane Storage Facilities pamoja na kuimarisha reli ya Morogoro, Kilosa hadi Kidatu kilometa 108. Uunganishaji huu utawezesha usafirishaji wa mizigo kutoka Kusini mwa Afrika mpaka mikoa yote ya Tanzania pamoja na nchi Jirani; na

- ii. Kufungamanisha Bandari Kavu za Kwala, Isaka, Bandari za Mwanza na Kigoma na hatimaye Bandari za Dar es Salaam na Tanga kwa kuunganishwa na MGR na SGR. Njia hii pamoja na manufaa mengine itaongeza wigo wa matumizi ya Reli kwa mizigo ya ndani pamoja na inayotoka na kuingia nchini.

230. **Mheshimiwa Spika**, tofauti na ilivyozoeleka nchi yetu imekuwa ikitegemea mizigo inayoletwa kutoka nje ya nchi. Ili kuhakikisha kuwa kunakuwa na upatikanaji wa mizigo ndani ya nchi, Serikali kupitia Wizara itatekeleza Mkakati wa kuchochea upatikanaji wa mizigo kwa kuhamasisha Shoroba za Kiuchumi kandokando na sehemu zinazofikika na huduma za miundombinu ya Usafirishaji (Transport and Logistics Economic Corridors). Aidha, Wizara kwa kushirikiana na wadau mbalimbali wakiwemo Taasisi ya Ushoroba wa Kati (Central Corridor Transit Transport Facilitation Agency - CCTTFA), Mfuko wa Chakula Duniani (WFP), na Watumiaji wakubwa wa Bandari za Tanzania

wa ndani na nje wamebaini Shoroba kubwa tatu (3) ambazo zitaweza kuchochea upatikanaji wa mizigo ndani ya nchi.

231. **Mheshimiwa Spika**, Shoroba zilizobainishwa kuwezesha upatikanaji ni Ushoroba wa Baridi (Cold Chain) ambao utahamasisha mizigo ya nyama, samaki, matunda, mboga na maua; Ushoroba wa Njano (Yellow Chain) kwa ajili ya mizigo ya madini; na Ushoroba wa Kichele (General Cargo Chain) ambao utahusisha mizigo mingine, hususan mizigo mikubwa (bulk cargo) pamoja na mizigo ya Viwandani na Kilimo ikiwemo pembejeo. Utekelezaji wa Mkakati huu utawezesha kupatikana kwa mizigo mingi ndani ya nchi na kuwezesha TRC kuingia makubaliano na makampuni makubwa na wateja wa muda mrefu. Aidha, hatua hii itawezesha TRC pia kuendelea kuratibu usafirishaji kwa kutumia wabia wa sekta binafsi kupitia utaratibu wa *Open Access*.

232. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, Serikali kupitia TAZARA inatarajia kukusanya jumla ya **Shilingi bilioni 111.11** kutoka katika vyanzo vya mapato ya ndani. Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na: -

- i. Kusafirisha tani 350,000 za mizigo;
- ii. Kusafirisha abiria 500,000 kwa upande wa safari ndefu na abiria 300,000 kwa treni ya Udzungwa inayosafiri kati ya Kidatu na Makambako (km 365) na abiria 2,600,000 wa treni ya Dar es Salaam (*commuter train*);
- iii. Kufanya matengenezo kinga ya injini 12, mabehewa 783 ya mizigo na 54 ya abiria;
- iv. Kuendelea kukarabati na kuimarisha miundombinu ya reli hususan maeneo yaliyowekewa ukomo wa mwendokasi ili kuleta ufanisi katika utendaji; na

- v. Kuanza kutumia mfumo wa kielektroniki wa tiketi mtandao ili kuleta ufanisi katika ukusanyaji wa mapato yanayotokana na nauli za abiria na mizigo.

Udhibiti wa Usafiri Majini

233. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, Serikali kupitia Shirika la Uwakala wa Meli (TASAC) imeweka lengo la kukusanya jumla ya **Shilingi bilioni 82.85** kutoka katika vyanzo vya mapato vya ndani. Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na: -

- i. Kutoa leseni kwa watoa huduma zinazodhibitiwa na kusimamia masharti ya leseni;
- ii. Kudhibiti nauli na tozo mbalimbali za usafiri majini kwa kuzingatia Sheria na Kanuni ili kuhakikisha kuwa tozo hizo zinaendana na gharama za uzalishaji na pia zinaleta ushindani katika soko;
- iii. Kufanya ukaguzi wa meli za nje zinazokuja katika bandari za Tanzania Bara na meli zilizosajiliwa nchini ili kuhakikisha vyombo hivyo vinazingatia

viwango vya ubora, usalama na utunzaji wa mazingira;

- iv. Kuongeza vifaa na kuratibu kazi za utafutaji na uokoaji sambamba na mazoezi ya utafutaji na uokoaji majini;
- v. Kuimarisha mifumo ya utoaji wa Vyeti vya Mabaharia;
- vi. Kuweka mifumo thabiti ya kukabiliana na uchafuzi wa mazingira majini utokanao na meli;
- vii. Kuimarisha uratibu wa shughuli za kukabiliana na matukio ya meli kuvujisha mafuta baharini;
- viii. Kutoa elimu na uelewa wa masuala yanayohusu usalama, ulinzi na udhibiti wa uchafuzi wa mazingira utokanao na meli;
- ix. Kuendelea kutoa huduma za uwakala wa forodha zinazojumuisha ugomboaji na uondoshaji wa bidhaa mahsusi, ambazo ni silaha na vilipuzi, makinikia, wanyama hai kwa mujibu wa Sheria ya Usimamizi

wa Wanyamapori, nyara za Serikali na kemikali zinazotumiwa na kampuni za madini;

- x. Kuendelea kuimarisha mifumo ya mapato na matumizi kwa kukuza matumizi ya TEHAMA katika kudhibiti huduma za usafiri na biashara ya usafirishaji majini;
- xi. Kuendelea kuandaa kanuni na nyenzo za utendaji zitoazo mwongozo kuhusu udhibiti huduma za usafiri majini, usalama na ulinzi kwa vyombo vya usafiri majini na uchafuzi baharini kutoka katika meli;
- xii. Kuendelea kusimamia utekelezaji wa Mikataba ya Kimataifa kuhusu Usafirishaji majini inayoratibiwa na Shirika la Bahari Duniani (International Maritime Organization);
- xiii. Kuendelea kuwajengea uwezo watumishi katika nyanja mbalimbali ikiwa ni pamoja na shughuli za udhibiti ili kuendelea kukidhi haja na kukabiliana na changamoto za kupanuka kwa maeneo ya udhibiti na mabadiliko ya teknolojia; na

- xiv. Kuendelelea kutoa huduma na elimu kwa Watumishi kuhusiana na masuala mtambuka kama vile UKIMWI na rushwa na elimu kwa umma kuhusu sekta zinazodhibitiwa na Shirika kwa kupitia njia mbalimbali kama vile redio, runinga, magazeti, vipeperushi, mikutano ya wadau, maonesho na mitandao ya kijamii.

Huduma za Bandari

234. **Mheshimiwa Spika**, Katika mwaka wa fedha 2024/25, Serikali kupitia Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (TPA) itakusanya jumla ya **Shilingi bilioni 1,837.78** kutoka katika vyanzo vya ndani vya mapato vitokanavyo na huduma za kibandari. TPA itatekeleza kazi mbalimbali zikiwemo:-

- i. Kuhudumia jumla ya meli 5,909 zenye ukubwa (Gross Registered Tonnage – GRT) wa milioni 45.507. Kati ya hizo, meli 1,268 ni za Kimataifa (Deep Sea) zenye ukubwa wa (GRT) milioni 40.713, meli 1,175 ni za mwambao (coastal) zenye ukubwa wa (GRT) milioni 2.479 na meli

3,466 zenye ukubwa wa (GRT) milioni 2.315 zitahudumiwa katika Bandari za Maziwa Makuu; na

- ii. Kuhudumia Shehena ya tani milioni 29.321 ikijumuisha tani za shehena ya makasha (TEUs) 1,262,416 zitakazohudumiwa bandari za Dar es Salaam, Tanga na Mtwara.

235. **Mheshimiwa Spika**, miradi itakayotekelezwa na Serikali kwa kutumia fedha zitokanazo na vyanzo vya mapato ya TPA kwa mwaka wa fedha 2024/25 inajumuisha bandari zilizopo katika Bahari ya Hindi, Maziwa Makuu na Bandari Kavu.

236. **Mheshimiwa Spika**, mradi wa uboreshaji wa Bandari ya Dar es Salaam. Lengo la mradi huu ni kuwezesha Bandari ya Dar es Salaam kuhudumia meli kubwa (Post Panamax 1) zenye shehena kubwa na hivyo kuwezesha meli za makasha za kizazi cha tatu kuhudumiwa kwa urahisi. Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na:-

- i. Kuendelea na ujenzi wa matenki 15 ya kupokelea mafuta (Single Receiving Terminal – SRT);
- ii. Kuanza ujenzi wa gati nyongeza la mita 500 kutoka gati la kushushia magari (RORO) kuelekea Chuo cha Bahari Dar es Salaam (DMI);
- iii. Kuendelea na ujenzi wa kituo cha kisasa cha kuhudumia shehena itakayochukuliwa na reli ya TAZARA, MGR na SGR ndani ya Bandari;
- iv. Ujenzi wa eneo la kuhudumia na kuhifadhia shehena eneo la Kurasini;
- v. Kufanya upembuzi yakinifu katika Bandari ya Dar es Salaam kwa lengo la kupata maeneo ya ziada ya kuhudumia shehena; na
- vi. Serikali itaendelea na upembuzi yakinifu kwa ajili ya utekelezaji wa mradi wa ujenzi wa Bandari ya Mbegani – Bagamoyo na kuanza maandalizi ya kujenga miundombinu wezeshi (barabara, reli na umeme).

237. **Mheshimiwa Spika**, mradi wa kuboresha Bandari ya Tanga. Lengo la mradi huu ni kuwezesha Bandari ya Tanga kuhudumia meli kubwa za mzigo wa mafuta. Kupitia mradi huu, Serikali itaendelea na shughuli mbalimbali zikiwemo:-

- i. Ujenzi wa gati na miundombinu ya kupokelea na kusafirisha mafuta katika eneo la Raskazone – Tanga; na
- ii. Ujenzi wa gati la kuhudumia makasha na abiria na kupanua lango la kuingilia meli.

238. **Mheshimiwa Spika**, mradi wa uboreshaji wa Bandari ya Mtwara. Lengo la mradi huu ni kuwezesha Bandari ya Mtwara kuhudumia meli mbalimbali zikiwemo za mzigo mchafu (dirty cargo). Serikali kupitia mradi huu, itaendelea na shughuli za ujenzi wa bandari kwa ajili ya kuhudumia shehena ya mzigo mchafu ambao unaweza kuchafua mazingira. Mizigo hiyo ni pamoja na makaa ya mawe na saruji katika eneo la Kisiwa Mgao. Aidha, TPA itaendelea na ukarabati wa maeneo ya kuhudumia shehena na miundombinu ya barabara zinazolingia bandarini.

239. **Mheshimiwa Spika**, ukamilishaji ujenzi wa Bandari Kavu ya Kwala, Serikali itaendelea kukamilisha ujenzi wa yadi na sakafu ngumu (pavement) yenye ukubwa wa hekta tano (5); na kuanza awamu ya pili ya uboreshaji na uendelezaji wa eneo la kuhudumia shehena, majengo ya ofisi, karakana na maghala ya kuhifadhia shehena katika eneo la Kwala.

240. **Mheshimiwa Spika**, kuhusu Bandari za Maziwa Makuu, Serikali itaendelea na uboreshaji wa bandari zilizopo katika Ziwa Victoria ambapo kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na kuendelea na ujenzi wa Bandari za Bukoba, Kemondo Bay, Mwanza North na Mwanza South ili kuwezesha meli ya kisasa inayojengwa na Serikali kutia nanga na kutoa huduma. Aidha, kwa upande wa bandari zilizopo katika Ziwa Tanganyika kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na uboreshaji wa Bandari ya Kigoma kwa kujenga barabara za kiungo, *Cargo Shed*, ujenzi wa jengo la abiria (*Passenger Wharf and Lounge*). Kwa Bandari ya Ujiji, ujenzi wa barabara ya kiungo (access road) inatarajiwa kujengwa.

241. **Mheshimiwa Spika**, Serikali itaendelea kuboresha bandari za Ndumbi na Mbambabay katika Ziwa Nyasa ambapo kazi zitakazotekelezwa ni kuendelea na uboreshaji wa Bandari ya Ndumbi kwa kujenga barabara unganishi; na kuendelea na uboreshaji wa Bandari ya Mbambabay ili kuwezesha kuhudumia meli na shehena za kwenda nchi jirani zikiwemo za Malawi na Zambia.

242. **Mheshimiwa Spika**, ili kuendelea kuboresha huduma za bandari nchini, Serikali itaendelea na uboreshaji na ununuzi wa mitambo na vifaa mbalimbali vitakavyotumika katika bandari nchini kwa ajili ya kuwezesha kuongoza meli na kuhudumia shehena bandarini.

243. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia Wizara inatambua umuhimu mkubwa wa huduma za bandari katika Uchumi wa nchi yetu. Hii ni pamoja na ukweli kwamba bandari inachangia asilimia 98 ya huduma ya usafiri kwa biashara ya nje na asilimia zaidi ya 40 katika mapato ya kodi. Aidha, ni ukweli kwamba uimarishaji wa huduma za bandari

kwa kuongeza miundombinu kama gati na vifaa vya kisasa ndiyo njia sahihi na ya haraka katika kuongeza mchango wa uchumi. Katika kuhakikisha kuwa bandari nchini zinaendelea kuchangia ipasavyo, Serikali imepanga kuongeza zaidi uwezo wa bandari zetu, hususan bandari ya Dar es Salaam. Hatua zitakazochukuliwa ni pamoja na kuongeza idadi ya magati na vifaa vya kisasa ili kuwezesha upakuaji wa meli katika saa 24 badala ya siku Tano (5). Ili kutimiza lengo hilo, Serikali itatekeleza mikakati mbalimbali ikiwemo: -

- i. Kuimarisha huduma za bandari kavu ili ziweze kutoa huduma zote za kibandari zikiwemo huduma za upokeaji na ukamilishaji nyaraka za utumaji na upokeaji mizigo, nyaraka za kodi na kukidhi matakwa ya usafirishaji mizigo ndani na nje ya nchi. Hii ni pamoja na kuongeza bandari kavu kwenye maeneo ya kimkakati na kuunganisha maeneo mengine ya kibiashara;

- ii. Kuanzisha na kuimarisha maeneo ya kiunganishi ya bandari na Reli kwa ajili ya kuongeza nafasi ndani ya bandari (Evacuation Points) ambazo zitakuwa na miundombinu ya Reli zinazosogeza mizigo ikiwemo bandari Kavu ya Kwala; na
- iii. Uhamasishaji wa uwekezaji wa sekta binafsi kutoka ndani na nje ya nchi katika miundombinu na uendeshaji wa bandari Kavu nchini.

Huduma za Usafiri Baharini

244. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2024/25, Serikali kupitia Kampuni inayomilikiwa kwa Ubia kati ya Tanzania na China (SINOTASHIP), imeweka lengo la kukusanya jumla ya **Shilingi bilioni 19.70** kutokana na vyanzo vya mapato vya ndani ikiwa ni pamoja na huduma ya usafirishaji wa mizigo katika masafa marefu kwa njia ya bahari na huduma ya uwakala wa meli. Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na:-

- i. Kuendelea kutoa huduma ya usafirishaji wa mizigo;

- ii. Kuendelea kushawishi makampuni ya meli ili kuongeza idadi ya meli na mizigo itakayoingia katika bandari nchini. Jitihada hizo zitawezesha kuongezeka kwa idadi ya makasha kutoka makasha 73,500 mwaka 2023 hadi kufikia makasha 80,000 mwaka 2024; na
- iii. Kushirikiana na Taasisi za fedha nje na ndani ya nchi ili kufanikisha kupata fedha kwa ajili ya kununua meli ya kubeba mizigo (general cargo vessel) itakayofanya safari kati ya China na Tanzania.

Huduma za Usafiri katika Maziwa Makuu

245. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, Serikali kupitia Kampuni ya Huduma za Meli (MSCL) itakusanya jumla ya **Shilingi bilioni 17.65** kutoka katika vyanzo vya mapato ya ndani kwa kusafirisha abiria na mizigo katika Maziwa Makuu. Kazi zitakazotekelezwa kwa kutumia mapato ya ndani ni pamoja na:-

- i. Kuendelea kusafirisha abiria na mizigo katika Maziwa Makuu ya Victoria, Tanganyika na Nyasa;
- ii. Uboreshaji miundombinu ya meli ikiwemo chelezo (Shipyard, floating Docks na Slipways) katika bandari za Mwanza na Kigoma;
- iii. Kuwezesha upatikanaji wa ardhi kwa ajili ya ofisi za makao makuu na matawi;
- iv. Kuwezesha shughuli za kiutawala na uendeshaji wa ofisi ya makao makuu ya Kampuni na matawi yake ya Mwanza, Kigoma na Kyela;
- v. Kuendeleza watumishi kwa kuwajengea uwezo wa umahiri na ujuzi kazini; na
- vi. Ununuzi wa vitendea kazi vya ofisi na matengenezo ya magari na mitambo inayowesha utekelezaji wa majukumu ya Kampuni.

Huduma za Viwanja vya Ndege

246. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, Serikali kupitia Mamlaka ya Viwanja vya Ndege (TAA) imeweka lengo la kukusanya mapato ya jumla ya **Shilingi bilioni 161.18** kutoka katika vyanzo vya mapato vya ndani vya TAA. Kazi zitakazotekelezwa katika mwaka wa fedha 2024/25 ni pamoja na: -

- i. Kuendelea kuhudumia viwanja vya ndege vya Serikali nchini kwa kufanya matengenezo ya miundombinu na kusimamia shughuli za uendeshaji;
- ii. Ununuzi wa mashine za kisasa za ukaguzi wa abiria na mizigo katika kiwanja cha ndege cha Kimataifa cha Julius Nyerere na Songwe;
- iii. Uboreshaji wa Jengo la Mizigo katika Kiwanja cha Ndege cha Mwanza;
- iv. Kufunga Mifumo ya kuhudumia Abiria katika Viwanja vya Ndege vya Mwanza, Bukoba, Arusha, Songwe na Dodoma;

- v. Kuratibu upimaji na upatikanaji wa Hati Miliki katika Viwanja vya Ndege mbalimbali ikiwemo Mwanza, Kigoma, Tabora, Mafia, Manyoni, Kongwa na Kondoa; na
- vi. Kuendelea kutoa mafunzo kwa watumishi ili kuwaongezea ujuzi na weledi katika utendaji wao wa kazi katika Viwanja vya Ndege.

247. **Mheshimiwa Spika**, mkakati wa Serikali katika kuendeleza viwanja vya ndege nchini utakuwa ni kuimarisha viwanja vya ndege kwa ajili ya kutoa huduma katika maeneo mbalimbali kwa ufanisi zaidi. Huduma zitakazoendelea kuboreshwa ni pamoja na: Usafirishaji Abiria (Passenger Services); usafirishaji wa mizigo (Freight Services); na kuvutia uwekezaji mwingine (Non-Aeronautical Business Development) katika viwanja husika. Kimsingi, viwanja vingi vimekuwa na mchango mdogo na hivyo mikakati hii inalenga kuongeza ufanisi pamoja na viwanja hivyo kutumika kuchochea uchumi. Ili kufikia lengo hilo, Serikali ina mkakati wa kuongeza matumizi ya viwanja vyote (Airports Installed Capacity

Utilization), hususan kuhakikisha kuwa viwanja vyote vinatumika angalau si chini ya asilimia 80 ya uwezo wake na kwa shughuli nyingine angalau kwa asilimia 40 ya mapato ya viwanja vya ndege (Non-Aeronautical Revenue) yanayotokana na shughuli nyingine zitakazowekezwa katika viwanja vya ndege husika. Ili kuwezesha utekelezaji huu, hatua zifuatazo zitatekezwa:

- i. Kuhakikisha umiliki wa viwanja vya ndege unaimarishwa ikiwemo upatikanaji wa hati, kuondoa wavamizi katika viwanja na kuvutia uwekezaji mahiri wa kibiashara;
- ii. Kuimarisha miundombinu ya viwanja, hususan majengo ya abiria na mizigo na kuhamasisha mizigo maalum kama uwekezaji wa kilimo cha maua katika maeneo yaliyotengwa kando ya viwanja na uvutiaji wasafiri katika makundi kama utalii na uunganishaji wa ndege;
- iii. Kuhamasisha ushiriki wa sekta binafsi katika uwekezaji wa huduma mbalimbali pamoja na uendeshaji katika viwanja vya ndege nchini; na

- iv. Kuhamasisha na kuimarisha matangazo ya kuvutia wateja na watumiaji wapya wa viwanja vya ndege ikiwemo ndege za masafa marefu na ya kati ili kuongeza matumizi ya viwanja vyetu katika kuhudumia wateja wa ndani na nchi zinazotuzunguka.

Huduma katika Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Kilimanjaro – KIA

248. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, Serikali kupitia TAA itaendelea kukisimamia Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Kilimanjaro ambapo kupitia Kiwanja hicho jumla ya **Shilingi bilioni 40.46** zitakusanywa kutokana na huduma mbalimbali zitolewazo katika kiwanja hicho. Kazi zitakazotekelezwa na TAA kupitia Kiwanja hicho ni pamoja na:-

- i. Kuendelea kuboresha huduma za abiria katika kiwanja cha KIA;
- ii. Ujenzi wa uzio wa kiwanja kwa awamu ya pili na ujenzi wa karakana ya masuala ya ufundi;

- iii. Ujenzi wa njia ya umeme ya msongo wa 33kv kutoka KIA Lodge kuelekea katika eneo la kituo cha umeme Namba 6 (PC6);
- iv. Usanifu na kufanya matengenezo ya mfumo wa usimamizi wa shughuli za kutua na maegesho ya ndege, mizigo pamoja na mafuta ya ndege;
- v. Ununuzi wa mashine ya x-ray (Small tunnel) *with Metal detectors, STP and OTP* pamoja na mashine ya X-ray (Large tunnel) *with Metal detectors, STP and OTP*;
- vi. Ufungaji wa mfumo wa kamera za ulinzi awamu ya pili utakaopitia maeneo ya Tower, Cargo, Gate 6 & Parking bay kuelekea KIMAFa; na
- vii. Kuendelea kushirikisha Sekta Binafsi katika uwekezaji katika kilimo cha maua na mbogamboga katika eneo lililotengwa katika eneo la kiwanja.

Huduma za Usafiri wa Anga

249. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, Serikali kupitia ATCL imeweka lengo la kukusanya jumla ya mapato ya **Shilingi bilioni 717.97** kutoka katika vyanzo vya mapato ya ndani. Mapato hayo yanatokana na huduma za kusafirisha abiria na mizigo ndani na nje ya nchi kwa kutumia ndege zilionunuliwa. Kazi zitakazotekelezwa katika mwaka wa fedha 2024/25 ni pamoja na:-

- i. Kufanya safari katika vituo 27 ndani na nje ya Tanzania, vikijumuisha vituo 14 vya ndani ya nchi, ambavyo ni Arusha, Bukoba, Dar es Salaam, Dodoma, Geita, Kigoma, Kilimanjaro, Mbeya, Mwanza, Mpanda, Pemba, Songea, Tabora na Zanzibar; vituo 9 vya kikanda vikiwemo Bujumbura, Entebbe, Hahaya, Harare, Johannesburg, Lubumbashi, Lusaka, Nairobi na Ndola; na vituo vinne (4) vya kimataifa ambavyo ni Dubai, Guangzhou, London, na Mumbai;

- ii. Kusafirisha mizigo kwa ratiba maalum kwa kutumia ndege ya mizigo aina ya Boeing 767-300F katika vituo vya Dubai (Umoja wa Nchi za Falme za Kiarabu), Guangzhou (China), Mumbai (India), na Nairobi (Kenya). Pia, ATCL itaendelea kusafirisha mizigo kwa safari zisizo na ratiba maalum kwa kuzingatia mahitaji ya soko;
- iii. Kutoa mafunzo kwa marubani na wahandisi wa ndege pamoja na kuajiri na kuwapandisha madaraja marubani ambao wako kwenye hatua mbalimbali za mafunzo maalum (type rating and initial training) kwa aina mbalimbali za ndege;
- iv. Kufanya matengenezo ya ndege kwa ratiba maalum pamoja na matengenezo mengine yatakayohitajika; na
- v. Kutangaza shughuli za ATCL na kugharamia mifumo ya mauzo na uendeshaji pamoja na michango mbalimbali ya kisheria.

Huduma za Hali ya Hewa

250. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, Serikali kupitia Mamlaka ya Hali ya Hewa Tanzania (TMA) imeweka lengo la kukusanya jumla ya **Shilingi bilioni 15.98** kutoka katika vyanzo vya mapato ya ndani ikiwa ni pamoja na mapato yatokanayo na tozo za huduma za hali ya hewa, hususan zitumiwazo katika usafiri wa anga na majini. Kazi zitakazotekelezwa katika mwaka wa fedha 2024/25 ni kama ifuatavyo:-

- i. Kuboresha huduma za hali ya hewa kwa sekta mbalimbali zikiwemo: sekta za nishati, madini, rasilimali maji, usafiri, kilimo, utalii na ujenzi;
- ii. Kuendelea kuimarisha udhibiti na usimamizi wa ubora wa huduma za hali ya hewa zinazotolewa kwa sekta ya usafiri wa anga na shughuli zinazofanyika majini kulingana na vigezo vilivyopo;
- iii. Kufanya tafiti za hali ya hewa na mabadiliko ya tabianchi;

- iv. Kuelimisha umma juu ya umuhimu wa kutumia huduma zinazotolewa na TMA;
- v. Kudhibiti na kuratibu huduma za hali ya hewa zinazotolewa nchini kwa kuhakikisha taratibu na matakwa ya kisheria yanafuatwa katika utoaji wa huduma hizo;
- vi. Kuendesha na kuimarisha mtandao wa vituo vya hali ya hewa hapa nchini kwa lengo la kuongeza upatikanaji wa takwimu za hali ya hewa; na
- vii. Kuboresha matumizi ya TEHAMA kwa lengo la kuongeza ufanisi katika utoaji wa huduma na uendeshaji wa shughuli za hali ya hewa hapa nchini.

C. 1: VYUO VYA MAFUNZO VYA KISEKTA

251. ***Mheshimiwa Spika***, ili kuwa na rasilimali yenye ujuzi wa kutosha na kupunguza gharama za kusomesha wataalam nje ya nchi, Serikali kupitia Wizara itaendelea kutekeleza maelekezo ya Ilani ya Chama cha

Mapinduzi ya mwaka 2020 kama ilivyobainishwa katika Ibara ya 59(i) kwa kuboresha na kuvijengea uwezo vyuo vya mafunzo vya kisekta. Vyuo hivyo vya kisekta vinajumuisha Chuo cha Taifa cha Usafirishaji, Chuo cha Bahari cha Dar es Salaam, Chuo cha Usafiri wa Anga, Chuo cha Bandari, Chuo cha Hali ya Hewa na Chuo cha Reli.

Chuo cha Taifa cha Usafirishaji (NIT)

252. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, Serikali kupitia Chuo cha NIT imeweka lengo la kukusanya jumla ya **Shilingi bilioni 27.50** kutoka katika vyanzo vya mapato ya ndani yatokanayo na utoaji wa mafunzo, utafiti na ushauri wa kitaalam. Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na: -

- i. Kuongeza udahili wa wanafunzi wa kozi ndefu kutoka wanafunzi 16,131 hadi wanafunzi 18,320;
- ii. Kuendelea kuwajengea uwezo watumishi kupitia ziara za kitaaluma, mafunzo ya muda mrefu na mfupi, mafunzo ya vitendo na kubadilishana wakufunzi na vyuo vya nje ya nchi;

- iii. Ujenzi wa Jengo la kuweka vifaa Maalum kikiwemo kifaa cha kufundishia wahudumu wa ndani ya ndege (*Full Motion Mock-up*) na ukarabati wa barabara za ndani katika Kampasi ya Mabibo-Dar es Salaam;
- iv. Ununuzi wa samani, *Generator*, vifaa vya TEHAMA na vya kuzimia moto kwa ajili ya majengo mapya ya Chuo; na
- v. Kuendelea kutekeleza majukumu ya Kituo cha Kikanda cha Umahiri cha Mafunzo ya Usalama Barabarani kwa fedha za Serikali na Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB).

Chuo cha Bahari Dar es Salaam (DMI)

253. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, Chuo cha Bahari Dar es Salaam kitakusanya **Shilingi bilioni 16.35** kutoka katika vyanzo vyake vya mapato ya ndani. Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na:-

- i. Kuanza taratibu za ujenzi wa Kampasi za Chuo katika wilaya ya Kigamboni (Kimbiji) na Lindi (Kikwetu);

- ii. Kuongeza vifaa vya kufundishia vikiwemo vifaa vya mafunzo ya uongozaji meli (navigation equipment);
- iii. Kuanzisha maabara ya mekatroniki (Mechatronic laboratory);
- iv. Kuboresha tafiti na utoaji machapisho hususan katika maeneo yanayolenga ukuaji wa uchumi wa buluu;
- v. Kujenga mifumo ya TEHAMA (DMI help desk and Inventory Management system) na kuongeza upatikanaji wa vifaa vya TEHAMA; na
- vi. Kutafuta rasilimali fedha kwa ajili ya utekelezaji wa miradi mbalimbali ya maendeleo.

254. **Mheshimiwa Spika**, Wizara ya Uchukuzi kupitia Chuo cha Bahari Dar es Salaam itakuwa mwenyeji wa Kongamano kubwa la Kimataifa la Uchumi wa Buluu litakalofanyika mwezi Julai, 2024. Kongamano hili litajadili mchango wa sekta za uchumi wa buluu ikiwemo Sekta ya Uchukuzi katika ukuaji wa uchumi wa nchi na

kuchochea uwekezaji. Kongamano litahusisha zaidi ya washiriki 300 kutoka nchi mbalimbali ambayo ni fursa kwa nchi kujitangaza.

Chuo cha Usafiri wa Anga

255. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TCAA katika mwaka wa fedha 2024/25 itaendelea kutoa mafunzo katika kozi mbalimbali zinazohusiana na masuala ya usafiri wa anga kupitia Chuo cha Usafiri wa Anga (CATC). Chuo hiki kinatarajia kudahili wanafunzi 2,500 na kuandaa kozi mpya nne (4).

Chuo cha Bandari

256. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TPA katika mwaka wa fedha 2024/25 itaendelea kutoa mafunzo katika kozi mbalimbali zinazohusiana na kuhudumia mizigo katika bandari nchini kupitia Chuo cha Bandari. Aidha, Chuo hiki kinatarajia kudahili wanafunzi 1,175.

Chuo cha Reli

257. **Mheshimiwa Spika**, Serikali kupitia TRC katika mwaka wa fedha 2024/25 itaendelea kutoa mafunzo ya reli katika kampasi zote za Tabora na Morogoro. Aidha, Chuo kinatarajia kudahili wanafunzi 796 kwa mwaka 2024/25.

Chuo cha Hali ya Hewa

258. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, Serikali kupitia Mamlaka ya Hali ya Hewa Tanzania (TMA) itaendelea kutoa mafunzo ya hali ya hewa katika ngazi ya awali na Diploma kupitia Chuo cha Taifa cha Hali ya Hewa kilichopo Kigoma ikiwemo udahili wa wanafunzi kutoka nje ya nchi. Aidha, Chuo kitakamilisha ununuzi wa eneo lenye ukubwa wa ekari 38 lililopo Nyamoli, Kigoma kwa ajili ya upanuzi wa shughuli za Chuo; ununuzi wa vifaa vya kisasa vya kufundishia pamoja na usanifu wa mabweni na jengo la utawala.

C. 2: MASUALA MTAMBUKA

259. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, Wizara na Taasisi zake itaendelea kutekeleza Mkakati wa Kuzuia na Kupambana na Rushwa wa Miaka Mitano (5) kuanzia 2021/22 hadi 2025/26. Mikakati hiyo ni pamoja na kuendelea kutoa mafunzo yanayohusu maadili na kuzuia vitendo vya rushwa kupitia semina na vikao mbalimbali vya wafanyakazi. Hivyo, natoa rai kwa Watumishi na Wananchi kwa ujumla kuendelea kutoa taarifa katika vyombo husika pale wanapohisi vitendo vya rushwa.

260. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, Wizara itaendelea kutoa elimu kwa Watumishi ili kujikinga na maambukizi mapya ya VVU ikiwemo kuhimiza upimaji wa hiari wa VVU na magonjwa mengine yasiyoambukiza; na ushiriki wa watumishi kwenye mazoezi ya viungo kupitia bonanza na SHIMIWI kama njia mojawapo ya kuimarisha afya na uhusiano baina ya watumishi katika mahala pa kazi.

261. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, Wizara itaendelea kuwajengea uwezo Watumishi wake kwa kuwapatia mafunzo ya muda mrefu na mfupi kwa lengo la kuwaongezea ujuzi na weledi katika kutekeleza majukumu yao ya kila siku. Vilevile, Wizara itaendelea kuwajengea uwezo katika kutumia Mfumo wa Usimamizi wa Utendaji kazi katika Utumishi wa Umma na Taasisi (PEPMIS na PIPMIS). Lengo la mfumo huu ni kuhakikisha kuwa kila mtumishi anawajibika kutekeleza majukumu yake ya kila siku na kufanya tathmini ya utendaji kazi ili kuimarisha uwajibikaji na kufikia malengo ya Taifa kwa ujumla.

C. 3: MASUALA MENGINE YATAYOTEKELEZWA NA WIZARA KWA MWAKA 2024/25

Maboresho ya Sera, Sheria na Kanuni za Kisekta

262. **Mheshimiwa Spika**, ili kuendelea kuboresha utendaji katika utoaji wa huduma za uchukuzi, Wizara itaendelea kuandaa na

kufanya mapitio ya miongozi yake zikiwemo Sera, Sheria na Kanuni mbalimbali. Pamoja na hatua nyingine, Wizara itaendelea kuhuisha Sera ya Taifa ya Uchukuzi ya mwaka 2003. Vilevile, Wizara itaendelea kufanya mapitio ya sheria na kanuni mbalimbali ili kuendana na mahitaji ya sasa.

Ufuatiliaji na Tathmini

263. **Mheshimiwa Spika**, Wizara ya Uchukuzi ni miongoni mwa Wizara ndani ya Serikali zinazotekeleza miradi ya kielelezo na kimkakati. Katika mwaka wa fedha 2024/25, Wizara itaendelea kuimarisha ufuatiliaji na tathmini kwa ajili ya kuhakikisha kuwa miradi hiyo inatekelezwa ipasavyo na kwa wakati. Pamoja na miradi hiyo, Wizara itafuatilia kwa ukaribu utendaji wa Taasisi zilizo chini yake ili ziwe na ufanisi katika kutoa huduma stahiki kwa Watanzania.

Kuongeza Upatikanaji wa Fedha za Kigeni

264. **Mheshimiwa Spika**, katika utekelezaji wa bajeti ya mwaka 2024/25, Wizara ya Uchukuzi na Taasisi zake itaendelea kutekeleza mikakati mbalimbali inayolenga kuongeza upatikanaji wa fedha za kigeni nchini na kupunguza matumizi ya fedha hizo. Kupitia mikakati hiyo, katika kipindi hicho Wizara inatarajia kukusanya fedha za kigeni takriban Dola za Marekani milioni 762.41 kutokana na shughuli zake. Mikakati itakayotekelezwa ni pamoja na: -

- i. Kuendelea kushirikisha sekta binafsi katika uendeshaji na uendelezaji wa shughuli za Uchukuzi zikiwemo za bandari nchini;
- ii. Kuimarisha uunganishaji wa njia ya reli na barabara katika maeneo mbalimbali ikiwemo bandari ya Kwala ili kuwezesha nchi jirani zilizopewa maeneo kuwekeza na kuanza kutumia bandari kavu ya Kwala;

- iii. Kujenga miundombinu wezeshi kwa ajili ya kupokelea na kuhifadhi mafuta yanayoagizwa na nchi jirani na kutunza bidhaa zinazoharibika haraka zikiwemo bidhaa za kilimo na mifugo;
- iv. Kuendelea kutekeleza mikakati ya kukuza soko la usafirishaji wa mizigo nje ya nchi kupitia ATCL kwa kujitangaza ndani na nje ya nchi;
- v. Kuboresha viwanja vya ndege ili viweze kuhudumia ndege kwa saa 24 kwa kuweka miundombinu mbalimbali ikiwemo kuweka taa za kuongozea ndege katika viwanja husika;
- vi. Kuboresha miundombinu ya reli iliyopo na kukamilisha ujenzi wa reli ya kisasa ya SGR;
- vii. Kukarabati na kujenga meli katika Maziwa Makuu na kuwezesha kuhudumia nchi jirani zinazozunguka Maziwa Makuu hayo;

- viii. Kukamilisha ukarabati wa karakana za Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Kilimanjaro - KIA (KIMAFI) na JNIA ili matengenezo madogo ya ndege yafanyike ndani ya nchi na kupunguza matumizi ya fedha za kigeni;
- ix. Kuanza mafunzo ya urubani ndani ya nchi ambapo kupitia Chuo cha NIT, Serikali imenunua ndege za mafunzo hayo na taratibu za kuanza mafunzo husika ndani ya nchi zinaendelea kukamilishwa; na
- x. Kuendelea kuboresha miundombinu na vifaa vya kufundishia katika vyuo vya mafunzo vya kisekta ili kuwavutia wanafunzi wa kigeni kuja nchini kwa wingi zaidi.

D: SHUKRANI

265. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi katika kipindi cha mwaka wa fedha 2023/24. Ufanisi huo ulipatikana kutokana na ushirikiano wa wadau mbalimbali ndani na nje ya Wizara wakiwemo Washirika wa Maendeleo, Sekta Binafsi na Wananchi kwa ujumla. Ninapenda kutumia fursa hii kuwashukuru wadau wote waliotoa michango mbalimbali ikiwemo rasilimali fedha, ushauri, na nguvu kazi na wale walioshiriki moja kwa moja katika utendaji wa shughuli mbalimbali za uchukuzi. Shukrani za kipekee ziwaendee Waheshimiwa Wabunge wenzangu kwa michango yao ambayo imesaidia katika kuimarisha utendaji wa Wizara katika kutoa huduma kwa wananchi.

266. **Mheshimiwa Spika**, ili Wizara iendelee kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi na kuchangia katika maendeleo ya nchi yetu, niwaombe Waheshimiwa Wabunge muendeleo kuishauri Serikali ipasavyo katika masuala

mbalimbali hususan yanayogusa maendeleo ya wananchi moja kwa moja. Pia, niwaombe wananchi na wadau wengine kuendelea kutoa michango yao ya hali na mali pamoja na kuendelea kushirikiana na Serikali katika kulinda miundombinu ya usafiri na usafirishaji ambayo Serikali imekuwa ikitumia kiasi kikubwa cha fedha za Umma kuijenga na kuikarabati.

267. **Mheshimiwa Spika**, kwa dhati kabisa naomba nichukue nafasi hii kuwapongeza na kutambua mchango unaotolewa na viongozi wenzangu katika kunisaidia kutekeleza majukumu ya Wizara, nikianza na Naibu Waziri, Mheshimiwa **David Mwakiposa Kihenzile** (Mb.); Katibu Mkuu, **Prof. Godius Walter Kahyarara** na Naibu Katibu Mkuu **Dkt. Ally Saleh Possi**. Pia, kipekee napenda kuishukuru Menejimenti ya Wizara, Wakuu wa Taasisi zilizo chini ya Wizara na Watumishi wote wa Wizara na Taasisi kwa jitihada zao katika utekelezaji wa Majukumu ya Wizara.

268. **Mheshimiwa Spika**, Pia, naomba kutumia fursa hii kwa niaba ya Wizara kutoa shukrani zangu za dhati na kuwatambua wadau wote wa Wizara ikiwa ni pamoja na Washirika wa Maendeleo ambao wamechangia kwa hali na mali katika utekelezaji wa Programu, Miradi na Mipango mbalimbali ya Wizara. Kwa namna ya kipekee niruhusu niwatambue wafuatao: Shirika la Kimataifa la Usafiri wa Anga (ICAO); Shirika la Kimataifa la Usafiri Majini (IMO); Shirika la Hali ya Hewa Duniani (WMO); Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB); Benki ya Dunia (WB); Japan (JICA); Korea Kusini (KOICA); Ujerumani (KfW); Foreign Commonwealth and Development Office (FCDO); Shirika la Maendeleo la Ufaransa (AFD); Jumuiya ya Nchi za Ulaya (EU); Benki ya Uwekezaji ya Ulaya (EIB); Shirika la Maendeleo la Marekani (USAID); Trade Mark Africa; Sekretarieti ya Jumuiya ya Afrika Mashariki – EAC; Sekretarieti ya Jumuiya ya Nchi za Kusini mwa Afrika - SADC; Nchi za Urusi; Umoja wa Falme za Kiarabu-UAE; Uingereza; Marekani; Uholanzi; Japan; India; China; Denmark; Korea Kusini;

Ufaransa; Ubelgiji; Ujerumani na Uturuki; Mifuko ya Hifadhi ya Jamii ya NSSF na PSSF; Taasisi za fedha za CRDB, NMB, AZANIA BANK, NBC na TCB na Asasi mbalimbali za kiraia; Sekta Binafsi pamoja na wadau wengine wengi ambao sikuwataja hapa kutokana na uwingi wao.

269. **Mheshimiwa Spika**, kwa namna ya kipekee niruhusu nitoe shukrani zangu za dhati kwako wewe binafsi Mhe. Spika, Mhe. Naibu Spika na kwa Wabunge wote kwa kunisikiliza.

E: MUHTASARI WA MAOMBI YA FEDHA YA WIZARA YA UCHUKUZI KATIKA MWAKA WA FEDHA 2024/25

270. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka wa fedha 2024/25, Wizara ya Uchukuzi inaomba kuidhinishiwa jumla ya **Shilingi 2,729,676,417,000** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo, **Shilingi 114,744,476,000** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na **Shilingi 2,614,931,941,000** ni kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo.

271. **Mheshimiwa Spika**, pamoja na Hotuba hii, nimeambatisha Jedwali la Muhtasari wa Miradi ya Maendeleo ya Wizara itakayotekelezwa katika mwaka wa fedha 2024/25 ikionesha kiasi cha fedha kilichotengwa kwa kila mradi pamoja na majedwali mbalimbali yenye taarifa na takwimu kwa ajili ya kutoa uelewa zaidi kwa Waheshimiwa Wabunge na Watanzania kuhusu kazi zinazotekelezwa na Wizara. Naomba viambatisho hivyo vichukuliwe kama sehemu ya hotuba yangu. Hotuba hii pia inapatikana katika tovuti ya Wizara (www.uchukuzi.go.tz).

272. **Mheshimiwa Spika**, naomba kutoa hoja.

F: MAJEDWALI YA TAARIFA MBALIMBALI KUHUSU WIZARA YA UCHUKUZI

Jedwali Na. 1: *Mgawanyo wa fedha za maendeleo kwa mwaka wa fedha 2024/25*

MRADI NA.	JINA LA MRADI	MAKADIRIO YA BAJETI KWA MWAKA 2024/25			
		NDANI	NJE	JUMLA	CHANZO
1	2	5	6	(5+6)	7
KIFUNGU 1003: SERA NA MIPANGO					
6267	Institutional Support				
	Operationalization of TB III JNIA	15,300,000,000	-	15,300,000,000	GoT
	Compensation of PAPs at Airports	15,000,000,000	-	15,000,000,000	GoT
	Dar Es Salaam Maritime Institute	2,030,745,420	-	2,030,745,420	GoT
4210	Construction of Arusha Airport	5,083,654,580	-	5,083,654,580	GoT
4226	Development of Regional Airports (Moshi, Lindi, Njombe na Singida)	20,092,000,000	-	20,092,000,000	GoT
	Feasibility study for Serengeti Airport	1,000,000,000	-	1,000,000,000	GoT
4209	Construction of Mwanza Airport	15,000,000,000	-	15,000,000,000	GoT
4287	Construction of Bukoba Airport	2,960,000,000	-	2,960,000,000	GoT

MRADI NA.	JINA LA MRADI	MAKADIRIO YA BAJETI KWA MWAKA 2024/25			
		NDANI	NJE	JUMLA	CHANZO
1	2	5	6	(5+6)	7
	Land acquisition for Development of New Airport at Kagera Region (Omukajunguti)	500,000,000	-	500,000,000	GoT
4220	Construction of Mtwara Airport	7,300,000,000	-	7,300,000,000	GoT
4299	Modernization and Expansion of Julius Nyerere International Airport Terminal Building II	6,608,000,000	-	6,608,000,000	GoT
4224	Rehabilitation of Kilimanjaro International Airport (KIA)	50,000,000,000	-	50,000,000,000	GoT
4201	Lake Victoria Maritime and Transport Project	-	1,788,500,000	1,788,500,000	AfDB
4227	Dar es Salaam Maritime Gateway Project (DMGP)	-	51,100,000,000	51,100,000,000	WB
JUMLA NDOGO 1003		140,874,400,000	52,888,500,000	193,762,900,000	
KIFUNGU 2005: MIUNDOMBINU YA UCHUKUZI					
4213	Railway Infrastructure Funds	294,801,622,000	-	294,801,622,000	GoT

MRADI NA.	JINA LA MRADI	MAKADIRIO YA BAJETI KWA MWAKA 2024/25			
		NDANI	NJE	JUMLA	CHANZO
1	2	5	6	(5+6)	7
4216	Tanzania Intermodal Railway Project – TIRP II	-	17,234,239,000	17,234,239,000	WB
4281	Construction of New Standard Gauge Railway SGR	1,500,000,000,000	-	1,500,000,000,000	GoT
	Rehabilitation of Kilosa - Kidatu MGR (Km 108) for linking MGR and TAZARA	1,000,000,000	-	1,000,000,000	GoT
	Design and Implement Strategies for Cargo generation along SGR way leave	10,000,000,000	-	10,000,000,000	GoT
JUMLA NDOGO 2005		1,805,801,622,000	17,234,239,000	1,823,035,861,000	
SUBVOTE 2006: HUDUMA ZA UCHUKUZI					
4211	Rail Rehabilitation and SBU Improvement for TAZARA	13,693,180,000	-	13,693,180,000	GoT
4290	TMA Radar, Equipment and Infrastructure	15,000,000,000	-	15,000,000,000	GoT
4294	Acquisition of New Aircrafts - ATCL	324,500,000,000	-	324,500,000,000	GoT

MRADI NA.	JINA LA MRADI	MAKADIRIO YA BAJETI KWA MWAKA 2024/25			
		NDANI	NJE	JUMLA	CHANZO
1	2	5	6	(5+6)	7
4295	Procurement and Rehabilitation of Marine Vessels - MSCL	190,000,000,000	-	190,000,000,000	GoT
4298	VHF (Navigation Aids)	2,000,000,000	-	2,000,000,000	GoT
4202	Development of Civil Aviation Centre	23,200,000,000	-	23,200,000,000	GoT
6377	Infrastructure Development and Procurement of Training Equipment (NIT)	9,300,000,000	-	9,300,000,000	GoT
4309	NIT - East African Skills for Transformation and Regional Intergration Project (ESTRIP)	-	20,440,000,000	20,440,000,000	WB
JUMLA NDOGO 2006		577,693,180,000	20,440,000,000	598,133,180,000	
JUMALA KUU (WIZARA- FUNGU 62)		2,524,369,202,000	90,562,739,000	2,614,931,941,000	

Jedwali Na. 2: *Orodha ya Viwanja vya Ndege Vya Serikali Tanzania Bara*

NA.	JINA LA KIWANJA	MAHALI KILIPO	VIPIMO VYA "RUNWAY" (M)	AINA YA "RUNWAY"	HALI YA UENDESHAJI
1.	Julius Nyerere	Dar es Salaam	3000 x 60 1000 x 30	Lami Lami	Kinatoa huduma
2.	Kilimanjaro	Kilimanjaro/Hai	3600 x 45	Lami	Kinatoa huduma
3.	Mwanza	Mwanza	3800 x 45	Lami	Kinatoa huduma
4.	Songwe	Mbeya	3340 x 45	Lami	Kinatoa huduma
5.	Arusha	Arusha	1640 x 30	Lami	Kinatoa huduma
6.	Mtwara	Mtwara	2258 x 30 1158 x 30	Lami	Kinatoa huduma
7.	Kigoma	Kigoma	1800 x 45	Lami	Kinatoa huduma
8.	Dodoma	Dodoma	2500 x 30	Lami	Kinatoa huduma
9.	Tabora	Tabora	1900 x 30 1260 x 23	Lami	Kinatoa huduma
10.	Tanga	Tanga	1268 x 30 1385 x 30	Lami	Kinatoa huduma
11.	Mpanda	Mpanda	2000 x 30	Lami	Kinatoa huduma
12.	Shinyanga	Shinyanga/ Ibadakuli	2000 x 30	Changarawe	Kinatoa huduma
13.	Mafia	Kisiwa cha Mafia	1500 x 30	Lami	Kinatoa huduma
14.	Bukoba	Bukoba	1500 x 30	Lami	Kinatoa huduma
15.	Ziwa Manyara	Ziwa Manyara	1220 x 23	Changarawe	Kinatoa huduma
16.	Lindi	Lindi/Kikwetu	1609 x 46 1847 x 46 1383 x 46	Nyasi Nyasi/Zege Nyasi	Kinatoa huduma

NA.	JINA LA KIWANJA	MAHALI KILIPO	VIPIMO VYA "RUNWAY" (M)	AINA YA "RUNWAY"	HALI YA UENDESHAJI
17.	Musoma	Musoma	1600 x 30	Changarawe	Kinatoa huduma
18.	Songea	Songea	1625 x 30	Lami	Kinatoa huduma
19.	Mbeya	Mbeya	1500 x 30	Changarawe	Kimefungwa
20.	Iringa	Iringa/Nduli	1679 x 30	Lami	Kinatoa huduma
21.	Sumbawanga	Sumbawanga	1600 x 33	Nyasi	Kinatoa huduma
22.	Ngara	Ngara	1500 x 19	Changarawe	Kinatoa huduma
23.	Moshi	Moshi	1268 x 30 1480 x 30	Lami Nyasi	Kinatoa huduma
24.	Nachingwea	Nachingwea	1793 x 40	Changarawe	Kinatoa huduma
25.	Kilwa Masoko	Kilwa	1950 x 30	Nyasi/ Changarawe	Kinatoa huduma
26.	Kahama	Kahama, Shinyanga	1530 x 30	Changarawe	Kinatoa huduma
27.	Ukerewe	Nansio, Ukerewe	914 x 30	Nyasi	Kinatoa huduma
28.	Morogoro	Morogoro	1068 x 30	Nyasi	Kinatoa huduma
29.	Manyoni	Manyoni, Singida	1000 x 30	Nyasi	Kinatoa huduma
30.	Loliondo	Loliondo, Arusha	1760 x 28	Nyasi	Kinatoa huduma
31.	Kibondo	Kibondo, Kigoma	1189 x 40	Changarawe	Kinatoa huduma
32.	Kasulu	Kasulu, Kigoma	1400 x 23	Nyasi	Kinatoa huduma
33.	Uvinza	Uvinza, Kigoma	9 14 x 46	Nyasi	Kinatoa huduma
34.	Urambo	Urambo, Tabora	1524 x 46	Nyasi	Kinatoa huduma
35.	Maswa	Maswa, Simiyu	882 x 30	Nyasi	Kimefungwa
36.	Mombo	Mombo, Tanga	1285 x 46	Nyasi	Kinatoa huduma
37.	Mkwaja	Mkwaja, Tanga	1100 x40	Nyasi	Kinatoa huduma

NA.	JINA LA KIWANJA	MAHALI KILIPO	VIPIMO VYA "RUNWAY" (M)	AINA YA "RUNWAY"	HALI YA UENDESHAJI
38.	Utete	Utete, Pwani	640 x 60	Nyasi	Kinatoa huduma
39.	Kilosa	Kilosa, Morogoro	1154 x 46	Nyasi	Kinatoa huduma
40.	Ifakara	Ifakara, Morogoro	1400 x 30	Nyasi	Kinatoa huduma
41.	Tunduru	Tunduru, Ruvuma	1021 x 23	Nyasi	Kimefungwa
42.	Liuli	Liuli, Ruvuma	914 x 30	Nyasi	Kinatoa huduma
43.	Mbamba Bay	Mbamba Bay, Ruvuma	640 x 30	Nyasi	Kinatoa huduma
44.	Chunya	Chunya, Mbeya	1332 x 30	Nyasi	Kinatoa huduma
45.	Mafinga	Mafinga, Iringa	1328 x 30	Nyasi	Kinatoa huduma
46.	Njombe	Njombe	1890 x 30	Nyasi	Kinatoa huduma
47.	Mufindi/Sao Hill	Mufindi, Iringa	1000 x 40	Nyasi	Kinatoa huduma
48.	Mpwapwa	Mpwapwa, Dodoma	674 x 30	Nyasi	Kinatoa huduma
49.	Mvumi	Mvumi, Dodoma	914 x 20	Nyasi	Kinatoa huduma
50.	Kongwa	Kongwa, Dodoma	1368 x 30	Changarawe	Kinatoa huduma
51.	Kirondatal	Kirondatal, Singida	1097 x 20	Nyasi	Kinatoa huduma
52.	Biharamulo	Biharamulo, Kagera	935 x 18	Nyasi	Kinatoa huduma
53.	Inyonga	Inyonga, Katavi	914 x 40	Nyasi	Kinatoa huduma
54.	West Kilimanjaro	Ngarenairobi, Kilimanjaro	1237 x 37	Nyasi	Kinatoa huduma
55.	Same	Same, Kilimanjaro	1143 x 46	Nyasi	Kinatoa huduma
56.	Kondoa	Kondoa, Dodoma	732 x 50	Nyasi	Kinatoa huduma
57.	Singida	Singida	1070 x 30	Changarawe	Kinatoa huduma
58.	Masasi	Masasi, Mtwara	1273 x 40	Nyasi	Kinatoa huduma
59.	Geita	Nyabilezi, Chato,	3000 x 45	Lami	Kinatoa huduma

Jedwali Na. 3: *Mashirika ya Ndege yanayofanya Safari za Kimataifa katika Viwanja vya Ndege vya Kimataifa*

Jedwali Na. 3.1: *Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Julius Nyerere*

NA.	SHIRIKA LA NDEGE	AINA YA NDEGE	ROUTE	IDADI YA SAFARI KWA WIKI
1.	Air Tanzania Co. Ltd (ATCL)	B737-9 Max/B787-8/A220-300/B767-300	HAH/EBB/BJM/LU N- HRE/BOM/CAN/NB O/NLA	39
2.	Precision Air (PW)	AT72/AT42	NBO / AJN / HAH	31
3.	Kenya Airways (KQ)	E190/B738	NBO	23
4.	Ethiopian Airline (ET)	B738/B737/B787	ADD	21
5.	Qatar Airways (QR)	B787	DOH	11
6.	Turkish Air (TK)	B738/A330	IST	9
7.	Rwanda Air (WB)	DH8	KGL	8
8.	Fly Dubai (FZ)	B738	DXB	7
9.	Ugandan Airlines (UR)	CRJ	EBB	7
10.	Air Link (4Z035)	E190	JNB	7
11.	Oman Air (WY)	B738	MCT	7
12.	Emirates (EK)	B773	DXB	6
13.	Royal Dutch Air (KLM)	B773/B781	AMS	6

NA.	SHIRIKA LA NDEGE	AINA YA NDEGE	ROUTE	IDADI YA SAFARI KWA WIKI
14.	Malawian Airline (3W)	DH8	BLZ/LLW	6
15.	Saudia Airline (SV)	A320	JED	4
16.	Egyptair (MS)	B738	CAI	3
17.	Air France (AF)	B789	CDG	3
18.	Air Zimbabwe (UM)	A320	HRE	3
19.	Air Mozambique™	B737/E145	POL / APL / MPM	2
20.	Flight Link	AT72	MBA	3
21.	EWA (ZD)	AT72	DZA	1
	JUMLA			207

Jedwali Na. 3.2: *Kiwanja cha Ndege cha Kimataifa cha Kilimanjaro*

NA.	SHIRIKA LA NDEGE	AINA YA NDEGE	ROUTE	IDADI YA SAFARI KWA WIKI
1.	Kenya Airways	E190	NBO	4
2.	Ethiopian Airline	A350/B787	ADD	7
3.	Qatar Airways	A330/B787	DOH	10
4.	Turkish Air	B737	IST	4
5.	Rwanda Air	CRJ 9	KGL	3
6.	Ugandan Airlines	CRJ 9	EBB	1
7.	Royal Dutch Air (KLM)	B787	AMS	6
8.	Air Kenya Express	DH8	NBO	7
9.	Safari link	C208	NBO	7
10.	Euro wing Discover	A330	ZRH	1
11.	Edelweiss Air	A343	ZRH	2
	Jumla			52

Jedwali Na. 4: *Orodha ya Viwanja vya Ndege vya Serikali vyenye Ndege za Ratiba Maalum (scheduled flights)*

NA.	JINA LA KIWANJA	IDADI	MASHIRIKA YA NDEGE
1.	JNIA	23	ATCL, Emirates, Air Mozambique, Kenya Airways, Saudia Airline, KLM, Ethiopian Airlines, Qatar airways, Precision air, Egyptair, Rwandair, Oman air, Turkish Airlines, Malawian Airlines, Fly Dubai, Ugandan Airlines, Air France, Air Zimbabwe, Ewa, Flightlink, Coastal Travels, Auric Air na Airlink.
2.	KIA	13	Kenya Airways, KLM, Ethiopian Airlines, Qatar airways, Rwandair, Turkish Airlines, Ugandan Airlines, Air Kenya Express, Safari link, Euro wing Discover, Edelweiss Air, ATCL na Precision air.
3.	Mwanza	3	ATCL, Precision Air na Auric Air
4.	Arusha	3	Precision Air, ATCL na Flightlink
5.	Lake Manyara	4	Coastal Travels, Regional Air, Air Excel na Auric Air
6.	Mtwara	2	Precision Air na ATCL
7.	Kigoma	1	ATCL
8.	Tabora	2	ATCL na Precision Air
9.	Mafia	2	Coastal Travels na Auric Air
10.	Tanga	1	Auric Air
11.	Songwe	2	ATCL na Precision Air
12.	Bukoba	2	ATCL na Precision Air
13.	Songea	1	ATCL
14.	Iringa	2	Auric Air
15.	Dodoma	3	ATCL, Precision Air na Flight link
16.	Kahama	1	Precision Air
17.	Mpanda	1	ATCL
18.	Geita	1	ATCL

Jedwali Na.5: Bandari zilizorasimishwa kwa mwaka 2022/23 kupitia GN Na. 293 ya tarehe 06 Mei, 2022

NA.	JINA LA BANDARI	MAHALI/MKOA
1.	Somanga	Lindi
2.	Kunduchi	Dar es Salaam
3.	Mbweni	Dar es Salaam
4.	Kilongwe	Mafia - Pwani
5.	Kisiju	Pwani
6.	Nyamisati	Pwani
7.	Tumbuju	Pwani
8.	Kilambo	Mtwara
9.	Sahare	Tanga
10.	Mkwaja	Tanga
11.	Kipumbwi	Tanga
12.	Sunuka	Ziwa Tanganyika
13.	Ilagala	Ziwa Tanganyika
14.	Rukome	Ziwa Tanganyika
15.	Kamanga	Ziwa Victoria
16.	Mkombozi South	Ziwa Victoria
17.	Mkombozi North	Ziwa Victoria
18.	Nyahunge	Ziwa Victoria
19.	BiligiManoj	Ziwa Victoria
20.	Ng'ombo	Ziwa Nyasa
	JUMLA	20

Jedwali Na. 6: *Bandari zilizorasimishwa mwaka 2023/24 kupitia GN Na. 855 ya tarehe 24 Disemba, 2023 na GN Na. 44 ya tarehe 26 Januari, 2024*

NA.	JINA LA BANDARI	MAHALI/MKOA
1.	Buyuni Kigamboni	Dar es Salaam
2.	Bushungi	Lindi
3.	Msimbati	Mtwara
4.	Kisiwa Mgao	Mtwara
5.	Hoima - Mradi wa mafuta Chongoleani	Tanga
6.	Kayenze	Ziwa Victoria
7.	Kirumba Mwaloni	Ziwa Victoria
8.	Kijiweni Chinfufu	Ziwa Victoria
9.	Nkome Kichangani	Ziwa Victoria
10.	Kasenda	Ziwa Victoria
11.	Changwahela	Bagamoyo - Pwani
12.	Bweni	Mafia - Pwani
13.	Banja	Mafia - Pwani
14.	Mnazi Ziwani	Mtwara
15.	Nyamkazi	Bukoba
16.	Katunguru	Muleba - Kagera
17.	Korongwe	Nkasi - Rukwa
18.	Mpasa	Nkasi - Rukwa
19.	Nungwe	Geita
20.	Bunyorwa	Busega - Simiyu
21.	Ihale	Busega - Simiyu
22.	Nyamikoma	Busega - Simiyu

NA.	JINA LA BANDARI	MAHALI/MKOA
23.	Tamau	Bunda - Mara
24.	Kibara	Bunda - Mara
25.	Nansimo	Bunda - Mara
26.	Kisorya	Bunda - Mara
27.	Guta	Bunda - Mara
28.	Nyarusurya	Musoma - Mara
29.	Makoko	Musoma - Mara
30.	Bukima	Butiama - Mara
31.	Busekela	Butiama - Mara
32.	Kulwela	Butiama - Mara
33.	Bwai	Butiama - Mara
34.	Kulemela	Rorya - Mara
35.	Kibuhi	Rorya - Mara
36.	Msasani	Rorya - Mara
37.	Sonjo	Rorya - Mara
38.	Busulwa	Rorya - Mara
39.	Kakukuru	Ukerewe - Mwanza
40.	Mswahili	Nyamagana - Mwanza
41.	Kishimba	Ilemela - Mwanza
42.	Makatani	Geita
43.	Chato Beach	Chato - Geita
44.	Kibindi	Misenyi - Kagera
45.	Kikumbaitare	Chato - Geita
JUMLA		45

Jedwali Na. 7: *Bandari zilizo katika Bahari ya Hindi*

NA.	JINA LA BANDARI	MAHALI/MKOA
Bandari Kubwa		
1.	Dar es Salaam	Dar es Salaam
2.	Tanga	Tanga
3.	Mtwara	Mtwara
Bandari Ndogo		
4.	Mbweni	Dar es Salaam
5.	Kunduchi	Dar es Salaam
6.	Bagamoyo	Pwani
7.	Mafia	Pwani
8.	Nyamisati	Pwani
9.	Kisiju	Pwani
10.	Kirongwe	Pwani
11.	Tumbuju	Pwani
12.	Kipumbwi	Tanga
13.	Pangani	Tanga
14.	Mkwaja	Tanga
15.	Sahare	Tanga
16.	Korogwe	Tanga
17.	Lindi	Lindi
18.	Kilwa Masoko	Lindi
19.	Songosongo	Lindi
20.	Somanga	Lindi
21.	Mikindani	Mtwara
22.	Kilambo	Mtwara
JUMLA YA BANDARI RASMI ZILIZO KATIKA BAHARI YA HINDI		22

Jedwali Na. 8: *Bandari zilizo katika Maziwa Makuu*

NA.	JINA LA BANDARI	MAHALI/MKOA
Bandari Kubwa		
1.	Mwanza South	Mwanza
2.	Mwanza North	Mwanza
3.	Kemondo	Kagera
4.	Bukoba	Kagera
5.	Kasanga	Rukwa
6.	Kigoma – Cargo Terminal	Kigoma
7.	Kiwira	Mbeya
8.	Itungi	Mbeya
9.	Ndumbi	Ruvuma
10.	Mbamba Bay	Ruvuma
Bandari Ndogo		
11.	Kyamkwikwi	Kagera
12.	Magarini	Kagera
13.	Ntama	Kagera
14.	Lushamba	Mwanza
15.	Nyamirembe	Geita
16.	Bukoba Mwaloni	Kagera
17.	Nansio	Mwanza
18.	Musoma	Mara
19.	Mwigobelo	Mara
20.	Kirando	Rukwa

NA.	JINA LA BANDARI	MAHALI/MKOA
21.	Ilagala	Kigoma
22.	Ujiji	Kigoma
23.	Ikola	Katavi
24.	Karema	Katavi
25.	Wampembe	Rukwa
26.	Lukoma	Kigoma
27.	Korongwe	Rukwa
28.	Sunuka	Kigoma
29.	Sigunga	Kigoma
30.	Kagunga	Kigoma
31.	Kibirizi	Kigoma
32.	Kipili	Rukwa
33.	Kabwe	Rukwa
34.	Sibwesa	Kigoma
35.	Rukome	Katavi
36.	Matema	Mbeya
37.	Manda	Njombe
38.	Liuli	Ruvuma
39.	Ng'ombo	Ruvuma
40.	Lumbila	Nyasa
41.	Lagosa	Kigoma
42.	Njambe	Ruvuma
43.	Makonde	Ruvuma
44.	Nsisi	Njombe

NA.	JINA LA BANDARI	MAHALI/MKOA
45.	Lupingu	Njombe
46.	Lundu	Ruvuma
47.	Ifungu	Ruvuma
48.	Nyakalilo	Mwanza
49.	Ninde	Rukwa
50.	Kapalamsenga	Katavi
51.	Msamba	Mbeya
52.	Kalya	Kigoma
53.	Bukondo	Geita
54.	Kinesi	Mara
55.	Shirati	Mara
56.	Kira	Rukwa
57.	Kirumo	Mara
58.	Kahunda	Mwanza
Bandari zenye Waendeshaji Binafsi		
59.	Kamanga Ferry	Mwanza
60.	Mkombozi South	Mwanza
61.	Mkombozi North	Mwanza
62.	Nyehunge	Mwanza
63.	BigiliManoj	Mwanza
JUMLA KUU YA BANDARI RASMI ZILIZO KATIKA MAZIWA MAKUU		63

Jedwali Na. 9: Leseni zilizotolewa katika kipindi cha mwaka 2021/22 hadi 2023/24

NA.	AINA YA LESENI	2021/22	2022/23	%ONGEZEKO/PUNGUFU
1.	Magari ya Abiria	47,547	50,221	5.62
2.	Magari ya Mizigo	143,011	169,942	18.83
3.	Pikipiki za Magurudumu mawili	23,151	31,937	37.95
4.	Pikipiki za Magurudumu Matatu	20,577	25,512	23.98
5.	Taxi za Kawaida	2,654	2,305	-13.15
6.	Taxi za Mtandao	3,013	3,523	16.93
7.	Magari ya kukodi	49,395	63,995	29.56
	JUMLA	289,348	347,435	20.08

Jedwali Na. 10: Mizigo iliyosafirishwa kupitia Reli ya TAZARA kwa kipindi cha miaka mitano (2018/19-2022/23)

NA.	JINA LA MSAFIRISHAJI	TANI					Jumla	MAELEZO
		2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23		
1.	TAZARA	175,599	182,792	217,661	210,161	173,673	959,886	Serikali
2.	CALABASH – Zambia 2019	187,113	196,676	263,772	112,249	119,883	879,693	Sekta binafsi
3.	AFICD – Tanzania 2021	-	-	-	-	16,898	16,898	Sekta binafsi
4.	BRAVO – Tanzania 2024	-	-	-	-	-	-	Sekta Binafsi
	JUMLA	362,712	379,468	481,433	322,410	310,454	1,856,477	

Jedwali Na. 11: Udahili wa wanafunzi katika Chuo cha Taifa cha Usafirishaji (NIT) katika kipindi cha miaka mitano (2019/20-2023/24)

NA.	MWAKA WA MASOMO	IDADI YA WANAFUNZI
1.	2019/2020	5,509
2.	2020/2021	10,988
3.	2021/2022	12,942
4.	2022/2023	14,920
5.	2023/2024	16,131

Jedwali Na. 12: Kozi zinazotolewa katika Chuo cha Taifa cha Usafirishaji (NIT)

NA.	JINA LA KOZI	AINA YA CHETI
1.	Cabin Crew Member abi-initio	Certificate
2.	Logistics and Transport Management	Ordinary Diploma
3.	Aircraft Maintenance Engineering	Ordinary Diploma
4.	Auto -Electrical and Electronics Engineering	Ordinary Diploma
5.	Automobile Engineering	Ordinary Diploma
6.	Automobile Engineering and Locomotive Technology	Ordinary Diploma
7.	Civil and Transportation Engineering	Ordinary Diploma
8.	Computing and Communication Technology	Ordinary Diploma
9.	Electrical and Railway Electrification Engineering	Ordinary Diploma
10.	Electrical Engineering	Ordinary Diploma
11.	Electronics and Telecommunication Engineering	Ordinary Diploma
12.	Freight, Clearing and Forwarding	Ordinary Diploma
13.	Human Resource Management	Ordinary Diploma
14.	Information Technology	Ordinary Diploma
15.	Library and information Studies	Ordinary Diploma
16.	Accounting and Transport Finance	Ordinary Diploma

NA.	JINA LA KOZI	AINA YA CHETI
17.	Marketing and Public Relations	Ordinary Diploma
18.	Mechanical Engineering	Ordinary Diploma
19.	Business Administration	Ordinary Diploma
20.	Mechanical Engineering and Railway Vehicle Technology	Ordinary Diploma
21.	Pipe work, Oil and Gas Engineering	Ordinary Diploma
22.	Procurement and Logistics Management	Ordinary Diploma
23.	Records, Archives and information Studies	Ordinary Diploma
24.	Road and Railway Transport Logistics Operations	Ordinary Diploma
25.	Shipbuilding and Repair Operations	Ordinary Diploma
26.	Shipping and Port Logistics Operations	Ordinary Diploma
27.	Telecommunication and Railway Signaling Engineering	Ordinary Diploma
28.	Accounting and Transport Finance	Bachelor Degree
29.	Aircraft Maintenance Engineering	Bachelor Degree
30.	Automobile Engineering	Bachelor Degree
31.	Business Administration	Bachelor Degree
32.	Civil and Railway Engineering	Bachelor Degree
33.	Computer Science	Bachelor Degree
34.	Education with Mathematics and Information Technology	Bachelor Degree
35.	Human Resource Management	Bachelor Degree
36.	Information Technology	Bachelor Degree
37.	Logistics and Transport Management	Bachelor Degree
38.	Marketing and Public Relations	Bachelor Degree
39.	Mechanical Engineering	Bachelor Degree
40.	Naval Architecture and Marine Engineering	Bachelor Degree
41.	Procurement and Logistics Management	Bachelor Degree
42.	Road and Railway Transport Logistics Management	Bachelor Degree
43.	Shipping and Port Logistics Management	Bachelor Degree
44.	Air Transport Management	Postgraduate Diploma
45.	Logistics and Transport Management	Postgraduate Diploma

NA.	JINA LA KOZI	AINA YA CHETI
46.	Procurement and Logistics Management	Postgraduate Diploma
47.	Rail Transport Management	Postgraduate Diploma
48.	Road Safety Management	Postgraduate Diploma
49.	Shipping and Port Management	Postgraduate Diploma
50.	Transport and Tourism Management	Postgraduate Diploma
51.	Transport Economics	Postgraduate Diploma
52.	Transport Engineering	Postgraduate Diploma
53.	Business Administration in Logistics and Transport Management	Master's Degree
54.	Logistics and Transport Management	Master's Degree
55.	Mechanical and Transportation Machinery Engineering	Master's Degree
	JUMLA YA KOZI	55

Jedwali Na. 13: Udahili wa wanafunzi katika Chuo cha Bahari Dar es Salaam (DMI) katika kipindi cha miaka mitano (2019/20 - 2023/24)

NA.	MWAKA WA MASOMO	IDADI YA WANAFUNZI (KOZI NDEFU)
1.	2019/2020	937
2.	2020/2021	1,590
3.	2021/2022	2,299
4.	2022/2023	3,505
5.	2023/2024	5,177

Jedwali Na. 14: Udahili wa wanafunzi katika Chuo cha Bahari Dar es Salaam (DMI) katika kipindi cha miaka mitano (2019/20 - 2023/24)

NA.	MWAKA WA MASOMO	IDADI YA WANAFUNZI (KOZI FUPI)
1.	2019/2020	2,544
2.	2020/2021	3,859
3.	2021/2022	3,764
4.	2022/2023	6,692
5.	2023/2024	4,303

Jedwali Na. 15: *Kozi ndefu zinazotolewa katika Chuo cha Bahari Dar es Salaam (DMI)*

NA	JINA LA KOZI	AINA YA CHETI
1.	(NTA Level 9) in International Trade and Maritime Law	Master Degree
2.	(NTA Level 9) in Marine Engineering Management	Master Degree
3.	(NTA Level 9) in Maritime Transport and Nautical Science	Master Degree
4.	(NTA Level 9) in Shipping Economics and Logistics	Master Degree
5.	(NTA Level 9) in Transport and Supply Chain Management	Master Degree
6.	(NTA Level 7/8 in Mechanical and Marine Engineering	Bachelor Degree
7.	(NTA Level 7/8 in Mechatronics Engineering	Bachelor Degree
8.	(NTA Level 7/8 in Oil and Gas Engineering	Bachelor Degree
9.	(NTA Level 7/8) in Marine Engineering Technology	Bachelor Degree
10.	(NTA Level 7/8) in Maritime Transport and Nautical Science	Bachelor Degree
11.	(NTA Level 7/8) in Naval Architecture and Offshore Engineering	Bachelor Degree
12.	(NTA Level 7/8) in Procurement, Logistics and Supply Chain Management	Bachelor Degree
13.	(NTA Level 7/8) in Shipping and Logistics Management	Bachelor Degree
14.	(NTA Level 7/8) in Transport and Supply Chain Management	Bachelor Degree
15.	(NTA Level 6) in Marine Engineering	Ordinary Diploma
16.	(NTA Level 6) in Marine Welding and Fabrication	Ordinary Diploma
17.	(NTA Level 6) in Maritime Transport and Nautical Science	Ordinary Diploma
18.	(NTA Level 6) in Mechanical and Marine Engineering	Ordinary Diploma
19.	(NTA Level 6) in Naval Architecture and Offshore Engineering	Ordinary Diploma
20.	(NTA Level 6) in Oil and Gas Engineering	Ordinary Diploma
21.	(NTA Level 6) in Procurement, Logistics and Supply Chain Management	Ordinary Diploma
22.	(NTA Level 6) in Shipping and Logistics Management	Ordinary Diploma
23.	(NTA Level 6) in Transport and Supply Chain Management (ODTSM)	Ordinary Diploma

NA	JINA LA KOZI	AINA YA CHETI
24.	(NTA Level 4) in Cargo Tallying and Supply Chain Management (BTCCTSM)	Basic Technician Certificate
25.	(NTA Level 4) in Marine and Mechanical Engineering (BTCMME)	Basic Technician Certificate
26.	(NTA Level 4) in Marine Operations (BTCMO)	Basic Technician Certificate
27.	(NTA Level 4) in Marine Welding and Fabrication (BTCMWF)	Basic Technician Certificate
28.	(NTA Level 4) in Naval Architecture and Offshore Engineering (BTCNAOE)	Basic Technician Certificate
29.	(NTA Level 4) in Oil and Gas Engineering (BTCOGE)	Basic Technician Certificate
30.	(NTA Level 4) in Procurement, Logistics and Supply Chain Management (BTCPLSM)	Basic Technician Certificate
31.	(NTA Level 4) in Shipping and Logistics Management (BTCSLM)	Basic Technician Certificate
32.	(NTA Level 4) in Transport and Supply Chain Management (BTCTSM)	Basic Technician Certificate
33.	(NTA Level 5) in Naval Architecture and Offshore Engineering (TCNAOE)	Technician Certificate
34.	(NTA Level 5) in Marine Engineering (TCME)	Technician Certificate
35.	(NTA Level 5) in Marine Welding and Fabrication Engineering (TCMWF)	Technician Certificate

NA	JINA LA KOZI	AINA YA CHETI
36.	(NTA Level 5) in Maritime Transport and Nautical Science (TCMTNS)	Technician Certificate
37.	(NTA Level 5) in Mechanical and Marine Engineering (TCMME)	Technician Certificate
38.	(NTA Level 5) in Oil and Gas Engineering (TCOGE)	Technician Certificate
39.	(NTA Level 5) in Procurement, Logistics and Supply Chain Management (TCPLSM)	Technician Certificate
40.	(NTA Level 5) in Shipping and Logistics Management (TCSLM)	Technician Certificate
41.	(NTA Level 5) in Transport and Supply Chain Management (TCTSM)	Technician Certificate
42.	Chief and Second Engineer Officer	Certificate
43.	Chief and Second Engineer Officer on Ships between 750kW and 3000kW	Certificate
44.	Electro-Technical Officer	Certificate
45.	Master and Chief Mate	Certificate
46.	Master and Chief Mate on Ships between 500GT and 3000GT	Certificate
47.	Master on Ships less than 500GT (Near Coastal)	Certificate
48.	Officer in Charge of a Navigational Watch on Ships less than 500GT	Certificate
49.	Officer in Charge of a Navigational Watch	Certificate
50.	Officer in Charge of an Engineering Watch	Certificate
51.	Officer in Charge of an Engineering Watch on Ships less than 750kW	Certificate
	JUMLA YA KOZI	51

Jedwali Na. 16: *Kozi fupi zinazotolewa katika Chuo cha Bahari Dar es Salaam (DMI)*

NA.	JINA LA KOZI	KIFUPISHO
1.	Able Seafarer Deck	ABLE DECK
2.	Able Seafarer Engine	ABLE ENGINE
3.	Advanced Fire Fighting	AFF
4.	Basic Training for Oil and Chemical Tanker Cargo Operations	BTOTCO
5.	Bridge Resource Management	BRM
6.	Crisis Management and Human Behaviour	CRISIS MANAGEMENT
7.	Crowd Management	CROWD MANAGEMENT
8.	Dangerous, Hazardous and Harmful Cargoes	IMDG
9.	Electronic Charts Display and Information System (ECDIS) and Automation	ECDIS
10.	Elementary First Aid	EFA
11.	Engine-Room Resource Management	ERM
12.	Fire Prevention and Fire Fighting	FPPF
13.	GMDSS General Operator (GO)	GMDSS-GO
14.	GMDSS Restricted Operator (RO)	GMDSS-RO
15.	High Voltage Management Level	HV-M
16.	High Voltage Operational V	HV-O
17.	Leadership and Managerial Skills	LMS
18.	Leadership and Team Working Skills	LTWS
19.	Automatic Radar Plotting Aid (ARPA)	ARPA
20.	Medical Care	MC
21.	Medical First Aid	MFA
22.	Passenger Safety, Cargo Safety and Hull Integrity	PASSENGER SAFETY
23.	Passenger Ship Safety Training	PSST

NA.	JINA LA KOZI	KIFUPISHO
24.	Personal Safety and Social Responsibilities	PSSR
25.	Personal Survival Techniques	PST
26.	Port Facility Security Officer	PFSO
27.	Proficiency in Fast Rescue Boat	PFRB
28.	Proficiency in Survival Craft and Rescue Boats	PSCRB
29.	Radar Navigation at Management Level	RNML
30.	Radar Navigation at Operational Level	RADAR-OL
31.	Rating Forming Part of a Navigational Watch	RFPNW
32.	Rating Forming Part of an Engineering Watch	RFPEW
33.	Refresher – Deck Rating	REF-RAT
34.	Refresher – Engine Room Ratings	REF-RAT
35.	Refresher and Upgrading – Deck Officers	REF-DOFF
36.	Refresher and Upgrading – Engine Officers	REF-EOFF
37.	Security Awareness Training	SAT
38.	Ship Security Officer	SSO
39.	Revalidation Ratings	REV-RAT
40.	Revalidation Officers	REV-OFF
41.	Hydrogen Sulphide Awareness	H2S
42.	Small Boat Handling and Maintenance	SMALL BOAT
43.	Marine Survey	MS
44.	Proficiency in Designated security Duties	PDSD
45.	Ship's Cook Certificate of Competency	SHIP'S COOK
46.	Ship's Cook Certificate of Competency-Revalidation	SHIP'S COOK
	JUMLA YA KOZI	46

Jedwali Na. 17: *Kozi zinazotolewa katika Chuo cha Usafiri wa Anga Tanzania (CATC)*

NA	AINA YA PROGRAMU	JINA LA KOZI
1.	Air Traffic Management	Basic Aerodrome Control Air Traffic Management - Aerodrome Control NTA Level 5 Aerodrome Control Approach Control Procedural Approach Control Procedural Refresher (STP) Approach Control Surveillance Approach Control Surveillance Conversion Area Control Procedural Area Control Surveillance Area Control Surveillance Conversion ATM Supervisory Management Performance Based Navigation Pre- Search and Rescue
2.	Aeronautical Information Management	Aeronautical Information Officer AIS Digital Cartography AIS Supervisory Management AIP Aerodrome Management and Provision Transition from AIS to AIM Aeronautical Charts Management AIS Refresher NOTAM Information Management
3.	Aviation Security	Basic Aviation Security Basic Screeners Screeners Refresher

NA	AINA YA PROGRAMU	JINA LA KOZI
		ICAO Airport Security Supervisors ICAO AVSEC National Instructors ICAO Air Cargo and Mail Security ICAO AVSEC National Inspector ICAO Crisis Management Workshop ICAO Risk Management Workshop ICAO Behaviour Detection Course ICAO AVSEC Managers Course AVSEC Professional Management Behaviour Detection Course National Civil Aviation Security Quality Control Programme X Ray Image Interpretation Workshop AVSEC awareness
4.	Communication Navigation and Surveillance	ATSEP Competency Based Initial Training VHF Communication (TCAA) ATSEP Competency Based Initial Training – VHF Radio Maintenance CNS/ATM Concept ADS-B Refresher Course DS-B Refresher Course ATM Systems Maintenance
5.	Airport Operations	Basic Airport Operations Advanced Airport Operations Apron Management Aircraft Marshaller Refresher Basic Cargo Operations Flight Operations / Flight Dispatchers

NA	AINA YA PROGRAMU	JINA LA KOZI
		Crew Resource Management
		Crew Resource Management Awareness
		Dangerous Goods Regulations (Initial) – Category 6
		Perishable Cargo Regulations
		Live Animals Regulations
		Unit Load Devices Regulations
		Dangerous Goods Regulations
		Flight Operations / Flight Dispatch Refresher
		Safety Management System Awareness
		Ground Service Equipment
		Basic Airside Safety
		Turn Round Coordinator
6.	Other Programmes	Human Factors in Aviation
		Pre-Basic Procedure Design
		Drone Pilot Training
		Passenger Boarding Bridge
		Customer Service
		Radio Telephony Procedures
		Safety Management System
		Integrated Safety Management System
		Quality Management System
		QMS Internal Auditors Training
		Aerodrome Planning, Operations and Maintenance
		Heliport Design and Construction
		Team Resource Management

Jedwali Na. 18: *Kozi zinazofundishwa katika Chuo cha Reli – TIRTEC*

NA.	AINA YA KOZI	CHETI
Kituo cha Tabora		
1.	Railway Transport and Logistics Management – NTA level 4 - 6	Basic Technician Certificate to Ordinary Diploma
2.	Carriage and Wagon Mechanical Technology – NTA level 4 - 6	Basic Technician Certificate to Ordinary Diploma
3.	Rail Track Technology – NTA level 4 - 6	Basic Technician Certificate to Ordinary Diploma
4.	Railway Transport Economics – NTA level 4 - 6	Basic Technician Certificate to Ordinary Diploma
5.	Electronics and Communication Engineering – NTA level 4	Basic Technician Certificate
Kituo cha Morogoro		
6.	Locomotive Electrical Technology – NTA level 4 - 6	Basic Technician Certificate to Ordinary Diploma 2
7.	Locomotive Mechanical Technology – NTA level 4	Basic Technician Certificate
8.	Locomotive Driving Technology	Diploma Certificate